

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Március 4.

9. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az 1848: XX. tc. 2-ik, és 3-ik §-a.

Igy szól: »E hazában törvényesen bevett minden vallás-felekezetekre nézve, különbség nélkül, tökéletes egyenlőség, és viszonyosság állapítatik meg.« (2-ik §.) »E hazában törvényesen bevett minden vallás-felekezetek egyházi, és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek.« (3-ik §.)

A tökéletes egyenlőséget, és viszonyosságot ríktó világításban tünteti fel a mi élet-halál harcunk a lenni, vagy nem lenni kérdésében, és ezzel szemben a r. kath. egyház gazdagsága; valamint az olyan ünnepek, mint a milyenek a lefolyt millenium évében a r. kath. főpapságot egyik leghatalmasabb közjogi tényezőnek, a prot. egyházakat pedig semminek, nem létezőnek mutatták be. A r. kath. egyház első volt mindenütt; primása előtt a király, és családja fölemelkedve tisztelgett; mi nem voltunk sehol; még ott sem, a hol az oláh püspökök, a haza nyílt ellenségei, némelyike valóságos haza-áruló, mint politikai tényezők részt követeltek, és nyertek a hivatalos szereplésből, tiszteletből. Egyházi, és iskolai szükségaink pedig, hogy mily mértékben fedeztetnek közálladalmi költségek által, keservesen érezzük.

Tehát, a magyar országgyűlés, a maga liberálisnak nevezett óriás többségével, liberális korban, annyi tapasztalat után, miket csak a közel multakban is szerezhetett annak eldöntésére: vajjon, a magyar hazának, mint államnak fentartásában melyik a biztosabb politikai tényező: a protestáns, vagy más egyházak-e, a magyar országgyűlés félszázad mulva még mindig nem tartja szégyenletesnek, beváltatlanul hagyni, az elődjéről örökségként reá szállott nagy adósságot.

A mi az alkotmányos Magyarország ma, azzá az 1848-iki szabadelvű törvények által lett. Ezek vetették meg a fundamentumot, melyen a rabiga-

lerázása után a mai Magyarország fölépült. Az abszolút uralom 1848-at egy tollvonással nagy részben eltörülte; a szabadságot visszanyert ország pedig visszatért ahhoz, és azon épített, és épít tovább. Csak, a mivel a magyar állam magát legjobban megerősítette volna, csak a leginkább szabadelvű XX-ik t.-cikket nem valósította meg, nagy sérelmére azoknak, és hálátlansággal azok iránt, a kik a magyar államnak háromszáz esztendő alatt legerősebb támaszai, a magyar alkotmányos szabadságnak megteremtői, természetes őrei.

Ha csak a magyar törvényhozáson mult volna ez; ha nem kellene gondolnunk, hogy démoni hatalmak kívülről tartják megkötve a törvényhozás kezét: azt kellene mondanunk, hogy a magyar állam felhasználja, mintegy előőrsnek tolja a prot. egyházakat alkotmányáért vívott harcában, és azután, mint a kifacsart citromot eldobja.

A magyar protestáns egyházak nyomultak be, mint vas-ék az abszolutizmus testébe, és feszítették azt, ropogtatva csontjait; mint faltörő kos rontották, zúzták falait a pátens-harcokban Debrecenben, és másutt. Az egész ország lélegzet-visszafojtva leste a harcot, és a mennyire lehetett, kéz alatt r. katolikusok is segítettek nekik, de nyíltan fölvenni a harcot, nekik nem lehetett. Azon a résen, a mit ütött a protestánsok harca az abszolutizmus várán azzal, hogy 1860. máj. 15-én már fejedelmi leirat a protestáns egyházakat törvényes állapotukba helyezi vissza, tódultak be a haza alkotmányáért, törvényes szabadságáért harcoló sergek. Mégis, mikor a haza szabadsága teljesen ki volt küzdve, a leghűbb harcosokról feledkezett el a magyar állam. Azóta hova-tovább elfeledettebbek, megvetettebbek lesznek a protestánsok, kikről, mint ilyenekről, beszélni sem illik már jó társaságokban. Nó de hát, a 48-as honvédekkel nem úgy tesznek-e a szabad Magyarország jó kedvű fiai, mint az öreg Toldival tettek Lajos király »apró kölykei«?

Tehát, a magyar állam az 1848: XX. t. cikkben egy nevezetes adósságot hord lelkén, mely egy jogállamban a közjogi élet nagy csorbáját képezi, és a melynek kiépítése kötelessége alúl hazánkat senki, és semmi föl nem oldozhatja.

Viszont, a protestánsok részéről ezelőtt fennállott nehéz aggodalmak is legtöbb helyen elenyésztek, s ma, aránylag csekély idő alatt, megint csaknem kivétel nélkül, minden nyilvános organumunk sürgeti az eszme megvalósítását.

Csakugyan, ha egyszer tisztába jövünk a felől, micsoda az 1848: XX. tc. 2-ik, és 3-ik §-ának a megvalósítása az állam részéről; és micsoda a prot. egyházakra nézve: lehetetlen, ellenezni, sőt követelni kell azt a legnagyobb erőlyvel.

E törvény végrehajtása, tehát, a tökéletes egyenlőségnek, és viszonyosságnak a való életbe átvitele az állam részéről mindenek előtt tiszteesség.

Az 1848 XX. tc. adósság, kötelezvény, melyet beváltatlanul az állam nem hagyhat. Eddig is szégyen, hogy úgy áll fenn. De, ez lehet így a kálvinista szemérmesség miatt is. Mi a békében dolgozunk erőnk szakadtáig; ha pedig vészes napok jönnek; ha a haza alkotmányát támadják: neki feszítjük mellünket szurornynak, ágyunak, mint a pápens elleni küzdelemben a debreceni kis templomban. Mikor aztán rajtunk a nyers erő megtörik, szemérmesesen félre húzódunk, várván, míg meglátnak bennünket. Ez pedig soha nem lesz, mert olyankor mindig előttünk fog állani a r. kath. egyház. Szavunkat pedig ha fölemeljük, már csak azért sem hallják meg, mert azt még eddig mindig tulajdon véreink hallgattatták el, félve, hogy azzal megbántunk bizonyos köröket. Így a pápas egyház befolyása az államnál vesztünkre mindig felül kerekedett.

Szó sincs róla, a magán életben valakit ígéretére figyelmeztetni, kissé különös dolog volna; de ott, a hol országos érdekről van szó, a mint erről lennebb szólni fogok, a sürgetés egyenesen kötelességünk. Nem szabad, visszatartani bennünket figyelmeztető szavunk fölemelésétől annak a látszólag fontos tekintetnek sem, hogy hazánknak ezerféle bajai vannak, ne terheljük, ne zaklassuk mi is. Nem. Ha az országnak telnek milliók még nem is kizárólag kultur-intézményekre, meg kell értetnünk vele, hogy sokkal inkább telni kell régi adósságnak törlesztésére, mit tőle rég követel a tisztesség, de a mi egyenesen, és kizárólag magas kulturális érdek, egyenesen nemzeti művelődésünk fundamentoma.

Az igazság is kötelezi hazánkat a prot. egyházaknak teljes fölsegelésére, és folytonos gyámolítására. Mi századok óta jóformán nyomorgunk, mert az üldözések alatt koldusokká lettünk. Javainkat, melyek részben országos eredetűek, részben saját szerzemények voltak, a r. kath. papság, az országos kormány elnézésével, vagy éppen segédkezésével, az idők folytán legtöbb helyen elszedegette: templomokat, iskolákat, lelkész-, és tanítói lakásokat, a hozzájuk tartozó jövedelem-forrásokkal együtt. Révész Imre, az általa szerkesztett »Prot. Egyházi és Isk. Figyelmező« II-ik (1870) évfolyamában a 259-ik laptól kezdve közöl egy csomó kifosztott egyházat, oda jutván végül, hogy azokban a szomorú időszakokban szenvedett károsodását a prot. egyházaknak több millió forint értékre teszi. Ezek ott vannak a r. kath. egyházi birtokokban, de azt kiválasztani, ma már lehetetlen, mi protestánsok pedig fosztogatni, nem akartunk, és nem akarunk; tehát, nincs hova fordulnunk, mint az államhoz, annak törvényhozásához elégtételért. A bécsi (Zsilinszky »Magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai«, I. köt. 305. és 306. l.), és linci (Zsilinszky »Linci békekötés« 442. ll.) békekötések a felekezetek közt teljes egyenlőséget, és viszonyosságot állapítanak meg. Ez azonban, Erdély nagy fejedelmeinek kihalása után, ránk, mint protestánsokra nézve, mint füst és pára, szétfoslott. Az 1691-ik évben kiadott leopoldi diploma 2-ik pontja (Dr. Kolosvári: Egyházjog, 42. l.) mindeneket, tehát, a prot. egyházakat is, megerősít minden nemű javaikban, jövedelmeikben, adományaiban még úgy is, ha azok előzőleg valamely kath. egyház, sat. birtokához tartoztak volna, még a fejedelmeknek sem levén szabad, a jelenlegi birtokosokat birtokukban megháborítani. Nos, mégis szabad volt. Elnézték a mindenkori kormányok. Ez igazságtalanság volt. Kárpótolni minket, azaz, ismét élhető állapotba helyezni a prot. egyházakat, megköveteli hazánktól az igazság, mely soha el nem évül.

Tekintetbe jön e törvénycikk végrehajtásánál az állam részéről a méltányosság szempontja is.

Nem csak a kath. egyház van birtokában rengeteg javaknak, és kiváltságos előjogoknak, hanem a gör. katolikus is, melynek hivei pedig túlnyomó többségben nem magyar ajkuak, és nem magyar érzelműek, nem fiai, hanem ellenségei a hazának. A gör. kel. főpapság is még mindig magasan áll felettünk a jogegyenlőségben, míg

mi századokon át romlást terjesztő pestisként irtattunk, sőt mai nap is a hazának mostoha gyermekei vagyunk. Amazok fejedelmileg dúskálkodva élnek a közös hazának minden polgára javára rendelt vagyonából; mi pedig véres verejtékkel szerzett szegényes javainkból sáfárkodtunk, és sáfárkodunk ma is a haza oltárán. De, ha századokon át a tisztulatlan jogfogalom természetesnek találta a protestánsok kirekesztését minden javai-
ból a hazának; ha századokon át természetesnek látszott egyiknek mindig csak adni, a másiktól mindig csak venni: ma e súlyos méltánytalanságot valahára be kellene látnia e haza minden polgárának, és oda hatni, hogy mennél több hátramaradásunk származott ez állapotokból; mennél tovább kellett nélkülöznünk; nyomorognunk a méltánytalanság miatt, annál teljesebb méltányossággal igyekezzék, feledtetni a prot. egyházakkal az ő sok szenvedéseiket a közös haza, ezen törvény szellemében teendő intézkedéssel.

Annyival inkább, mert a magyar prot. egyházakat közálladalmi költséggel lábra állítani, megerősíteni, magyar állam-politikai szempontból egyenesen az ésszerűség követelménye.

(Vége következik.)

Vallástanítás, lelkész-, és vallás- tanár-képzés.

(Vége.)

Hisz, akkor házról-házra járva, akadály nélkül gyakorolhatná lelki gondozását a pap, mert mindenütt szívesen fogadná. Hiszen, nincs család, sőt nincs ember, ki testileg is épp úgy ápolásra ne szorulna, mint szellemileg. A mai viszonyok között pedig, ha elmegy ide, vagy oda a pap: azt hiszik, éhes. Vagy legalább is gyanakvólag tekintenek rá.

Véleményünk tehát az, hogy hazánkban egyedül az állam oldhatja meg gyökeresen a lelkész-képzés kérdését; és pedig úgy, ha egy közoktatásügyi reformmal más alakba gyurja az egész tanügyet tőtől-talpig. Mert, míg a többi állások lényegileg csak szakképzettséget követelnek meg, addig a szó valódi értelmében vett »pap«-nak universalis képzettséggel kell rendelkeznie, hogy »bölcs« lehessen. Hogy ily képzettséget nem adhat egy elszigetelt felekezeti theologiai akadémia: az világos.

Azonban, míg e jobb kor, melyről álmokat is csak kivételesen álmodunk, megvalósul: addig még sok víz lefoly a Dunán.

Helyén való hát, hogy a »lelkész-képzés« kapcsán a református protestáns lelkész-képzésről is szóljunk egyet-mást, annyival inkább, mert a legközelebb áll mihozzánk.

Azt hisszük, hogy nem elfogultság vezérel akkor, ha kimondjuk, hogy a prot. theologiai képzés hazánk-

ban előtte áll a többi lelkész-képzéseknek. De azért itt is aggasztó a kép, mely elibénk tárul; aggasztó még a reformátusoknál is. Hisz, egyre-másra füleinkbe cseng nagy ékesszólással állítsuk be növendékeinket a kommentátorok, az egyházi atyák, szóval: az öskeresztység gondolatvilágába, hogy tele torokkal szivják lelkük gégején át annak tüdejébe a régiek szellemét.

Hát, mit jelent ez? Azt jelenti, hogy tékozló fiuként dobjuk el magunktól azt a hatalmas örökséget, melyet az emberiség vészteljes életének tapasztalatai juttattak szellemünk osztályrészévé annyi és annyi ezredéven át; azt jelenti, hogy a gondviselés történeti önkinyilatkoztatásának tanúságait eldobva, vetközzünk ki saját énünkéből is s öltük fel azoknak szellemi ruháját, kiknek meztelensége ma nyilvánvaló előttünk.

Épp annyi ez, mintha azt mondanók: éljük be magunkat a görög, vagy római mithologia tündér világába. Annyi erővel megtehetnők ezt is. Hisz, mily élénken el tudjuk képzelni, ha akarjuk, Zeüsz, Pallasz-Athenét, Vénuszt, Hefaisztoszt, stb. stb. Csak úgy látjuk, szemeink előtt tova tűnni a halandóba is szerelmessé lett Vénuszt, midőn kedvesét keresve, pirosra festi vére hullásával a fehér rózsákat. Sőt, tovább menve, ha képzeletünk erős, bele tudjuk élni magunkat a paradicsomba is. Csak be kell hunyni szemeinket, s képzelődésünk szárnyait kibontani: azonnal látjuk Ádámot és Évát, meg a tudásfáját s a kigyót, még úgy is, ha Madách illusztrált kiadására nem gondolunk. Sőt, ha ez ábrándos lelki állapotunknak teljesen utat engedünk, látjuk a kerubimokat és a szerafimokat, látjuk a prófétát, midőn angyal tisztítja meg bűnös ajkait; látjuk az apostolokat; látjuk Jézus Krisztust, sőt, legyen megbocsátva a szó, szemtől-szembe társalkodunk magával a mindenhatóval.

Még csak egy lépés előre ez irányban, és... és a Lipótmezőn találjuk magunkat. Vagy, legalább odaillenénk.

Hát, kereken kijelentjük: az ilyen papképzésnek ellenségei vagyunk s bátran mondhatjuk: ellensége minden józaneszű ember.

Igaz, hogy a végletek összetalálkoznak, de hogy szántsándékkal akarjunk »bölcs«-ek helyett »bolond«-okat képezni: azt már nem írjuk alá. Természetesen, azért nem állítjuk, hogy az ily negatív képzés ne növelhetne egy-egy oly alakot, mely egymaga kártérítést nyújt a korcsfaragványok egész légióiért; mert hiszen, minket a történelem arra is megtanít, hogy egy Buddhát, egy Krisztust, egy Luthert oly rendszerek teremtettek, melyek épp ellenkezőjét célozták annak, a mivé e nagy alakok magukat kinőtték. Mindegy. Ismételjük: ily képzést, pláne, prot. theologián, tűzrevalónak tartunk. Hadd gyurja más fekete szurokból a fáklyák tömegét, mi nekünk azokat meggyújtani kell, hogy lássanak a szemek, a fülek pedig halljanak.

Az eddigiekből világos, hogy mi theologiánk jelenlegi tantervét sem helyeseljük. Nem, mert csak a kura pastorális teljesíthetése szempontjából is helyet követelünk a praktika theologián bizonyos gyógytani ismereteknek, még mielőtt az állam megteszi azt a kötelezettségét, melylyel a papképzésnek s így a társadalomnak mindez ideig adós. Ha nem jön segítségünkre,

mi nekünk kell segíteni magunkon, mint eddig tettük. S ha tán önmagunk, mi bizonyos, nem tudtunk oly embereket képezni, kik e téren a teendőket végezhetnék, nem kell elcsüggednünk. Nem, mert theológiánk körében található egy-egy oly orvostudort, kinek praxisa, tudományos képzettsége és természeti rátermettsége kellő biztosítékot nyújt a siker felől. Ők szívesen tanítanak, a nélkül, hogy egyetemi tanári javadalmazást várnának, mert hivatott ember, ha a köz megkívánja, nem tudja megtagadni az egyéniségének megfelelő szolgálatot, még ha akarja se. Csak keresnünk kell ilyen embereket s találni fogunk bizonynyal.

De más beleszólásunk is van a tantervbe. Ugyanis, nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy theológiánkon minden egyes növendéknek egyenlő nagy, vagy egyenlő kis mezőt kell feldolgoznia a különböző theológiai tudományok terén. Hát, józan ész szerinti ez, midőn kézzel foghatólag tapasztaljuk, hogy egyik növendéket ez, másikat amaz irány vonzza magához? Távul jár ettől a józan ész. Hisz, józan ész szerint a nemes hajlamot még sarkalni kell a maga útján, nem pedig korlátozni. Már pedig nem korlátozása-e a hajlamnak az, ha a növendéket úgy elfoglaljuk hajlamának meg nem felelő tárgyak tömegével, hogy a kedvencebb tudományban való önképzésről szó sem lehet? Mert jegyezzük meg, ám: ha nincs hajlamunk ennek, vagy annak elsajátításához s mégis vesződnünk kell vele: ez a körülmény még hajlamunk tárgyától is elhidegit, néha mindent meggyölölünk.

És e hajlam, joggal mondhatjuk: e szellem-gyilkossághoz zsinati törvényeink is odaszegődnek büntársul a most divó minősítésnek egész a pedantériáig menő szabályozásával. Hisz, a hajlam, a rátermettség, mintegy szükségszerűleg jön ellentétbe mindazon tünetekkel, melyek őt megöldökölni akarják s ha theológiai képzünk, mint fönnebb bebizonyítók, minden hajlamot ki akar ölni (habár öntudatlanul): csoda-e, ha épp azok a tehetségek nem esnek az első minősítési osztályba, kik határozottan kidomborodott hajlammal s egyéniséggel bírnak?

Bizony, nem csoda, mert az igazi hajlam, az igazi tehetség nem számol azzal, hogy mit mond róla ez, vagy az a tanszék; ő érzi akaratlanul is értékét s mondjon bármily ítéletet a pálcá: ő túllát azon úgy az iskolában, mint a társadalomban.

Csak egy a baj. Az, hogy a rendszer miatt nem érvényesülhetnek e szellemek, s holott zászlót kellene lobogtatniok, csizmatakarítókká degradáltatnak. Ha ezer közül egy, nagy nehezen felszínre kerül: az csoda, szerencse a társadalomra.

Nem azt mondjuk mi, hogy a mai rendszer mellett nehéz megütni a minősítés magasabb mértékét. Oh nem, hisz a legközépszerűbb felfogás is kitűnően uszhatja át az összes vizsgálatokat, ha alkalmazkodni tud. Mennyivel inkább a magasabb tehetség? Mi csak azt mondjuk, hogy a hajlamot nem kell, nem szabad útjából kitéríteni, sőt inkább táplálni kell.

De hogy ez megtörténhessék, theológiai tantervünket úgy kell módosítani, hogy az első-másod éven tanulóink birtokába jussanak az egyházunk belső életének kezeléséhez föltétlenül szükséges tudományok esszenciájának; a harmad-negyed éven pedig a prak-

tikumnak gyakorlása mellett, kiki csak a dogmatikával, exegetikával, hisztorikával, vagy filozófiával foglalkozzék mélyebben, a szerint, a mint hajlama ide, vagy oda vonja inkább. E két utolsó évben különös súlyt kell fektetni a szakdolgozatokra, hogy ne csak magolni, hanem öntudatosan dolgozni is tudjanak a növendékek.

Sem a legkitűnőbb, sem a leggyatrább feleletek nem szolgálhatnak a tanuló tehetségének megbízható kritériumai gyanánt, de egyetlen önálló dolgozat mindent elárul, a mi értékelési fogantyúul használható. S mégis, a mi leginkább megrovandó: épp e dolgozatokra nem fektetnek kellő súlyt sem a tanárok, sem a növendékek.

Ugy szólnán, zúgtanításokat visznek végbe egyes tanárok úgy a theológián, mint az egyetemen. Tankönyveket nem használnak, hogy annál inkább az önállóság színébe burkolják tudatlanságukat. Természetesen, ha kérdezik tőlük, miért nem adják ki dolgozataikat, az a felelet rá: »hja, a mi mélységes tudományunk iránt nem érdeklődik a társadalom«. Sajnos, sok igazság van e nyilatkozatban; de másfelől, ha csakugyan oly mélységes és magasságos az a tudomány: miért nem litho- vagy hektografiztatják le legalább növendékeik számára azokat?

Hogy valami hiba van a kréta körül, az bizonyos. Épp azért, felsőbb iskolákban az iskola fentartó közegnek gondoskodni kell arról, hogy minden oly előadás-folyam, mely egyik-másik félét tankönyv nélkül adott elő, sajtó alá kerüljön, még a megfelelő tárgyból való szakvizsgálat előtt. Így kettős hasznot érünk el. Egyfelől ambicionáljuk a tanárokat, másfelől megkönynyítjük a tanulók készülhetését.

Az igaz, hogy ha akad egy-egy tanár, ki pl. nagyszabásu munkát rendez sajtó alá, annak kényelmetlen teher ez a multság, mert a jó ügy szolgálatának tudatában csupán kuriozumból tart előadásokat. Mindegy. Okos embernek többet okulunk még csak elmefuttatásából is, mint a pedanteria szörszálhasogatásaiból. Ma nem igen használunk koppantót, már pedig egy pedáns tanár semmi más.

Ha behozzuk ezt a rendszert, theológiánk nem fognak egymástól elszigetelten élni, mint ma, mert a nyilvánosság lecsapja egyik tanszéknek szarvát épp úgy, mint a másinak.

Egyébiránt, sajátságos helyzetben van a ref. protestánsok lelkész-képzése. Ugyanis, ezelőtt egy évvel, s még valamivel hamarabb, nagy reményekkel tekintünk egyik theológiai Alma-Materünk föllépésére.

S ha tán várakozásaink még kielégítve nem lettek; sőt, ha vannak, kik egyelőre bizonyos új generáció csatasorba állásáig semmit sem merészelnék várni: kétségbe esni, még sincs jogunk.

Hisz, ha a tiszántúliak hagyományos áldozatkész-sége ez alkalommal sem hagyja cserben önmagát: a debreceni theologia egyetemi niveaura emelkedik mielőbb. Adja az isten, hogy úgy legyen; de adjon észt is a theologia megfelelő beosztásához.

Különben, ne féltsük Debrecent, mert mióta a Basa-halmán túlról is választgat keblére vezéralakokat, azóta más szellő lengedez a mi Rómánk felett, mint azelőtt. Komolyan és odaadással fogja dolgát, lassan

halad, de biztosan »mén« elő. Maholnap azon vesszük észre magunkat, hogy a jogos alap nélkül vezénykedésre törő theologiák, csak utána kullognak.

De ezért ne riadoztasson senkit se káröröm, se hiu önhiúság: végén csattan az ostor.

Menjenek csak theologiáink a maguk útjain. Mi pedig, kik távol estünk azoktól, de érdeklődünk mégis irántuk, kik talán hálásabb gyermekek vagyunk, mint kellene: nézzük érdeklődéssel vívódásaikat. Sőt, erőnkhez képest, segítsünk mindannyian mindannyinak.

És most térjünk át a vallástanár-képzésre.

III.

Világos, hogy vallástanár-képzésünket is csak a főnnebb megjelölt irányban történendő államosítás oldaná meg véglegesen, de mert gyöngé az állam, s gyöngék a felekezetek: itt is csak tapogatóznunk kell.

Mindamellett, könnyebben mozoghatunk e téren, mint a lelkész-képzés kérdésénél. A jelszó már elhangzott illetékes forumnál: jogok, és köteleességek tekintetében egyenlősíteni kell a vallás-tanárt a többi tanárokkal. Ugy legyen! Azonban, nagyon is helyén való ezzel kapcsolatban a képesítés fokának, és arányának megoldása.

Ide vonatkozólag, tudomásunk szerint, közelebbről három vélemény került felszínre. Ezek közül egyik valamelyik országos középiskolai tanárvizsgáló bizottság előtt egy kiegészítő vizsgálatot sürget a papi diploma mellé, és pedig a magyar nyelv-, bölcsélet-, nevelés-, és oktatástanból; másik, egy oly általánosan kötelező vallástanári vizsgálat behozatalát ajánlja, melynek előtanulmányul a gimn. vallás-tanítás módszertana, meg a vallástani kézikönyvek ismerete szolgálna; a harmadik pedig elégségesnek tartja a papi diplomát is, minden további képesítés nélkül.

Lássuk mindhárom véleményt rendre.

Kétségtelen, hogy egy ref. prot. papjelölt, ki theologiai tanulmányai, és későbbi külföldön töltött ideje, vagy gyakorlati évei alatt, hajlamainak megfelelően, folyton önképezte magát, az, ha kedvenc studiuma a a gimn. vallás-tanítás anyagával összevág: bensőleg képesítve van annak tanítására. Sőt, képesítve van theologiai, vagy egyetemi tanszékre is a maga szakjából.

Egy ily képzettség jogos önértéssel foglalhatja el úgy ezt, mint azt az állást. Azonban, ez csak szubjektív dolog. Már pedig ily közügyi kérdésekben a szubjektívumoknak nem engedhetünk szabad tét, mert megtörténhetik, hogy az arra hivatottság csupán érzékenykedésből nem tölt be oly helyet, melyet a közmeggyőződés kvalifikációján felülinek tart (habár jogtalanul); ellenben, az üresfejűség, melynek összes tudása be van pecsételve a cifra kegydiplomába, esetleg, nagy önértéssel foglalja el a helyet; akár ha Jupiter menne az Olympus ormára.

Hogy ez meg ne történhessék, vizsgálatnak kell alávetni a vallás-tanár jelölteket; vizsgálatnak, mely nem elégszik meg sem a kétszer kettővel, sem a bodorított fűrtökkel, sem a nagyképűsködéssel, hanem azt mondja: dokumentumokat kérek. S e vizsgálat talán lehetne a főnnebb említett általánosan kötelező vizsga? Soha.

Hisz, akkor a vallás-tanári vizsga előfeltétele volna a papi vizsgának, s ez úgy felette állana amannak, mint

az ügyvédi, vagy birói vizsga felette áll az alapvizsgáknak. Ott volnánk, hol a mádi zsidó. Csak a bajt szaporítanak minden cél nélkül, mint tették azt, istennek hála, a jobb létre szenderült tanítói diplomák. Hajh, mennyit is szenvedtek miattuk a Tiszán-túl! Itt csak játék, tréfa volt az egész.

S a harmadik vélemény, mely kiegészítő vizsgát ajánl? Az meg egyszerűen lehetetlen az egyetem mai szervezete mellett. Lehetetlen, mert oly vizsga, mely a magyarból, bölcsészettől, és pedagogiából nyaggatná meg pácienseit, az egyetemen nincs.

Igaz, az u. n. pedagogiai utolsó tanári vizsga a bölcsészeti, és pedagogiai tudományokból vizsgál, de a magyarnak ott nincs semmi keresete, mert minden tanár-növendéknek még az alapvizsgán le kell számolni magyar irodalmi ismereteivel. E nélkül szóbeli alapvizsgára sem bocsáttatik senki.

Minden esetre, gondolhatnók a kérdéses kiegészítő vizsgálatot úgy is, hogy a vizsgálat a magyar nyelv mellőzésével történjék, mert hogy egy magyar ajku ref. prot. növendék a papi diploma megszerzése, érettségi vizsgálat, s egy kis előkészület után ne birna annyi irodalmi ismerettel, mennyit a tanári alapvizsga tendenciája megkövetel: az abszurdum. Ez esetben ama kiegészítő, s a pedagogiai vizsgálat teljesen fedezné egymást.

De, itt is van baj.

Ugyanis, a pedagogiai vizsgálat az összes tanári szigorlatoknak koronája, melyet csak az jogosult letenni, ki az alap-, és szakvizsgán túl van. Már most: hogyan tehetne pedagogiai szigorlatot a papjelölt, kinek sem alap-, sem szakvizsgája nincs? Sehogy.

Aztán meg, ha valaki theologia után azzal a szándékkal menne az egyetemre, hogy a magyart, és bölcsészettől tegye szakjává, s két évi hallgatás után alap-, szak-, és pedagogia-vizgázzék: amugy is felsülne, mert a tárgyaknak ezen csoportját nem találná meg a középiskolai tanárvizsgálati szabályzatban.

Szóval, semmiképpen nem látjuk lehetségesnek a vélemény ily egyszerű keresztülvitelét.

Mit csináljunk hát?

Egyszerű rá a felelet. Ki vallástanár akar lenni jövőben (természetesen, az a jövő, mely a vallás-tanári képesítés törvényes szabályozásáig eltelik, mult számba megy): tegyen doktorátust a filozófiából (fil. eszth. ped.). Ez hivatott embernek nem sokba kerül. Mindössze egy kis tanulmány, és 100—150—200 frt. kell hozzá. Még csak egyetemi hallgatást sem feltétlenül igényel ez a vizsgálat, csupán hosszabb idejű foglalkozáson, és megfelelő irodalmi munkásságon fölépült szakképzettséget.

Az igaz, ez is elég hivatlan embernek, de hivatott embernek, mint mondók, csekélység. Ne is legyen vallás-tanár hivatlan ember; éppen azért kell vizsgálat a képesítéshez.

Hogy a ki egyik, vagy másik »szak«-ból protekció nélkül tesz doktorátust, az ne volna éppen úgy képesítve külsőleg is a megfelelő szak tanítására, mint az, ki szintén protekció nélkül szerzett diplomát a megfelelő »szakcsoport« tanítására: azt kereken tagadjuk.

Már most, a ki a filozófiából doktorátust tesz, az a filozófia tanítására külsőleg is képesítve van; s így ha az illető vallás-tanár, mire diplomája mellett dokto-

rátusa is képesíti, és pedig magasabb mértékben, mert hát mi a vallás, ha nem bölcsészet, a szó nemes értelmében: a vallás mellett, joggal taníthatja a filozófiát is. Ekkor meg eszik az az érv, mely azért nem akarja a többi tanárokkal egyenlően javadalmazni a vallás tanszékét, mert mindössze tizenhat órája van hetenkint. Bizzák a filozófiát is a vallás tanára kezére, s azonnal megvan húsz órája, ha nem több.

Nem is illik inkább egyetlen katedrához se a bölcsészet, mint éppen a vallástanihoz. A kettő együtt adhat igazi világnézetet.

Ide semmi egyéb nem kell, mert ha az állam nem akarja a filozófia tanárául elismerni azt, a ki a filozófiából doktorátust tett: akkor önmagával jön ellentétbe.

*

Ime, nagyjában az elmondottakban körvonaloztuk a vallás-tanításra, a lelkész-, és vallás tanár-képzésre vonatkozó gondolatainkat. Jól tudjuk, mindez csupán ráma, melyet még forgatni kell, s csak azután lehet beilleszteni a beillesztendőket. Sőt, tudjuk, mindez frázis, míg megvalósítva nincs. Mi azonban, viszonyainkhoz képest, egyebet nem tehetünk. Irányíthatnók csak az »Egyetemes Magyar Protestáns Egyház Egyetemes Püspökség«-ének(?), vagy a »Magyar Kir. Közoktatásügyi Minisztérium Vallásügyi Állandó Szakosztálya Elnökség«-ének(?) ténykedéseit!

Igy azonban, »kérem szeretettel«, köszönettel tartozunk e lap nt. Szerkesztőjének, ha mondókáinkat nem találta mellőzésre méltóknak.

TÁRCA.

Meghitt beszélgetések.

I.

Kedves tiszteletes úr!

Felkérem, sőt elvárom, egy pátronus elvárhatja egy paptól, hogy kezdje meg ismét abbahagyott látogatásait. Uri ember megkívánja időnkint az érintkezést egy intelligens fővel. Önnek hivatalos foglalkozása a beszéd. Beszél a templomban, a temetőben, a családi körben; önnek a lakodalmások, a nép az utcán, a ma született csecsemők a polyában, és a halottak a koporsóban mind beszélgető társai. Aztán, könyveibe, lapjaiba is betemetkezik, s naphosszant elcseveg, eltársalog velők; talán, még a tollat is a kezébe vette. Nem, ezt nem hiszem. Elfelelt volna oly szenvedélyes kifakadásait? A tű, az ásó, a fűrész, a ráspoly, és száz, meg százféle eszköz, mi az ember kezében mozog, kenyeret nyújt, megélhetést biztosít, csak a papíron mozgó toll munkája nem fizet. Ti tollforgatók, skriblerek; ti éhenkórászok, hajtsátok el ezt a hálátlan eszközt, ezt a sötét barázdákat vonó kis ekét, a mely után nem arat a sarló. Szóval, tudom, hogy a toll önnek egy elhanyagolt, gyűlöletes szerszám, sőt veszedelmes is, a mivel nem egyszer megvérezte magát, s távol áll attól, hogy tollával is kiszélesíteni vágyék társalgási körét. De ha mégis van valami mondani-
valója, jöjjen, s mondja el nekem; az ön lelke sokféle úton ad, s vesz, mégis rá kellett, éheznie egy kis diskurzusra. Olyan ez a hosszas téli estéken, mint a szellőztetés. A magába zárt lélekben megfülled a levegő, szüksége van ablaknyitásra, a melyen keresztül kikiabáljuk magunkat, kiere-
gessük a gondolatainkat és friss levegőt szívunk. Felvárom hát egy kis lelki szellőztetésre, s minthogy sejtem okát innen-onnan már három havi elmaradásának, hát, beismerem, hogy viseletem nem volt egészen korrekt. Ön olyan, mint a csiga, csak egy kis érintés kell, hogy behúzódjék a házikójába. Ön apprehezió lélek, és ezt nem csak önről mondom, hanem a kollégáiról is. Legyen meggyőződve, én becsülöm önöket, s becsülesem, szeretetem állandóságra vágyik. Mert úgy vagyok ezzel, hogy magam sem tudom: nem becsülöm mindig, sőt lenézem, megvetem. Higgye el, nem szeszély ez nálam. Önöknek kiállhatatlanok, olyanok, mint az elektromos sarkok, a melyek hirtelen vonzanak, s hirtelen eltaszitanak. Ön magyarázatot kíván; jöjjön, s megkapja.

*

Tekintetes patronus úr!

Hivatkozva utolsó szavaira, kijelentem, hogy a kilátásba helyezett magyarázat nem keltett bennem kíváncsiságot, mivel azzal magam is tisztában vagyok. A magyarázat a papság társadalmi helyzetében rejlik. A papok társadalmi rangfokozatukra nézve honoráciorok. Így nevezik nálunk a magasabb szellemi kvalifikációval, és megfelelő társadalmi állással bíró, s származásuk szerint nem nemes egyéneket. Bethlen Gábor a papságot nemesi rangra emelte, de ha ez elévült is később, 1848-ban a honoráciorok közé számították azon lelkészeket, a kik mint ilyenek nemesekül nem tekintettek. Egyébiránt nemes, és honorácior meglehetősen egyező fogalmak; a mennyiben a Gentry harmadik osztályát képezik a honoráciorok, kik valójában nem nemesek, de kiket közönségesen a nemesekhez számítanak. Ez osztályhoz tartoznak a papok mellett ügyvédek, orvosok, bírák, mérnökök, tanárok, a kikkel a papnak egyező kvalifikációja, és társadalmi állása van. És mégis, a pap helyzetének olyan sajátsága van, a mi a többiekénél fel nem lelhető. E sajátság földérintéséhez egy csomó paradoxonra van szükség. A papság félig hivatal, félig méltóság. Eszmeileg a legmagasabb eredetű van, tényleg a legalsóbb osztályok kiszolgálását teljesíti. Egyfelől, mint a régi nemesnek, jobbágy-sága van, a melytől beszedi a dézmát, másfelől, a paraszt esze szerint, ő tartja a papot, azaz, az ő kegyelméből él. Megbízását egy magas forumtól nyeri, tehát, egy nagyszélyu hatalmi kör hivatalnok, joghatósága rendszerint mégis egy helység szűk körére szorúl. Hivatalos eljárásában független, majdnem csak istennek, s lelkiismeretének felelős, és mégis minden dolgába beleszólása lehet egy együgyű parasztnak. Nehezebben mozdítható el, mint bármely hivatalnok, de ha elmozdították, akkor kivágták egész gyökeréből. Jogi, orvosi, mérnöki diplomával ki lehet csapni a rendes vágásból, de ha papí okleveled van, ez nem meg életveszedelem nélkül.

De, legyen elég a paradoxonokból. A tény az, hogy mi egyoldalról urak, más oldalról szolgák vagyunk; felmagasztaltak, és lealázottak; a mi végzetünk nagy önállóság, egyesítve nagy önállótansággal.

Mi elmondhatunk egy esztendőben száz rossz predikációt, s egy hajunk szála sem görbül meg; de, hagyja el ajkunkat egy önzertes férfias hang, és kész a veszedelmünk. A mi dolgainkhoz, fájdalom, ma már kevés ember konyit,

mégis velünk szemben mindenki szakértőként szerepel. A mi életünk nyitott könyv: házukba mindenki benyit, családunkat, személyes ügyeinket, viseletünket, modorunkat közügynek tekinti, a mit megítélhet, kifogásolhat, a mikért elmarasztal, sőt vádat emel. Minket közszájra vesznek, és denunciálnak; ellenben, tőlünk durva sértés, ha nem köszönünk gyorsan; és elég tiszteletteljesen, ha nem hizelgünk, ha nem előzékenykedünk. Minket sérthetnek, sebezhetnek bátran, mert a pap senkin elégtételt nem vehet. Nem fél tőlünk, kérem, a világon senki; de, annál inkább félünk mi mindenkitől. Mert nekünk akárki is meggyűjtheti a bajunkat. Ránk nézve a neheztelés, a harag soha sem kicsi. »Az elefánt, melyet egy hangya gyűlöl, nagy veszélyben forog. A pap egy hangyának sem véthet.

Honnan van ez, mi magyarázza meg ezt egy olyan független állásnál, mint a papi állás? Megmondom. A társadalmi függés. Más állásoknál sokkal nagyobb a hivatali függés, de van társadalmi függetlenség. Mi azonban nagy társadalmi függésben vagyunk. Hivatalos dolgainkkal nem sokat törődnek, de annál többet társadalmi viselkedésünkkel. Mi társadalmi szolgátságban vagyunk.

És ez a visszás helyzet megadja a kulcsot visszás jellemünkhez. A régi dac, hires önállóság, szokimondás visszatetsző keverékben rengő szolgáléküséggel, meghunyászkodással. Apprehenzív lélek, s mégis annyi sértést szeliden zsebre vigó vastagbőrűség. Hizelgés, alázkodás olykor a megurazott paraszttal, s érdes, neveletlen dölyf olykor a valódi ural szemben is.

Hát, kell az ilyen ember valakinek? A ki mindenkivel függ. Mindenkitől függeni: szégyen. Én is függök, mondja az önértetes hivatali ember, de az én függésem az engem megbízó felsőségemtől van, s nem azoktól, a kiknek ügyeit intézem. Ezekről nem tartok, hanem inkább ők tartanak tőlem. De házamban, családi körömben, a társadalmi életben amattól is független vagyok. Sőt bármilyen nagy is a hivatali függés, mindig megvan helyzetemnek ama biztosága, hogy, ha kisebb veszteséggel is visszavonulva, erőmet más téren értékesíthetem.

Ez az önértetes hang immár eljuttatott oda, hogy megmondjam, mi a papi függés valódi oka.

A valódi ok az, hogy nagyon szűk az a kör, a mely a papnak szellemi kvalifikációja ellenében társadalmi állást biztosít. A papi oklevél a legszűkebb körű diplomák közé tartozik. Egy felekezet, sőt mondhatni, egy egyházkerület pár száz állomása áll nyitva előtte csupán. Függsben hatóságaitól, függésben a joghatósága alatt állóktól, függésben az egész társadalomtól; mennyi szelidségre, türelemre, kedveskedésre, az érdekeknek mennyi kíméletére van szüksége, hogy minden oldalról kitétetve a nyilvánosságnak, háborítatlanul megállhasson, és abban a szűk körben, a melyhez elválhatatlanul kötve van, elismerést, érdemeket, előmenetelt biztosíthasson. Elválhatatlanul, mondom, mert a pap oda van kötve a papi hivatalhoz életre-halálra. A kath. papnak a felszentelés indelibilis karaktert ad, a kálvinista papnak is azt ad a diplomája; s ha nagy rázkodtatás árán lehet annak a klérusból kilépni, a kálvinista papnak sem kevesebb áron. Egy hivatalhoz való hozzákötöttség nagy szolgátság, nagy függés.

De, nem akarok egyoldalú lenni.

A papság szolgálai állapotát a legtöbben a rossz javadalmazásnak rójják fel, s azt hiszik, hogy a fizetések javításával annak minden baja orvosoltatik. De hány orvosnak, tanárnak, a jogi pálya kezdő hivatalnokainak, sőt hány földbirtokosnak nincs több jövedelme, mint a papnak; s a társadalom ezeket mégis sokkal többre taksálja, nem tartja oly elesetteknek, szegényeknek.

S a társadalomnak igaza van. A szegénység nem csak a javadalmazástól függ. A papság pedig, bizony, nagyon szegény. Szegénysége három oldalú: mert diplomája egyetlen foglalkozáshoz köti, s így nem keresőképes; mert rosszul van honorálva; s mert a vagyontalan osztályból egészíti ki magát.

Mi ezt mélyen érezzük; könyhullatással viseljük ezt a sorsot, a hivatal eszmei méltósága, s a való közt fennálló fonákságot. Honoráciorok volnánk, biztos állásu, tekintélyes, magas szellemi kvalifikációval bíró emberek, a helyzetnek megfelelő önállósággal, és önértettel. De, azok vagyunk-e? Nem. Vagyontalanságunk, kereset-képtelenségünk társadalmi szolgátságba süllyesztettek; nincs semmi jogunk, semmi hatalmunk az emberek felett. Társadalmi szerepünk: hogy mindenkit kiméljünk, simogassunk, mindenkivel szemben alázatoskodjunk.

De, nem csak mi érezzük ezt, éreztetik is velünk. Érezteti a gentry; a honorácior, holott magunk is ahhoz tartozunk. Olyanok vagyunk, mint a szegény rokon, a kinek egy kis tréfa is keserű gúny a jómódu testvértől. Egy kis mellőzést, egy semmiséget is zokon veszünk. Mert önök minket nem néznek egészen körükbe-valónak; nem fogadnak el egyenlő erejű s rangu társnak. Ezért apprehendálunk meg oly hirtelen, s nem lévén tegyverünk; behúzódnak, mint a csiga.

Az ilyen embert pedig most szeretik, majd lenézik. Egy kicsit becsülnék, egy kicsit megvetnék minket. Egyszer azt mondják: édes papom, szerencsétlenségem ön; máskor így nyilatkoznak: mit akar ez a pap miközöttünk? Néha dekorum vagyunk az önök házánál, néha levonunk az önök nivójából.

Ime, tek. uram, a magyarázat megvan. De, mondom még egy pár paradoxont. Milyen legyen a pap? Mint a finom acél, hajlékony, és rugalmas. Mint a nemes márvány, mely síma, és kemény.

Ez a valódi férfijellem. A papi jellem. Az ilyen papot önök becsülnék. Mi azonban csak simák, és hajlékonyak lehetünk. Mi nem reagálunk. A koldusnak nincs önértete.

Tegyük a papot vagyonossá, és akkor a helyes fel fogás által részére kijelölt társadalmi ranghoz méltóvá tettük.

Miként lehetne szert tenni vagyonos papságra? Ha ön e témáról szívesen diskurál, szíves meghívására meglátogatom. (Folytatjuk.)

Különfélék.

= **A mint a budapesti egyházi lap ujságolja,** a folyó évi egyetemes konvent márc. 31-re fog összehívani Budapestre. Megelőzőleg, e hónap folyamán, az országos közalap, és az orsz. özvegy-árvai gyámintézeti végrehajtó bizottság is ülésezni fog.

= **Az országgyűlésen a vallás- és közoktatás-ügyi költségvetést tárgyalják** A febr. 27-ki ülésen felszólalt Wlassics kultuszminiszter, és igen nyomatékosan jelentette ki, hogy az állam nagy súlyt helyez arra, hogy lehetővé tegye az egyetemen való papképzést, hogy ne csak az elszigetelt szemináriumokban, hanem igenis az egyetemen találja meg minden vallásfelekezet a magasabb egyetemi képzést. Wlassics úgy véli felállítandónak, hogy Budapestre lenne a rom. katolikus, és a görög keleti szerb, Kolozsvárt az egyesült protestáns, és a görög-keleti román theologiai kar. Világos dolog, hogy e kijelentéstől a megvalósulásig még igen hosszú út van; de jól esik lelkünknek, hogy amá szép, felséges eszme, mely a mi theol. fakultásunknak Kolozsvárt leendő felállítására sarkalt valamikor, s melyet igen sokan álomnak, ábrándnak szerettek gúnyolni: ime, csirába szökken, és ha előbb, ha utóbb, de meg fogja hozni gyümölcsseit. Annál inkább örvendünk, mert hiszünk az istenben, hogy az egyetemen való szorosabb kapcsolat, és egyáltalában az egyetemi színvonal, mely mindig legédesebb vágyunk volt, megszégyeníti a szűk látókörű, hóbortban utazó fanatikusokat, sutba kényszeríti a betűragó szemforgatást, és megnyitja azokat a kapukat, melyeken behatol mind a velők megoszlásáig az éltető levegő, a fény, a világosság. Az egyetemet nem lehet meggyalázni azzal, hogy visszafelé toljuk a szellemeket, és a ki azt mégis megkísétné, azt előbb kacagás tárgyává teszi az idő, azután kisöpri magából az élet. A miképpen hogy nem is érdemel egyebet.

= A taliánok igen szeretetre méltó náció.

Bármilyen körülmények közé kerülnek, a legtöbbször dominál a kedély. Szenvedélyesen szeretik a szerencse-játékokat. Egy ilyen társaság mulatott egyszer, melynek egyik tagja elvesztette utolsó liráját. A falak tele voltak aggatva szent képekkel, a mint ez Olaszországban divatos. Ott volt a többiek közt az a jelenet, midőn Pilátus átengedi Krisztust a fari-zeusoknak. A mi vesztés taliánunk fölkel az asztal mellől, és elkeseredésében a szent képre tekintve, elkezdett egész meglepődéssel tapsolni, és hogy könnyítsen bánatán, felkiáltott: bravo, Pilato, bravo, bravo! Követjük a taliánt, és elkeseredés nélkül kiáltjuk. bravó, Pokoly, bravó, bravó! Ez az ur, köztudomásulag, tanár a mi theol. fakultásunkon. Mi is úgy tudjuk. Jó hír előzte meg. Igen derék ember. A puska-port ugyan nem ő találta föl, de hát annak Schwarz Berthold az oka. Hanem azt kitalálta, hogy van városi első-pap (Vajjon, hol? Szerk.), ki utána nem néz a vegyes, vagy nem-vegyes házasságkötéseknek, és ebből következik, hogy előre nem preparálván a feleket, a születendő gyermekek vallását nem biztosítja. Ilyenformán van ez megírva a legújabbban megjelent »Prot. Szemle« 2-ik füzetének 114—115. lapjain »Külföldi egyházi élet« feliratu cikkben, melynek minden sorából látszik, hogy olyan ember írta, a ki a modern evangelisták szemforgatását igen jól eltanulta. A cikk alatt p—j. jegy áll, de a Sárospataki Lapok úgy fejt meg e nagy talányt, hogy a szerző a mi Pokoly József-ünk = p—f. Brávo, Pokoly, bravó, bravó! Hanem, a historikus objektivitásával igen bajosan összeegyeztethető ez az ítélkezés, mely egyáltalában nem is lehet egészen igaz, hogy más szót ne használjunk. Pokoly úr tudja, hogy bizonyos magas érdekekért, mi hallgatásra erőltettük magunkat, ne kényszerítsen rá, hogy beszéljünk. Csupán azt jegyezzük meg még, hogy az erdélyi egyházkerület papságát elbolondítani nem fogják, hogy ha még több bibliai lokust akasztanak is ajtóik fölébe, sőt ha még több szent képet vágnak, vagy árulnak is.

= **Melánchton-ünnepély.** Melánchton Fülöp születésének negyyszáz éves fordulóját a hazai prot. intézetekkel a kolozsvári ref. főgimnázium is megünnevelte. A collegium dísztermében tartott ünnepélyes isten-tisztelet végzésével a tanári kar Tárkányi György, vallástanárt bízta meg, ki egy kiváló gonddal megírt beszédben emlékezett meg a reform. korának e nagy alakjáról, kiben a bámulatra méltó tudás a legmélyebb vallásossággal, és kegyességgel, a semmi aka-

dálytól vissza nem rettenő bátorság a legigazibb szerénységgel egy fenséges harmóniában olvadt össze. Az ünnepély méltóságát emelte a kollégiumi vegyes dalkar éneke, mely Seprődi J. karmester vezetése mellett az ima és beszéd között a XC. zsoltárt énekelte el, melyet a derék karmester tett le vegyes karra. Jelen volt az ünnepélyen teljes számban a tanári testület, az ifjuság, és az intézetben benlakó egyetemi hallgatóság. Az iskola ez úttal ismét újabb jelét adta annak, hogy a homlokán levő felirat szerint nem csupán a »tudomány«-nak, de a »kegyességnek« is »szentélye« akar lenni.

= **Egy kitűnő lelkipásztor halála.** Mély részvételt vettük a szomorú hírt, hogy Kis Albert, az ifyfalvi ev. ref. egyház papja, s nem csak a háromszéki, hanem az erdélyi egyházkerület lelkészi karának egyik kitűnője, hosszas szenvedés után, febr. 26-án megszűnt élni. Nem csak az egyház vesztette benne gondos, és hűséges lelkipásztorát, hanem a társadalom, a közélet, a művelődés is egyik előharcosát siratja halálában. Kis Albert alapos tudásával, ékesen szóló talentumával, a egyházi irodalom terén hosszú éveken keresztül szerzett érdemével szerezte meg magának a jók tiszteletét, az osztatlan elismerését. Világos elme, tiszta szív, férfias jellem alkották egész életét, melynek javait gyümölcsöztette családjá, és egyháza boldogítására. A minden jóért és szépért rajongó szív megszűnt dobogni, de emléke, a jó követésre buzdító példája, mint egyetlen örökség, megmarad fájó szívű övének, és őt őszintén gyászoló barátainak vigasztalásul. A régi »Predikatori Társaság« egyik pályakoszorúzott íróját, mi derék munkatársunkat, barátunkat gyászoljuk elvesztésében. Emléke maradjon áldott!

= **Megjelent a »Protestáns Pap«** című folyóirat II-ik száma Lágler Sándor, és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Enyhe napokon, vers, Széki Ákostól. A kultusz, és a közegység. Lágler Sándortól. Bőjti egyházi beszéd. Fábri Mihálytól. Bőjti egyházi beszéd, Szigethy Dánieltől. Bűnbánati egyházi beszéd, Réz Lászlótól. Március 15-én, * * * Március 15-én, Raffay Sándortól. Imádság. Március 15-én, Solyom Lajostól. Átklások az ur asztalánál, Batta Györgytől. Papválasztások. Halálozások. Szerkesztői mondanivalók. A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 frttal, negyedévre 1 frttal. Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a mult évfolyamból azonban az 1. 2. 3-ik számok teljeseen elfogytak.

HIVATALOS RÉSZ.

190—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett küsmődi egyházközség énekevezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül 188 frt. 70 kr. értékű kepe, és kanonika-porcio haszonélvezete, ezenkívül 140 frt. államségély.

Pályázati határnap: 1897. márc. 31. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aá.-hoz Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, 1897. márc. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

4—1897.

MEGHIVÓ.

A görgényi ev. ref. egyházmegyei tantestület folyó évi márc. 15-én, Sz.-Régenben, az egyházmegye gyűléstermében gyűlést tart, melyre a tagok, lelkészek, tanügybarátok, tisztelettel meghívottak. Gyűlés kezdete d. e. fél tíz órakor. Tárgysorozat: 1. Tanit László Ferenc vallást, és egyházi éneket. 2. Énekel a »Dalkör«. 3. Elnöki megnyitó. 4. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása, és hitelesítése. 5. Felolvasás, Jánosi Béla, tanügyi előadótól. 6. Szavai Felméri Sándor. 7. Emlékbeszéd, Ercse Miklós, és Vajda Miklós, néhai kartársak felett, tartja Dali József.

8. Versek, Szabolcska Mihálytól. 9. Felolvas Szabó Miklós. 10. Jelentés a pénztárról, könyvtárról, és temetkezési intézetéről. 11. Monolog, előadja Kertész József. 12. Elnök, és alelnök-választás. 13. Alapszabályok megállapítása. 14. Folyóügyek, indítványok. 15. A »Dalkör« éneke. Jegyzet: Gyűlés napján d. e. kilenc órakor a »Dalkör« tart gyűlést, melyre az érdekeltek figyelmét, a nt. esperes úr megbízásából, különösen felhívjuk.

Sárpatak, 1897. febr. 18.

Dali József,
jegyző.

Csekme Ferenc,
elnök.

2—1896.

MEGHIVÓ.

A Rikán-belöli ref. papi, tanítói özvegy-árvai gyámintézet igazgató választmányának t. tagjait a folyó márc. hó 16-án, d. e. tíz órakor kezdődőleg, K.-Vásárhelytől, a takarékpénztár tanácskozó termében tartandó igazg.-választmányi ülésbe ezennel meghívom.

Tárgyak: 1. Mult évi számadás megvizsgálása. 2. Folyóügyek, beadványok ellátása.

Lécfalván, 1897. márc. 1.

Zoltáni Elek,
esperes, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Március 11.

10. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az 1848: XX. tc. 2-ik, és 3-ik §-a.

(Vége.)

Nem új dolgokat mondok. A róm. kath. egyház az ő nagy befolyásu papságával, és az általa fanatizált pápistákkal ultramontán minden körülmények közt, és minden időben, melynek lelkére az infallibilitás dogmájának megalkotása újra a reakció sötétjét borította, és a mely azóta első sorban Rómára tekint, arra hallgat, annak engedelmeskedik; csak azután, másod sorban dinasztikus, hű alattvaló (nem messze hagytuk még az egyházpolitikai harcokat, azaz, még el sem hagytuk ma sem), és csak ezek után harmadik sorban magyar hazafi: tehát, csak akkor, mikor ez az utóbbi összeütközésbe nem jön a két előbbivel.

A nemzetiségi egyházak a maguk papságával, és minden hiveikkel született ellenségei a magyar állameszmének.

A protestánsok, és itt is a kálvinisták, kivétel nélkül azok, a kikre a haza jó, és balsorsban egyformán feltétlenül számíthat, mert ők tiszta magyarok lévén, a hazával élnek, vagy halnak; számukra e földön kívül nincs hely. De meg, az ő egyházuk hitrendszere semm. olyat nem tanít, a mely a modern államfejlődéssel valaha összeütközésbe jöhetne. Tehát, ki van zárva, hogy haza, és ezen gyermekei valaha ellenségképpen jussanak szembe egymással. Alkotmányuk pedig a prot. egyházaknak egy ugyanazon törvényes alapon nyugszik a haza alkotmányával; ha támadva van az egyik, van a másik is; a védelemben egymásra voltak, és vannak utalva mindenkor.

Mondom, ezek közismert dolgok. Csak azért emlitem föl, hogy mert mégis figyelmen kívül hagyják; mert törvényhozásunk, bizonyosan a liberalizmus hangoztatása mellett is újra felül kerekedett reakció lenyűgöző hatása alatt, még ma sem mer gyökeres megoldáshoz nyulni a prot.

egyházak nyomora megszüntetésében nekünk kell megszűnés nélkül hangoztatnunk, hogy ennek halogatása egyenesen a nemzeti léttel folytatott eszeveszett, bűnös játék. Vagyis, minket nem csak az egyház, hanem a haza érdeke is kötelez szólni.

A magyar protestánsok nem mindig borzadtak még hallatára is az állami segítségnek. Nem csak, sőt létük biztosításaért folytatott első küzdelmeikben, éppen az egyház alkotmánya berendezése idején már, kívánták, követelték az országos forrásból való rendszeres segélyezést, és legalább a nemzeti fejedelmek alatt nyertek is. Így pl. Erdélyben a tizedet.

Tudományos értekezésekben tudósok fejtegetik az elvet, hogy az állam kötelessége, éppen a prot. egyházakat segélyezni viszont-szolgálat fejében azon nagy jótéteményért, melylyel a prot. egyházak az ország nemzeti irányu művelődését, és így fenmaradását munkálják iskolák állításával, a magyar nyelvnek ezekben, és a templomi igehirdetésben ápolásával, művelésével.

Az 1790—91-ik évi országgyűlés evangélikus rendei a királyhoz e tárgyban így irnak: »Miután a keresztség egysége által mintegy egy testet alkotunk, hogy mégis miért nem nyilvánítatik a király, és ország által minden javadalom, mely bármiféle címen a polgárokat illeti tulajdon az ország első alapítói szerint, minden polgárra nézve különbség nélkül közösnek: mi ugyan nem vagyunk képesek által látni«.

1847-ben, tehát a fejtegetett törvénycikk keletkezése előtt némely egyházmegyékben már fölmerült az országos segedelem eszméje. Ugy hogy ezeknek nyomása alatt, péld. a Tiszán-túli egyházkerület közgyűlése 1848 márc. 21-én, tehát még mindig az országos törvény megalkotása előtt, így határoz: »Kivánjuk, hogy minden vallásbeli felekezet egyházi szükségait az álladalom kincstára teljesítse, hivatnokat az álladalom fizesse, nyugdíjazzza«. (Lásd fenn idézett munkát.)

Egy percre se gondoljuk pedig, hogy azokban az időkben a függetlenség szeretete, az önállóság iránti érzék gyöngébb lett volna a protestánsokban, mint ma, és hogy az állami ellátásért az autonómiát föladni, elég hűtelenek lettek volna. Nem. De a tény, a való igazság az ő felfogásuk, és ma is minden igazság-szerető ember ítélete szerint az, hogy a prot. egyházak századokon át magukra hagyatva, sőt üldöztetve is, olyan szolgálatokat tettek a hazának, a milyeneket a többiek, és illetőleg, a r. kath. egyház, országos forrásból eredt, megmérhetetlen gazdagságával sem tett; tehát, egyszerűen csak ezen szolgálatoknak a méltánylása, és az ezután is elvárt szolgálatokhoz adott segítség az, a mi származnék e törvény megvalósításából; ezt tehát, a mennyiben már előre meg van fizetve a prot. egyházak részéről, az autonomia odaadásával még egyszer megfizetni, képtelenség.

Csak most, az újabb időben, a mint a legutolsó erőfeszítés is megbizonyította a protestánsoknak, hogy nem képesek többé önerejükkel megállni; tehát, mint mentő-szálhoz, az 1848. XX-ik törvénycikk sürgetéséhez fogtak: csak most pattant ki valakinek a fejéből az az ijesztő gondolat, hogy az állami segedelemért az autonómiát kell cserébe adni. Nó, ha mi így gondolkozunk, ezt pengetjük: lesz esze az államnak, hogy nem kíván kevesebbet tőlünk, mint a mennyit mi magunk kitaláltunk.

Hanem, mint fönnebb említettem, kezdünk már magunkhoz térni, és belátni, hogy gyermekek voltunk, a kik minden utánjárás nélkül vallottuk a feldobott jelszót; pedig lehet, hogy ez valahonnan ellenségeink köréből célzatosan dobott közibénk ijesztésül. Ma kezdünk kevésbé félni; ma minden oldalról sürgetjük a törvényt. Bizony, súlyos okaink vannak reá. Egyenesen egyházunk fenmaradása függ tőle. Nincs többé erőnk, sem testi, sem lelki, önmagunktól megállani. Oh, ha az a kimeríthetetlen prot. buzgóság, az evangéliom forrásából táplálkozó, még megvolna!... Hiában! Csak kevesekben világol; nem várhatunk, míg vagy a mi szavunk, vagy mennyei tűz felgyújtja. De, nincs is a lélek buzgóságának megfelelő földi gazdagság. Hihetetlen gyors az elszegényedés mindenütt; ebből egyedül egyházunk megerősítését ki nem csikarjuk többé; ebből az egyház külső, és belső berendezését nem eszközöljük.

Templomokra, iskolákra van szükségünk, lelkészek, tanítók fizetésének korszerűvé tétele;

ingathatatlan alapra fektetése elodázhatatlan. Szegénységünkhez mérten még leginkább kielégítő az új templomok emelése, régiak megújítása; ámbár a minden évben érkező segély-kérvények még mindig sok düledező, romban heverő templomról beszélnek. De, nincsenek aztán a templomok mellett iskolák; a mi szép új van, az nem a miénk; miénk lesz abból majd a szomorú tanulság, mi a vallás-felekezet iskola nélkül. És nincsenek a templomok mellett csöndes, nyugodt, meglegedett lélekkel szolgáló papok, és tanítók; nincsenek csak elenyésző csekély számban, a kik a nép nevelését az iskolában, és a templomban, annyival kevésbé azon kívül is, az isten ígéjével, az egyetlen igaz tudománnyal vezethetnék, irányíthatnák függetlenül minden földi tekintettől, egy célt nézve csupán: istennek örök igazságát.

A miben most vagyunk, az ugyan függés, és pedig nagyon kínos, nyomasztó függés, mert nem istentől, hanem emberektől vagy az. Nyom a szegénység, a sok gond, örökös aggodalom márúlnapra, melynek nyomai meglátszanak arcunkon, megjelenésünkön, s még gúnyt, boszankodást támasztanak a világban ellenünk. A tanítónak a tanításban, a papnak a predikálásban sokszor megakasztja nyelvét, megbánítja gondolkozó elméjét a töprengés, hogy odáig téved, a hol többé nem az iskola, vagy templom áll előtte annak népével, hanem az ő háza inséges lakóival. Gondolataink közé még az iskolában, és templomban is befurakodik a sötét gond, s megtántorodik tőle gondolatmenetünk.

És ha kit a szegénység súlya meg nem bénít, azt is meggátolja eszményi törekvéseiben, isten országa terjesztésében az ő helyzete a fizetést szolgáltató közönséggel szemben. Teljesen ki van szolgáltatva az egyházi hivatalnok a fennálló fizetési rendszer mellett a közönségnek, mely a maga túlnyomó nagy többségében gyűlölködő indulattal viseltetik a fizetés miatt az egyházi szolgák ellen, mely tudja, hogy az igazgatásban neki része, és pedig több része van, mint a papnak, de már azt csak kis részben tudja, hogy ahhoz ismeret, tanulmány, és szeretettel gondolkozó elme, és szív kell. A legtisztább szándék, a legjobb terv is meghiusul, ha ahhoz előzetesen, sokszor, legtöbbször személyes becsérzetünk agyonfojtásával lent, és fenn mindeneket meg nem nyertünk. A mi egyházi alkotásaink fundamentomába legtöbb helyen egy-egy agyonkínzott lélek, eltaposott önérzet, sokszor még a polgári becsület is van el-

temetve, mert mint a mesebeli kőműves hitte, a vér erősebben összetartja az épület köveit. De, éppen azért, mert lelki világunk összeomlik. Lélek nélkül járnak-kelnek az alkotások közt éppen azok, a kiknek a lélek fényével kellene az építményeket bevilágítani, bemelegíteni, tehát az alkotások üres, hideg épületek maradnak, mikben nincs élet.

Mig az egyházi szolgáknak a fizetés-rendezéssel teljes függetlenséget nem biztosítunk szegénységtől, emberektől egyformán, ez utóbbinál elkezdve a hivatalra választáson végig az egész hivatali pályán: addig igazi egyházi élet nem lehet, addig csak a külső egyház épülhet, de a belső, az isten országa nem. Pedig a cél ez volna, a másik csak eszköz ehhez.

Ezt a rendezést: az egyház külső, és belső kiépítését, az egyházak erejének az 1848. XX. törvény-cikk 2-ik, és 3-ik §-ainak kombinálásával minél sürgősebben végre kell hajtani.

Öngyilkosság az úr oltára mellett.

A felső-szabolcsi egyházmegyében egy paptársunk elemésztette magát. A torony ablakából ugrott ki, s mint alaktalan roncsot szedték össze. Sem a leghatalmasabb életösztön, sem nyolc gyermekének sorsa, sem az ő istene, kinek látható gondviselése tartozott lenni örömben, és fájdalomban, reményben, és aggodalomban, nem tartóztatták fel a keserves öngyilkosság elkövetésében. Pedig, semmi könnyelműség, vagy érzélgősség nem volt nála. Józan, munkás, inkább földies, élet-erős, piros-pozsgás, látszólag csupa földi jólét, mint elhagyatottság, vagy szenvedő elkeseredés. A mellett erély, néha a nyersségig. Házánál, és egyházában tekintély, úr, és parancsoló. Rokonsága, barátai, paptársai, mind inkább az élethez kötötték, mint az életet unatták meg vele. Mindnyájan így ismertük, a kik ismertük. Minden egyébre képesnek gondolhattuk inkább, mint az öngyilkosságra. S jött a hír, a fekete szegélyes gyászlevel, s megdöbbenve csóváltuk fejünket: lehetetlen, lehetetlen; tévedés lehet a dologban.

Nem pillanatnyi fölhevülés, hanem hosszas tépelődés előzte meg az elhatározást. Így ír utolsó levelében espereséhez: »Részint a csapások, részint nagy családom fentartása, gyermekeim neveltetése, sat. sat. oly iszonyu helyzetbe juttattak, a melyből, bár hetek óta gondolkodom, szabadulást nem látok. Az élet így rám nézve nem egyéb volna egy iszonyu mindennapi halálnál. Én meghalok, de mi lesz iszonyu nyomorra jutott ártatlan gyermekeimből? A könyörülő isten szent nevére kérem nagytiszteletű urat, legyen kegyes, gondját kiterjeszteni gyermekeimre. Legyen kegyes, a gyermekeim érdekében, a mit lehet, úgy az egyházmegyén, mint az egyházkerületen megtenni, s ezen kívül társadalmi úton, valamelyik politikai lap útján segélyt eszközölni; hiszen, a magyar

társadalom nem lehet, hogy meg ne hallgassa az esdő szót; ily szerencsétlenség tudomásul vétele után, más esetben is megtette az áldozatot. Nekem pedig bocsásson meg úgy nagytiszteletű úr, mint minden lelkész-társam. Iszonyu a tett, a mit elkövetni akarok, de rám nézve ez a kibontakozás, vagy az erkölcsi halál. Isten velünk!«

Ezen szerencsétlen lelkész-társunknak halálba üző nyomora az egész prot. papság lelkét fojtogatja, különösen Erdélyben. Igazán, ha átgondoljuk helyzetünket, nem azon kell csodálkoznunk, hogy papképző intézeteink elnéptelenednek, sőt inkább azon csodálkozunk, hogy akadnak vállalkozók erre a szent mártíromságra.

Nézzük csak.

Hogy anyagiakban szegények vagyunk, ez még nem olyan nagy baj, a melynél nagyobb ne lehetne. A protestáns papság soha sem volt gazdag földi vagyonban. Tudunk mi tűrni, dolgozni saját kezünkkel is, mint Pál apostol. A testi munka szellemi üdülésünkre szolgál. Vérünk egészségesebben, frissebben forog, ha munkálkodunk. Nem vágyunk mi tunya tétlenségre, hájeresztő heverésre. Egyszerűség, egészség, testi gondok a lélek köszörűköve.

De, az éhség, a nyomor, a ruhátlanság, s az ezekből származó kunyoráló szegénység, ez már fojtogat.

Mert úgy van a dolog, hogy hivatalunk is, hivatásunk is nyugodt lelkiismeretet, csöndes magunkba-szállást követel. Nekünk folyvást tanulnunk kell, gondolkodnunk kell, összevetnünk kell. Figyelnünk kell, ha tanítani, előhaladni akarunk. Mi egész héten fáradunk magunk, és családjunk mindennapi kenyeréért, ruházatunkért, mint más legmunkásabb emberfia. De, míg más munkás tagja az emberi társadalomnak vasárnap pihenőt tart, s egyedül tőle függ, hogy tartson, a törvény is gondoskodik róla, hogy tarttasson: addig ránk a legerősebb munka vár vasárnapra. S hagyján a katolikus papoknak. Nekik állandóan ugyanaz, régen megállapított, előírt szertartásaik vannak, melyeket buzgón, vagy közönyösen elvégeznek testüknek, lelküknek minden megerőltetése nélkül. Nekünk gondolkodnunk, sokszor önlelkünkkel birkodnunk kell, mint a mily megható szépen írta le Szabolcska paptársunk a kis Demeter Rózsika esetében. Ha mindnyájan Pál apostolok volnánk! De, mi is emberek vagyunk, mi is aggódunk, mi is kétségeskedünk, s lelkünk emésztő rozsdáitól nem tudunk teljesen szabadulni. S jön a vasárnap. Hiveink elhosszák testi-lelki bajaikat; gyógyulást keresnek, ama gileádi balzsamot, melyet magunk is úgy óhajtottunk, melyet magunk is oly szívesen megvásárolnánk; keressük is, kérjük is, de ha néha néha üres felhőt kergetünk áldó csöppök helyett, itéljenek el érte a nagy lelkek, de jusson eszükbe, hogy a mi nekik fáj, nekünk még jobban fáj.

S ha szegénységünk, nyomoruságunk, hiu erőfeszítéseink lelkünket lenyomják, szívesen mennénk a hozzánk hasonló műveltségű társadalmi elemekhez, szellemi emelkedés végett. De, ez a társadalom irántunk a legtöbbször rideg. Ha egy kath. pap, egy orosz pap, egy román pap valamely kicsiny hazafias, kiemelkedő munkát végez, Kárpátoktól le az Aldunáig zengik kiváló érdemét, hazafiságát, s hivatkoznak érdemére sorsa javításánál. Mi

türtünk, szenvedtünk a multban minden kigondolható testi, és lelki megaláztatásokat; türünk a jelenben, és dolgozunk minden kigondolható társadalmi előhaladásért, még köszönetet se várva, csak az örök istenre nézve, és nem vagyunk-e vádolva sokszor még erényeink miatt is? Csak legalább saját hiveink előtt állanánk tiszta világításban! De, nem kell-e sokszor szomorúan tapasztalnunk, hogy intelligens prot. emberek tiszteletteljes barátsággal viseltetnek a plébánus, a pópa iránt, saját papjukat pedig negligálják, kicsinylik, mellőzik, sőt hadi lábön állanak vele.

Ily viszonyok közt, aztán, ki csodálkozhatnék azon, ha a vallás igája nem könnyű, nem gyönyörűsége, hanem kora halálba kergető?

Mi lesz ebből?

A kath. kongrua tárgyalásainál nem győzik eléggé hangoztatni az alsóbb papság szegénységét. A kik oly szivrehatóan sóhajtoznak a 800 frtos, 1000 frtos, 1200 frtos plébániák nyomorusága felett, jőjjenek csak a mi falusi parókiánkba, s tanulják meg, mi az önfeláldozás. Egy becsületesen eltöltött ifju kor eredményeként előállott nagy család mint küzd, dolgozik másokért, a nemzetért, az emberiségért, sokszor a szó betű értelmében éhezve, rongyoskodva 5—600 frt. jövedelmen, mely csak papiron ennyi, vagy magas értékben fölvetett olcsó termék, nyomorult gazdálkodás útján előállott kétesértékű javadalmazások. Ruházkodnunk kell, taníttatnunk kell, az ipar-termék drága, a taníttatás költségei mértani arányban haladnak fölfelé, s azon vesszük észre, hogy az anyagi, és erkölcsi tönk szélén állunk, s ha fölnézünk a toronyra, gondolatunk nem az örök gondviselés trónjához emelkedik, megpihenni, erőt nyerni, hanem a megsemmisülés örvényébe szédül.

Mi lesz ebből? Kérdezzük ismét.

Nem magunkért kérdezzük.

Mi már elfogyunk lassan a bujdosás pusztájában.

Hazánkért kérjük, nemzetünkért kérjük, a léleknek, lelki műveltségnek legdrágább szabadságáért kérjük.

Vajjon, ha a Mózesek elhullanak, s nyomukban Józsuék nem támadnak: megtartja-e Mária ezt az országot szent örökségül e nép utódainak?

Feleljenek e kérdésre azon gondolkozó honatyák, a kik vetélkednek egymással azon kérdés felett: melyik párt szórt el több nemzeti vagyont a követválasztásnak nevezett szemérmetlen ember-vásárlásban; a kik hányják egymás szeme közé a piszkot, és nem jut eszükbe, hogy a nemzet erkölcsének legelső őrei, legerősebb támaszai, hasznos tevékenység helyett, zsibadt tagokkal várnak, várnak, vagy reményt veszítve, öngyilkosságba szédülnek.

A hazafias kath. és gör. keleti főpapság pedig, a legszentebb pápa védnöksége alatt, megtiltja még a magyar szót is a négy folyó ölen, s e hazafias szolgálataikért milliókban dúskál, mosolyogva egymás szeme közé, mint augur-elődeik.

És mi magyarok vagyunk, s főként Krisztus követői!

Hogy is szól végső rezdülése ama szegény megszakadt szívnak:

»Hiszen, a magyar társadalom nem lehet, hogy meg ne hallgassa az esdő szót, ily szerencsétlenség tudomásul vétele után!«

Nem lehet?

Hozzáadás.

A »Prot. Közl.« folyó évi 8-ik számában Csekme Ferenc barátom alkalmi cikket közölt. Annyira alkalmi, hogy midőn a Foncierrel kötött ig.-tanácsi szerződéshez való alkalmazkodásra fegyelmi kereset terhe alatt utasították, meggyőződésünk szerint, az általa felvetett eszmére majdnem mindenik lelkész gondolt.

Sőt, hogy tovább menjünk. állítani merjük, hogy ez eszme a szóban levő szerződés megkötése folyamán, bokros teendői dacára, az Ig.-Tanács fejében is motoszkált, s embrió csak azért maradt, hogy alapos körültekintéssel a szerződés lejártakor annál inkább nyélbe üthető legyen.

Tizenkét esztendő sok idő. Ugy tudjuk, ennyire szól a szerződés. Az alatt tizenkétszer érik a gyümölcs. Ha még egyszer olyan zöld lenne is, megéri bizonyára az egyházkerület tüzbiztosítási ügye is. Hisz, oly egyszerű, oly világos, oly annyira járt ut. S hogy még életbe nem lépett, csupán azon mult, hogy nincs egy másik Szász Domokosunk, ki az alkotások embere lenne; egy ember pedig csak egy ember, ereje véges, ideje korlátolt.

Minden esetre jellemző az a konzervativizmus, melyet az ilyen mű dolgokban, ellentétben a szellemiekkal, tanusítanak, holott a kakuk eljárása itt nem válik be; annak tojásából, ha más madár költi is ki, csak kakuk lesz, de mi, ha máshová fizetjük, az jobbadán a másé is marad.

Fölmentve érezzük magunkat az egyetemes, vagy ha úgy tetszik, az egyházkerületi kölcsönös tüzbiztosító intézet célszerűségét, életbe léptethetőségének lehetőségét hosszasan bizonyítani. A Csekme által felhozott példa minden kétséget eloszlat, sőt szintugy sarkal a hatalmas testület fő és mellék erőinek e téren való egybefoglalására is.

Mi csak megtoldani akarjuk a létre jövő egyházkerületi, mert inkább ennek vagyunk hivei, kölcsönös tüzbiztosító intézetet az emberi élet biztosításával is; hogy a bizton várható haszonból egyházkerületünk nemesebb alkotásai nagyobb mértékben legyenek segíthetők, avagy sebei tetemesebb mértékben orvosolhatók.

Igaz, az országos gyámintézet életbelépése óta, mely özvegyeink, és árváink állapotán igen sokat könnyít, az életbiztosítások tetemesen csökkentek, de általánosan véve, mégis, hogy kerek számban beszéljünk, egyházkerületünk hatszáz pap és tanára mindenkére esik legalább ezer forint életbiztosítás, sőt, ha kettőt mondanánk sem állanánk messze a valóságtól, hiszen csak itt a közelbe hatunké 15.000 frt. de ha az egynél maradunk is, félmilliót meghaladó összeg után történnék a befizetés; sőt, ha tekintjük erkölcsi nimbuszát, bizton kétannyira számíthatnánk.

Mivel az életbiztosító intézetek szabályzatai nyilvánvalók, bárki által megszerezhetők, feleslegesnek tartjuk annak részletes tárgyalását, avagy összehasonlítását, csupán azt jegyezzük meg, hogy azok után igen is megvan, még pedig jókora hasznuk; mennyivel nagyobb lenne itt, hol az életbiztosítások megkötése alkalmával az ügynököt illető egy százalék is megmaradna, vezetése pedig újabb személyzetet nem igényelné.

Egy rövid cikk keretén belül, ennyit akartunk csak mondani. Hivatottabbak gondolkozzanak felette, s azok, kiket a közbizalom vezetésre szólított el, alkossák meg a kellő időben az erdélyi egyházkerületi kölcsönös tűz- és életbiztosító intézetet.

Nemes Ferenc,
alsó-ilosvai cv. ref. lelkész.

Felhívás.

Igen tisztelt kollegák! Ma már nincs olyan állás, a melyen ne társulnának az emberek. Csak mi, ez időszereinti páriák, mert valljuk meg, hogy azok vagyunk, lennénk olyan tehetetlenek, hogy még csak ne is igyekeznénk magunkon segíteni, pedig megmondatott, hogy »segíts magadon és az isten is megsegít«.

Makkai Dániel, kolléga pendítette meg azon eszmét, melynek megvalósíthatásáért mindannyiunknak esdő szavunkat fel kell emelnünk, hogy vétessünk mi is ember számba.

Mindnyájan tudjuk, hogy mi, kántorok, ez idők szerint, mily szorongatott anyagi helyzetben vagyunk, s mily megboradva kell azon szomorú tudattal megbarátkoznunk, hogy halálunk esetére, családjunk minék van kitéve, nem is számítva azon véghetetlenül szomorú mulasztásunkat, hogy gyermekeinket a semmivel határos díjaztatásunkból, nem növeltethetjük.

Hála a gondviselőnek, anyaszentegyházunknak olyan tapintatos főpásztora van, kihez egész bizalommal folyamodhatunk.

En hiszem azt, hogy ha mi egy meghatározott időben és helyen összegyűlünk, alkalmunk lesz, eszméinket a kivitel körül megbeszélni és főpásztorunk kegyes pártfogását megnyerni, én hiszem, hogy mi is felvettünk, az azzal járó kötelezettségek teljesítése mellett, az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézetbe.

A seb mindnyájunknak fáj, kollegák! Tehát, csináljunk valamit. Mindenki fogjon a munkához, nehogy holnap már elkéssünk, Összegyűlésünk helyéül Kolozsvárt tartanám legilletékesebbnek, idejéül folyó évi április 1. é.

Istennek áldása legyen az eszme megpedigjén, és megszentelő kegyelme kivívón!

Nagy Ábel.
m.-láposi ev. ref. kántor.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. febr. 19.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, egyházkerületi főjegyző. br. Bánffy Ernő, Gyarmathy Miklós, Parády Kálmán, Szász Dénes, Kenessey Béla, Becsek Lajos, ig. tanácsosok, Maksay János, számvevő, Deák József, pénztárnok és Kádár János, s.-titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, fölteszi a kérdést, hogy kíván-e valaki az ülésen kívül elintézt ügyekről szóló kitett jegyzékhez hozzászólni? Senki sem kívánván: az elnökölt intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

A napirend során első helyen a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ama leirata olvastatott föl, melyben felszólítja hatóságunkat jelentéstételre az iránt, hogy van-e ev. ref. kollegiumaink történetei között olyan, melyet megfelelő méltatásra figyelmébe ajánlhatnánk? Ig. Tanácsunk, e kérdésre, az egyes kollegiumok

Előjáróságainak meghallgatásával, akkint felelt, hogy a millenium alkalmára egyházkerületünkben megírt és közreadott tanügyi monografiáink között kettő tűnik ki mind tartalmának teljessége, mind alapossága által, t. i. a Parádi Kálmán aa. által szerkesztett »Állapotrajz« és a márosvásárhelyi kollegiumnak Konc József tanár aa. által megírt története; ezek bizonyára megfelelnek a miniszter úr intencióinak s azért méltatásukat tisztelettel ajánlottuk, megküldvén egyúttal a jelzett munkákat három-három példányban. A közoktatási miniszter úr ama további kívánalmára pedig, hogy a netán még hozzá föl nem küldött kollegiumi történeteket fölterjesszük, tisztelettel jelentette Ig. Tanácsunk, hogy a s.-sz.-györgyi és szászvárosi kollegiumok története most van sajtó alatt; a kolozsvári kollegium pedig ez év végére készül el. Ez alkalommal tehát csak a nagyenyedi, sz.-udvarhelyi és zilahi történeteket küldhetette fel Ig. Tanácsunk, igérvén a hiányzóknak megjelenésük után való fölterjesztését.

Vízszilvási egyházközségünk indokolt kérésére kiállításba helyeztetett, hogy elaggott tanítója, Bartha Dániel, aa. élvezetében kegydíjképpen jövőre is meghagyatik a központi házipénztári segély, ha az ujonnan választandó képesített tanító részére megfelelő államsegélyt sikerülend kieszközölni az 1893. évi XXVI. tc. alapján.

Rosmann Károly, kolozsvári lakosnak, mint a hidalmási járás fogyasztási adóberlőjének az iránti kérése, hogy az egyházkerület, mint főberlő, részére 212 frt 50 krt engedjen el, mert az alberletben károsodott, teljesíthetőnek nem találtatott.

A Mátyus-alapítvány kezelőse által 70 frt követelésnek felhajthatatlansága kéllőleg igazoltatván: ezen összegnek a számadásból leendő törlesztése, a főt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten, engedély adatott.

Végül, még a magyar ált. Hitelbankhoz intézett Ig. Tanácsunk felszólítást az ott letett Fonciere-részvényekről szóló letéti jegy, vagy elismervény kiszolgáltatása iránt; továbbá jóváhagyta Maksay János számvevő aának a m.-n.-zsombori szeszgyárhoz szükséges gabona beszerzése tárgyában több vállalkozóval kötött szerződését, s ezek után a múlt évi egyházkerületi közgyűlés 66. sz. határozata 1. pontjának mikénti végrehajtását tette beható tanácskozás tárgyává, s az e tekintetben követendő eljárást állapította meg, minthogy az említett határozatnak oly alakban, mint az kimondva van, eleget tenni egyáltalában nem lehet.

r. s.

Az egyházmegyékből.

Kis Albert temetése.

Impozáns módon adta meg a végtisztességet szeretett lelkipásztorának a püspöki vizsgálat alatt álló illyefalvi népes egyház, a midőn utolsó útjára kísérte február 28-án dél után a minden jóért, és szépért rajongó, nagy tehetségű papját: Kis Albertet, a háromszéki ev. ref. papság egyik kimagasló alakját, és kitűnő szónokát, a mi egyházunknak pedig sokáig feledheretlen lelkészét.

Már déltájban csoportosulni kezdtek hivei a papilak körül, kik között igen nagy számban voltak a község más felekezetű lakói, a községből megjelent különböző testületek, és iskolák növendékei, kik szintén megjelentek gyászlobogók alatt. De, nem csak községünk apraja-nagyja hozta meg kegyeletének, és tiszteletének meghatározó zálogát, hanem megjelent a sepsi egyházmegye csaknem minden lelkésze, élükön főgondnok, ns. Ujvárossy József, mélt. Lázár Mihálylyal, és Vén Mihály esperessel együtt. Igen sokan jelentek meg a környékbeli énekvezérek is.

Valamint sokan vettek részt különösen S.-Szt.-Györgyről, honnan mintegy tizenöt kocsin rándultak le az elhunyt személyes barátai, és tisztelői, kik között többen jelentek meg a Mikó kollégium tanárai közül is.

A szomorú szertartást az ujonnan alakult, és már is szép haladást tanusított községi dalárda nyitotta meg, Nagy Gerő ének-vezér vezetése mellett, egy szabatosan előadott gyászdallal, mely után Révay Pál, s.-szent-györgyi első-pap mondott a háznál egy megható szép imát paptársra, és barátja fölött; ezután a koszorúkkal megrakott koporsót vitték az egyház-tanács tagjai, Gál István, főgondnok vezetése mellett a templom várkastélyába, hol az ez előtt három évvel elhunyt felesége mellé helyezték örök nyugalomra; majd a templomba vonult a több ezerre szaporodott gyászkíséret, s ott Vég Mihály esperes nagyszabású imája után Kolumbán Ferenc, s.-szent-királyi lelkész vett búcsút lendületes beszéddel elhunyt szolgatársától.

Elhangzottak a dalárda utolsó akkordjai, és a nagyszámú közönség, mely az úr kertjének buzgó, és bű munkását utolsó útjára kísérte, zokogva vett az őt árván maradt gyermekekkel együtt búcsút a felejthetetlen apától illetőleg, lelkipásztortól, a kinek sokaig üresen marad a helye szívében, és egyházunk kebelében.

És most, hadd, végezzem be szomorú tudósításomat az ő általa saját temetésére írt gyászdallal:

Uram! Te előtted áll már
Szolgádnak fáradt lelke.
Testére az éhes sir vár.
Szelleme fölment a mennybe,
Hol itéleted várja,
Irgalmad szálljon rája,
S ha hű sáfárnak találd,
Ne vond meg tőle jutalmad.

Legyen pihenése csendes, emléke áldott!

Gál Károly.

TÁRCA.

Meghitt beszélgetések.

II.

Pap. Ön tehát azt akarja ezzel mondani, hogy tartozik mindenki az embert taksálni hivatali állása szerint. Ez elv alapján mindenki azon a társadalmi létrafokon áll, a melyre hivatala helyezi. De, hol maradnak akkor a többi szempontok? Ha egy darab kő van kezünkben, megvizsgáljuk színét, ízét, szagját, törését, keménységi fokát, és fajsúlyát, s még mindig csak fizikai szempontból figyeltük meg, még mindig hátra vannak alaki, és kémiai tulajdonságai. A társadalom eljárása sem más. Megvizsgálja az embert a hivatal, a születés, a vagyon, a személyes képességek szempontjából, s ezek alapján a maga szuverén jogánál fogva osztályozza, megjelöli társadalmi rangját. E klasszifikációnál a pap legalább kettőből rossz osztályzati jegyet kap, s ezért bizony többnyire a hátulsó padokba ültetik.

De, tovább megyek. Maga a hivatali állás is változtatja helyét. A múlt században Magyarországon azok maradtak professzoroknak, a kiknek nem sikerült pappá lenniök a gyengébbek, a selejtesek. Korunkban e két állás helyet cserélt; a tanár több, mint a pap, s a jegyző, a tanító mondja azt: van olyan társadalmi állásom, mint a papnak.

Valóban, a hivatal nem teszi az embert, gyakran megfordítva, az ember teszi a hivatalt, az ő születési, vagyoni, szellemi kvalitásaival. A falusbíró csak akkor tekintély, ha úr; a szolgabíró auktoritása is inkább abban rejlik, hogy birtokos gentry, mint a hivatalában, pedig ez hatalommal jár. De, tegyetek alispánnak, vagy főispánnak egy szegény ördögöt, a kinek gyönyörű diplomája van, nálánál a kakastollas zsandárnak több tekintélye lesz a vármegyében.

Minden pályára nagy szerencse, ha magához tudja vonni a születéssel, és vagyonnal bíró elemeket. De, minden magasabb pályára mennek vagyonos elemek, csak a papi pályára kizárólag vagyontalanok. Mikor a pap hivatalába beiktattatik, a palástján kívül ha van még valamije, az némi adóssága, s a fehér holló se ritkább annál, ki szép örökség birtokosaként ül bele a prédikálószekkébe.

Tegyük a papi osztályt vagyonossá, és akkor tekin-

télyessé, és függetlenné tették, fölemelték a hivatásához méltó magaslatra.

De, az egyház maga is el van szegényedve, forrásai megcsappantak; olyan, mint az elszegényedett nagy úr, a ki cselédségét nem tudja fizetni; papjainak sem jövedelmet, sem örökséget nem adhat. Az ilyen nagy úr úgy szokott tenni, hogy összevonja udvarát, leapasztja cselédsége számát. Ha mentire hagyja a dolgot, cselédjei elszökösnek, s egy idő múlva nem jelentkeznek újak.

Az egyház is szabad mentire hagyta ezt az ügyet; bizik a szolgálat fönségének vonzóerejében, s nem engedi megrémíttetni magát ama szomorú jelenségtől, hogy a szolgálatába lépők száma évről-évre ijesztő mérvben fogy. A pap nem hagyhatja el helyét; ha innen kilép, előtte minden kapu zárva van; de, a gonosz végzet úgy fog ki a gondatlan gazdán, hogy kötéllel sem foghat többé ujoncokat. Évenként több papot szentelnek fel, mint a mennyi a theológiára beiratkozik, és évenként több pap fog meghalni, mint a mennyit fel fognak szentelni. Ez a dolog magától eligazodik, s magától megvalósul, mit megtenni irtózik az egyház: leapasztása a szolgaszemélyzetnek. Egy drasztikus hasonlatot mondok. Régebben egy erdőben tisztességesen fenn tudta magát tartani rendesen három farkas; de, változtak a viszonyok, s már kettőnek is szűkön került a zsákmány, míg ma jó, ha három erdőben képes megélni egy. Ime, az okos természet, annyit termel, a mennyit fenn bír tartani. Ez a törvény érezteti erejét az egyházban is, s eljön az idő, mikor három-négy egyházközség összekapcsolódik.

A ki a kath. egyház parokhialis szervezetével csak kevéssé is ismerős, tudhatja, hogy ott három ötezer lélek, három-négy helységgel áll egy parokhus alatt. A mi egyházaink többsége 50—500 lelket számlál. Minden ilyen három-négyből összekapcsolt parokhia élén képes volna megfelelni hivatásának egy jól javadalmazott tekintélyes lelkész.

Ez a személyzet leapasztásának theoriája, s e módszer alkalmazásával a papságnak vagyonos osztályllya tétele.

De, van egy fordított módszer is.

Ha a papot nem képes az egyház birtokossá tenni, kövesse a fordított eljárást: tegye a birtokost pappá. Keresse módját, hogy vállalkozzék papi hivatalra a birtokos osztály.

Ez bizonyos tekintetben eszményi állapotokat teremtené.

A földesúr a nép lelkipásztora! A kitől részben földi boldogulásuk függ, az egyuttal lelki üdvök munkálója is; valláserkölcsei életük öre; tekintélye súlyt ad szavának; kis mértékben a jutalom, és büntetés eszközei is a kezében vannak. Az érdemeseket pártfogolhatja, kitünteti.

Mindjárt lenne tekintélye egyháznak. templomnak, a hitnek, a dogmának, csak az egyháznak sok ily fölKent papja volna. Olyan az úr, a milyen a szolgál. Isten is többre becsléttetik, ha még a szolgálja is úr!

Ugy van, tek. uram! Hadd, legyenek az úrnak négylovas kocsiban járó szolgálói, s ha a liberális kocsis nem is vág az ostorával az atyafiak nyaka közé, de a papot megillető tisztelet biztosításához nem lesz sikertelen eszköz.

Pátronus Kedves papom, ne emlegesse a négylovas kocsit, mert ha ön teoriáját a négylovas kocsira alapítja, akkor az a levegőben függ. Tőlünk is eltelt már az; a birtokos osztály is elég válságban van. Önök eléggé véreznek, de nekünk is vannak sebeink. Nem új hang, hogy a magyar birtokos elem veszélyben van, pusztul; meg kell menteni. De mit kérdek: tréfának vett teoriájával csak nem minket akar kihúzni a pácból? Ön félkomoly képpel azt mondja: birtokos urak, pátronusok, nesztek egy kis falusi hivatal! Dolgozzatok, segítsetek magatokon, legyetek munkások az úr szőlőjében. Vállalkozzatok a papi hivatalra; rátok fér az az 500—1000 frt. tiszta jövedelmi többlet, a mit egyházi földekben, s oly szolgálmányokban fogtok kapni, a melyek a birtokosra a gazdasági életben kétszeresen hasznosak. Eddig voltak pátronusok, kurátorok, ezután legyetek papok; ez kettős érdek, vallási, és nemzeti; megmentitek a magyar középbirtokost, s a prot. egyházat. Nem eléggé szép válalat ez, nem eléggé tiszta, és nemes támasz, hogy lábra álljatok? Gyermekeitek megyei, állami szolgálatra növelitek, a városokba huzódnak, a hivatalokba görnyednek, s ősi kuriátok üresek lesznek. Adjatok egy-egy fiut az egyháznak is, növeljétek egyet az isten szolgálatára, a ki otthon maradjon a birtokba, s legyen kis ekklesiájának lelkipásztora. Egy kis egyház gondja nem nagy teher, nincsenek időt elfoglaló hivatalos órák. mellette szépen folytathatjátok a gazdaságot, s egy kis lelki foglalkozás, egy kis lelki munka csak javatokra válik. Vállalkozzatok!

Nó, tiszteletes uram, én a markába csapnék, s azt mondanám, hogy: áll a vásár!

(Folytatjuk.)

Különfélék.

= Székely Gergely, 1848—1849-beli honvéd huszár főhadnagy, a volt Seps-Szék utolsó királybírája, volt országgyűlési képviselő, a Rikán belőli ev. ref. kommunitás, és a sepsi-sz.-györgyi kollégiumnak hosszú időken keresztül főgondnoka, folyó hó 5-én Kilyénben meghalt, életének 76-ik évében. Tetemeit folyó hó 7-én adták át nagy részvét, és hulló könnyek között annak a drága földnek, melyet nem csak szóval szeretett, hanem verejtékkel, vérnek hullásával, kifáradhatatlan tevékenységgel, áldozatkészséggel. Híre, neve, alakja ismerős volt mindenfelé ez előttünk mindenek fölött drága, megszentelt hazarészben. Ott láttuk őt mindenütt, hol tér nyílt a tevékenységre: lett legyen az politikai, társadalmi, közmívelődési, vagy egyházi. Oly dicsőséges kornak volt gyermeke, mely minden tisztességes eszközt felhasznált lelkében, és a köztevékenységben a haza fentartására, jövődjé nagyságára; oly kornak volt

gyermeke, mely az önzetlenségben találta meg jutalmát, és ebben oldódott fel minden emberi erő, és lelki tehetség, hogy valódi jellemmé formálódjék. Mi, a kik láttuk a szabadságharc dicsőséges sugár-omlása után az abszolútizmus feketetengerét; a kik bámuló lelkesedéssel lestük az akkori férfiak-t a munka, a küzdelmek nehéz harcában. mi, ma is a tiszteletnek, a hálának, és a kegyeletnek megszentelt érzelmeivel hajlunk meg ama néhány előtt, kik még élnek; és hulló könnyekkel kíséjük ki a temetőbe azokat, kiket lassankint lop ki közülünk, és közéletünkéből az a törvény, melynek neve halál, neve örökkévalóság. Székely Gergely egyike volt e kiválasztottaknak, kik arany-betűkkel írták be nevüket történet-könyvünknek ama lapjaira, melyek Magyarország újjászülését fogják hirdetni; és emlegetni fogják nevét amaz egyházmegyék, melyeknek mint egész férfiú volt főgondnoka, a sepsi-sz.-györgyi kollégium, melynek alapítója, és egyházkerületünk, melynek ügyeit szíven hordozta, és a melynek buzgó, lelkes tagja volt, míg testi ereje megegyezte. Most már pihen. A ki hív volt mindhalálig, legyen nyugodalma csendes; emlékezete áldott! Temetése közrészvét között történt meg folyó hó 7-én. A ravatal felett Kovács Antal, kilyéni pap mondott imát; Vén Mihály, sepi-egyházmegyei esperes igen szép gyászbeszédet, míg a temetés után, a szakadó eső miatt, a kilyéni temp.omban Benke István, kollégiumi tanár mondott rövid emlékbeszédet.

= A pozsonyi egyetemes theol. akadémia tanári kara, kiváló erők közreműködésével »Protestáns esték« címen építő, és ismeretterjesztő felolvasásokat rendez. E felolvasások a vallás, nevelés, történelem, és társadalom körébe vágó közérdekű tárgyakkal fognak foglalkozni. Főlelmitjük a következő tárgyakat: A nőkérdés a keresztyén egyházban. Az én mesés könyvem. (A gyermek-nevelés köréből.) A régi egyiptom vallása. A kuruc világ költő asszonya. Képek az angol egyházi életből. Nőideálok. A hit bibliai képekben. Kinek lehet ez ellen kifogása, józan észszel? Tart felolvasásokat a magyar tud. akadémia; a Kisfaludy-, Petőfi-, és más irodalmi társaságok, tantestületek, sat. Kinek lehet ez ellen kifogása, ha terjesztik a felvilágosodottságot, hirdetik a lélek, a szellem örök diadalát? Senkinek. Ám, nem tar tanak isten-tiszteleteket, melyeknek helye a templom; nem sivalkodnak, mint a vén asszonyok, az élő emberiség kárhozatra méltó volta felett, hanem tanítanak, oktatnak, és az élet szépségeire való utalással vezetik ezt a bűnös emberiséget (Oh, jaj! Szerk.) az isten dicsőítésére; nem fogják az evangelistákat a malom alól, kik vallásos örvöngésben betegek, hanem világos fejjel, ép szívvvel, élő hittel, és az isteni gondviselésbe vetett vallásos bizalom integritásával nem predikálják csupán a tömegek által soha meg nem érthető újjászülést, hanem azt megteremtik példaadással, és nem szemforgatással. Ez derék dolog.

= Szabó Aladár úr »Rövid válasz«-szal ereszkedik le lapunkhoz abból az alkalomból, hogy 8-ik számunkban megemlékeztünk arról a szövtársról, mely közte, és a debreceni Prot. Lap közt fejlődött. Igen rösteljük a dolgot, hogy minket nem állított a »gyalázat a ma polcára« melyre a debrecenieket, honnan élő ember őket többé soha le nem veszi. Velünk igen simán, olyan kegyesen beszél, hogy kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy semmi kedvet sem érzünk, beállani »Gimplinek«. A megdicsőülés magasztos érzelmével tekintünk keresztre de a modern evangelistákat nem követjük ama szomorú helyre, a hová okvetlenül kerülni fognak.

= Papválasztás. A cofalvi ev. ref. egyházközség febr. 28-án tartott gyűlésén egyhangulag Szeremley Cs. Lajos, nyug. kir. tanfelügyelőt választotta meg lelkészének. A közgyűlés, melyen Csia György egyházmegyei algondnok, és Szabó Jenő, esperes-helyettes elnökölt, a legszebb egyetértésben hozta meg határozatát.

= Örömmel értesülünk arról, hogy az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet bágyi egyházközség f. évi január hóban Fábán Márton, mátisfalvi lelkész, egyhangulag meghívta lelkészéül, ki febr. 14-én a helybeli

és környékbeli közönség által zsufolásig megtöltött templomban ünnepélyesen el is foglalta új állását, mely alkalommal a beigtatást Menyhárt András esperes végezte. Ugy tartjuk, hogy a bágyi atyafiak egyhangu meghívása oly embert talált, ki egészen méltó e bizalomra s hisszük, hogy a szeretet és bizalom, mely oly egyhangulag nyilvánult, erős kapcsolatot fog képezni a derék lelkész és hívei között, hogy egyakarattal növelhessék, terjeszthessék isten országát. Ugy legyen!

= Hibaigazítás. A lapunk legközelebbi számában pályázatra körözött küsmődi egyházközség énekvezértanítói javadalmában előforduló államsegély nem 140 frt. a mint ott olvasható, nem a mi hibánkból, hanem 240 frt. Az illetőknek ezt jó lesz kellő figyelembe venni.

= Nyilvános nyugtázás és köszönet. Egy esztendeje körülbelül, hogy felfalusi ev. ref. egyházközségünk a hírlapok és körívek útján gyűjtést indított építendő temploma javára. A millenáris esztendő az emberek áldozatkészségét annyi fölös vetté igénybe, hogy ennek tudatában, mi az elért eredményért csak buzgó hálákat adhatunk a jó istennek. S mikor alábbat hálás köszönetünk mellett, rendre közöljük a szíves gyűjtők és adakozók nevét (az adományozott, vagy gyűjtött összeggel együtt), istennek áldó kegyelmét kérjük mindazokra, kik nekünk istenes és hazafias munkánkban segítségünkre siettek. Legelsőbben és külön is kiemeljük itt Gyárfás Malvin és Gyárfás Endre jölteveinket, mint a kik a fennemlített célra mindjárt kérelmünk olvasásakor siettek felajánlani nekünk mintegy 14 holdból álló itteni erdő-örökségüket, isten dicsőségére, s boldogult édes atyjuk, Gyárfás Domokos emlékére, ki egyházmegyéinknek maga is hosszú időn át bőkezű jölteveje és főgondnoka volt. Ez erdő értékét, közepes számítással 2000 (szóval, kétezer) forintba téve: a többi közpénz adományokat a következőkben nyugtazzuk. Szentbenedeki ref. egyház 1 frt. Német Zsigmond 1 frt. Szentmarjai Dezső 10 frt. Dr. Prihoda Gyula 1 frt. Mohai Károlyné 3 frt. Br. Bánffy Dánielné 50 frt. Özv. br. Bánffy Jánosné 4 frt. Lőte József 5 frt. Szekula Ákos gyűjtése 25 frt. Borosschesi ref. egyház 8 frt. 54 kr. Benkő Rezső 5 frt. Bari Zsigmond 1 frt. Körösfői ref. egyház 1 frt. Dr. Vályi Gyula 3 frt. Kisujzállási ref. egyház 3 frt. Tőkés Imre 8 frt. Szentpéteri Sámuel 50 kr. Pelsőci ref. egyház 50 kr. Medgyaszai Gyula 2 frt. Br. Bánffy Dezső 10 frt. Baksai Sándor 1 frt. Ádám József 1 frt. Kunszentmiklósi ref. egyház 5 frt. Uzoni ref. egyház 2 frt. Csizsár Mihály 1 frt. 20 kr. Tatár János 10 frt. Szilágy József 10 frt. Tisza-

földvári ref. egyház 5 frt. Székács Mihály 6 frt. 75 kr. Szeles József 54 frt. 80 kr. Dévai egyház 2 frt. Máramarosszigeti ref. egyház 1 frt. Hódmező-vásárhelyi ref. egyház 10 frt. 50 kr. A Hajnal-alap 5 frt. Budapesti Hírlap 1 frt. Kisköleszi hívek 1 frt. Rimaszombati ref. egyház 2 frt. Br. Kemény Kálmán 10 frt. Darányi Ignác 5 frt. Nagy-kállói takarékpénztár 15 frt. H-szoboszlói takarékpénztár 2 frt. Egerbegyi hívek 4 frt. 35 kr. Szana János 50 kr. Debreceni ref. egyház 10 frt. Szekula Ákos gyűjtése 11 frt. Papp Albert 5 frt. 33 kr. Békési előjáróság 10 frt. 30 kr. Gáll János 50 kr. Gáll Gyula 1 frt. 11 kr. Karai Sándor 1 frt. Dézsi ref. egyház 5 frt. Kis-Zsombor községe 1 frt. Búd-sz.-mihályi ref. egyház 2 frt. Dévaványa községe 1 frt. 30 kr. Kócsi Kálmán 1 frt. Gyékényesi körjegyzőség 55 kr. Kovács Endre 84 kr. Sári Mátyás 1 frt. Szentcsí ref. egyház 5 frt. Kormos Elemér 1 frt. Fülöp József 60 kr. Szilágynagyfalva 2 frt. 65 kr. Pelsőci előjáróság 1 frt. 30 kr. Szilágyi Imre 1 frt. Erzsébetvárosi áll. tanári kar 1 frt. Török Pál 5 frt. Kokova község 1 frt. 50 kr. Polgár József 1 frt. 14 kr. Sándor Kálmán 1 frt. Jákó Balázs 1 frt. 50 kr. Mezei Albert 5 frt. Mózes András 2 frt. 50 kr. Hrehlay Kálmán 4 frt. 36 kr. M.-láposi előjáróság 3 frt. 50 kr. Muzsnai Juliska gyűjtése 50 frt. Szócs Vilma 1 frt. Dezső János 1 frt. Török-szt.-miklósi előjáróság 2 frt. Gyomai előjáróság 3 frt. 10 kr. Nagyvidai előjáróság 3 frt. 88 kr. Révész Mihály 2 frt. Kémeri előjáróság 40 kr. Szilágyi Márton 1 frt. Ceglédi népbank 1 frt. Battyán Pál 4 frt. 20 kr. Szeghalmi takarékpénztár részv.-társaság 10 frt. Futó Mihály 5 frt. Baka Bálint 5 frt. Szászvárosi ref. egyház 2 frt. Mezei Sándor 20 frt. Viski Ferenc 10 frt. Zilah városi pénztár 20 kr. Szatmár-németi ref. egyház 10 frt. Hegedűs Gáborné 2 frt. 10 kr. Paulinyi Károly 91 kr. Docy Gedeon 6 frt. 75 kr. Szász-régeni m. polg. dalkör 11 frt. 30 kr. Aradi ref. egyház 1 frt. Cséki Imréné 1 frt. Lukács Lajos 50 kr. Függelken Ujság 2 frt. Gr. Kuun Géza 2 frt. Cserenkai ref. egyház 1 frt. Szilágyi Antalné 1 frt. Egri Kálmán 3 frt. Dézsi város pénztára 5 frt. Crepájai község 50 kr. Budapesti Hírlap 10 frt. Nagymenyi ref. egyház 1 frt. Kmetykó József gyűjtése 11 frt. 52 kr. Makfalvi körjegyzőség 2 frt. 10 kr. H.-nánási ref. egyház 5 frt. Nagy Gábor kolozsvári vendéglős adománya 50 frt. Mágori Sámuel gyűjtése 16 frt. 90 kr. H.-hadházi ref. egyház 2 frt. Nagyszalontai ref. egyház 10 frt. Putnoki Domokos 5 frt. Szabó Sándor 2 frt. Ömbödi ref. egyház 1 frt. H.-szoboszlói ref. egyház 5 frt. Özv. Nyíri Pálné 1 frt. Almási Palogh Lőrinc 1 frt. Mező-sási ref. egyház 1 frt. Egy vig. társaság Kunhegyes 2 frt. 50 kr. Horváth Lajos 3 frt. Csokonyai ref. egyház 1 frt. Szent-jános ref. egyház 1 frt. Magyaróri ref. egyház 5 frt. Lenárt József 1 frt. Fekete József 1 frt. Abonyvári ref. egyház 1 frt. Összesen 718 frt. (szóval, 718) forint és 48 kr. Felfalu, 1897. febr. 25. Szabolcska Mihály lelkész. Baki András, gondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

1004—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi nt. *Esperes atyánkfianál.*

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó évi 465 elnöki számú leiratában arról értesített, hogy a hivatalos »Földmívelési Értesítő« melléklete gyanánt az 1894 év óta magyar, német, oláh, és tót nyelven »Néplap«, »Volksblatt«, »Poporul«, és »Vlast a Soet« címek alatt megjelenő népies irányú képes heti lapok a folyó évtől kezdve, a »Földmívelési Értesítő«-től elkülönítve, a Franklin-társulat kiadásában jelennek meg.

A szerkesztésről továbbra is a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr gondoskodik, a ki egyuttal az iránt is intézkedett, hogy a szerkesztés körül a folyó évben beállott változás alkalmával a lap népiesebbé tétessék.

Mint hogy a szóban levő néplapok az összes kormány-intézkedések népszerű, és józan irányban való ismertetésére hivatva, e lapok alkalmasok a szociálista, és tulzó sajtó káros hatását ellensúlyozni, van szerencsénk, tisztelettel felkérni, hogy az említett néplapok terjesztésére t. lelkész atyánkfiait felhívni szíveskedjék.

A »Néplap« előfizetési ára egy-egy nyelven évi 1 forint 50 kr.

Kolozsvárt, 1897. márc. hó 1.

Márkus János,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

890—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék lelkészelnökeinek.

Dr. Szabó Mihály, kir. segédtanfelügyelőnek a »Népoktatásügyi községi közigazgatás kézikönyve«, s a »Tanítók jogai és kötelességei« c. két kötetes munkáját, mely az

érvényben levő törvények, rendeletek, utasítások, elvi jelentőségű határozatok és döntvények foglalata, s e mellett részletesen közli a szükséges tudnivalókat, a teendőknél időbeli sorrendjét, egy a hatóságok, mint a tanítók és óvók számára, mint tájékoztató és hűzágptóló munkát ajánljuk megszerzés végett ref. iskolaszékeinknek és tanítóinknak. A második bővített és javított kiadás kapható Kolozsvárt a könyvkereskedésekben, kötetenként 2 frt. 60 kr-ért.

Kolozsvárt, 1897. márc. 3.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

257—1897.

FELHÍVÁS.

Felhívom tiszt. paptársaimat, szíveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanítói özevegyeket, árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életbenlétük és özevegyeségi bizonyítványaikat ez évi ápr. 15-ig adják be tiszt. Kis Károly gyámintézeti pénztáros aához, Agyagtálvára (u. p. Bögöz). Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Kecsetben, 1897. márc. 6.

Menyhárt András,
ev. ref. esperes.

276—1897.

PÁLYÁZAT.

Az udvarhelyi egyházmegye gyámintézeti pénztárnok-ságára ezennel pályázat hirdetik. Folyamodványok ez évi ápril 15-ig, hozzám küldendők az egyezer frt. biztosíték felajánlásával.

Kecsetben, 1897. márc. 6.

Menyhárt András,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Március 18.

11. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

A nagy igazság.

A Küküllő balpartján fekszik egy régi híres helység, mely valaha fejedelmi lakhely is volt. E helységnek ma már kevés számú ref. lakosai élnek részt szoktak venni az egyházi gyűléseken, a mikor is pártokra oszolva, keresik mindig a »nagy igazság«-ot. Sokszor megtörtént, hogy nem találták meg; legtöbbször azonban a tanácskozást vezető lelkész, mint az igazságok mandatáriusa, szolgáltatta ki nekik. Most már reá jöttek a jámbor hivek, hogy legnagyobb igazság: a szeretet, mely alapja minden békességnek.

Hát, éppen ilyen formán vagyunk az erdélyi ref. özvegy-árva gyámintézet vagyonának jövő rendeltetését illető meghatározásával. Itt az igazság; ott az igazság. Keressük a »nagy igazság«-ot, s nem találjuk.

Régi kálvinista bűnünk, hogy rettenetesen törvényesek vagyunk. Törvényesen magyarázzuk jogainkat, törvényesen állítunk, törvényesen tagadunk, törvényesen követelünk, törvényesen engedelmeskedünk. Pedig »nem a törvénynek cselekedetei által igazulunk meg«.

Egy másik kálvinista bűnünk, hogy soha sem vagyunk jól lakva. Nekünk mindig, mindenből több kell, mint a mennyit kapunk. A mi zsákunkba tölthetnek ugyan, de az meg nem telik soha.

Ezek előre bocsátása mellett, most már én is keresem a »nagy igazság«-ot; azt t. i. hogy mi legyen rendeltetése az egyházkerületi özvegy-árva gyámpénztárnak jövőre? Keresem, de nem azon az úton, a hol a prokátorok szoktak járni, hanem azon, a hol az apostolok haladnak, a szeretet útján.

Igaz, hogy a szeretet is sokfelé hajolhat, és tárgyai szerint lehet egyező, s lehet különböző. Nó, »de a szeretet nem cselekszik álnokul, nem nézi csak a maga hasznát«. Hát, ne nézzük mi sem.

Avagy, nem elég nekünk az országos özvegy-árva gyámintézet kedvező évi járandósága, hanem azt a falat kenyeret, a mit anyaszentegyházunk egy másik éhező gyermekének akar adni, azt is magunknak tartjuk meg »a törvény értelmében«, mert ez a »nagy igazság«?

Ime, az anyaszentegyház két éhező gyermeke: a theologiai fakultás, és az árva papfiuk Szeretetháza. Mindkettő életért kiált, s mi részvétnélk lehetnénk-e akkor, mikor már nekünk terített asztalunk van? Vagy, melyiknek adjunk, melyiknek ne adjunk? Lám, a főtiszt. püspök úr, mint a szerető apa gyermekei között, nem tesz különbséget. Nó hát, mi se tegyünk. Adjuk oda, engedjük át az egyházkerületi özvegy-árva gyámintézet tőkepénzét azoknak, kik arra igazán rá vannak szorulva.

Állítják, és mondják némelyek, hogy nincs összefüggés az özvegy-árva gyámintézet rendeltetése, és különösen a theol. fakultás között. Az árva papfiuk Szeretetházának célját, hogy a gyámintézet céljával megegyezik, nem kifogásolják. Tehát, keressük az összefüggést csak az előbbinél. A gyámintézet célja az elmaradott özvegyek, és árvák segélyezése. A theologiai fakultásnak célja, hogy növeljen papokat (kiknek lehessenek özvegyeik, és árváik). Ha pap nem lesz, hogy legyen özvegy papné, vagy árva papfi? Nem a legszorosabb összefüggés van-e a két dolog között?

Ellenvetésül föl lehet hozni, hogy nem azért növelnek papokat, hogy özvegyeket, és árvákat hagyományozzanak az utókornak örökségül, hanem, hogy isten országában fényeskedjenek, a hit, és erkölcsi életet oltalmazzák, győzelemre juttassák. Ugy van. Az a növelés célja; de, a másik az élet törvénye, követelménye. Hogy aztán itt mégis hol van az összefüggés, erre azt feleljük: ott, a hol a szeretet mindent egyesít. Mert a végcél az, hogy ugyanazon körben a reá szorultak

segélyezve legyenek. Mint a gondos kertész, ki hol a magvakat, hol a plántákat, hol a növekedő csemetéket öntözteti, s a hol szükségét látja, ott ápol, nyes, olt és növel, nem gondolkozván azon, hogy az öntöző kannában megmaradt vizet eltegye-e a jövő szárazságra, mikor előtte két szép ültetvénye hervadoz: úgy részesítsük mi is segélyben a hozzánk tartozó intézményeket. Hiszen, mi sem gondolkoznánk, ha éhező kér tőlünk egy kis eledelt, hogy vajjon, oda adjuk-e a gyermekeink számára főzött eledelnek maradékát? Pedig lehet, hogy éppen idegen kéri. Hát, ha még saját vérünk kéri? Nó hát, itt az összefüggés. Abban a szeretetben, abban az áldozat-készségben, mikor egymást gyámolítjuk, segítjük, és el tudunk tőnni a közjó előmozdításáért egy kis nélkülözést, s le tudunk mondani egy kis haszonrúl.

Legyen tehát törvényünk a szeretet; legyen életelvünk az önmegtagadás, s e törvény vezessen minket arra az áldozatkészségre, hogy egyházkerületünk özvegy-árva gyámintézetének felszabadulandó vagyonát adjuk oda fele részben a theol. fakultásnak, más fele részben az árva papfiuk Szeretetházának; hadd, éljen mindkettő egymás támogatására. Hiszen, tán ebben is van annyi jog, mint abban, midőn az özvegy-árva gyám-pénztárt az élő részvényesek akarják maguk között felosztani.

Gondolkozzunk nem csak fejünkkel, de szívünkkel is, mert ez a »nagy igazság«.

Nagy Domokos.

Aggodalom, bizodalom.

Két kép áll előttem. Mindkettőnek írója korunk társadalmi életéből vette a tárgyát, s az irodalmi nyelv erejével festette azt meg. Az első, »1897« cimen oly sötét árnyalatokkal dolgozik, hogy az olvasó a rajz szemléletében elkomorodik, aggodalom fogja el lelkét, és megütközik a mai viszonyok mélyen lesújtó jelenségein. A második »Refleksziók« cimen több fényt, sugárt, derűt, és mosolyt ecsetelt, mint a mennyit a mai társadalmi, politikai, és vallásos erkölcsi élet köréből a legrózsásabb hangulattal is ki lehetne magyarázni. Am, azért egyik kép sem boszantó, mert mindkettőben van valami igaz. Az elsőn sok árnyalat természetű; az író frappáns vonásokkal rajzolja a mai nagyon is realisztikus kor sötét és elsomorító jelenségeit; a második mosolygó légkört, vidám háttért fest, a melynek lágyan szétfolyó színei beleolvadnak egy szebb jövő biboros hajnalába. Az egyik kép az aggodalom, a lemondás, a kétségbeesés sötét színeivel van megfestve. Írója a naturalizmust veszi ecsetére, és annak rajzolásában egészen sötétnek, ridegnek, borzalmasnak látja a jelent, az embereket, az intézményeket. Nem tud egyetlen mosolygó sugárt be-

vezetni olvasóinak lelkületébe az eszmény fényköréből. A második a biztató reménység hirdetője-képpen, sugarakkal, fényvel, virágokkal igyekszik kellemesen hatni. Írója az olvasókban felkelti a hitnek, a bizodalomnak áldó erejét. Nem hiszi, hogy sárban fetreng az eszmény, és van reménysége egy szebb, egy boldogabb jövőbe.

Mindkét fölfogás egészen eredeti. Az írók a tárgy megválasztásában szerencsések, de azután a festék alkalmazására, és a színezés általuk produkált művészetére nézve alapos kifogásaim vannak.

Mert, kérdelem, nem nagy tévedés-e, azt állítani, a mi az első kép írójának minden vonásából kitükröződik, hogy ma nincs eszmény, és hogy minden ember a sárban jár? Vannak, ám, a kik ma, az érdekharcok folytató ködében is szárnyra kapnak, nem csapódnak a porba, sőt fölfelé törnek még akkor is, a mikor a realizmus vastag, durva testével lefelé huzza őket. Van eszmény ma is, és van a tiszta, nemes küzdelemnek bére, ha más nem: öntudatunkban. Van ideális törekvés, ha nem minden egyénben is, de az emberiség egy hatalmas falánk-szában, és e törekvés, előbb-utóbb, diadalmaskodni fog. Közállapotaink elsomorító jelenségei mellett, édes vigasztalással mosolyognak felénk a társadalmi nemes eszmék hódításainak, a humanisztikus törekvések jótékony hatásának, a civilizáció általános, és feltartóztathatatlan terjedésének el nem tagadható eredményei. »A nyomor, a köznép nyomasztó terhe pedig csak addig nehéz, a míg azt a nép bírja«.

A politikai küzdőtér előharcosai, bármennyire közönséges tehetőséggel álljanak sorompóba, eltagadhatatlanul lépnek egyet-egyed előre a liberális porondjában. Lassankint kivívott győzelmük örömdetes eredményei a legközelebb elmúlt években, s még inkább a milleniumi évben, nem egyszer általános meglepetést idéztek elő a magyar nemzet higgadtan gondolkodó elemeinek körében. Nagyobb alkotásokra nem voltak képesek, és nem képesek jelenben sem, két oknál fogva. Az egyiket elhallgatom, a másikat a magyar nemzeti élet átalakulása korának tulajdonitom. Vezetik magyar nemzetünket is, mint minden más nemzetet, s oly úton akarják boldoggá tenni, a melyekre vezetői útmutatása folytán talál rá. Fegyveres béke, az ősi vitézségbe vetett bizalom, a polgári jogok korlátot alig ismerő szabad gyakorlata, és az alkalmazkodni tudó elvhűség a mai liberális kátéja, de minden esetre nemesebb káté ez is, mint volt az, a mely tűzzel-vassal hirdette, s igyekezett diadalra juttatni az eszmét. A nyers erő ma már elvesztette értékét, s helyébe lépett az alkalmazkodni tudás a viszonyokkal, a lehetőségekkel, és elérhetőségekkel való megbarátkozás célszerűségi elve. Lassan, de biztosan. Ez a jelszó ma. Majd meglátjuk, hogy hová vezet. Ma már mindent csak felülről várunk, mert az újabbskori politikai irányzatokat nem a népnek találták fel. Ha fenn elég okosak, miért törné fejét a nép, a nemzet zöme a jövő eshetőségek felett?

Protestáns egyházunknak, mint a szabad eszmék hirdetőjének, és diadalra juttatásának vezérférfit, fő főtényezői napról-napra lankadnak a küzdelemben, a közöny az egyház külső, és belső dolgai iránt mind inkább észrevehető. Valami ilyenforma állítás is kikandikál a

sorokból, melyeket az »1897« című cikk írója e lapok hasábjain közre adott. Már, bocsásson meg ama cikk tisztelt írója, egy tekintélyes pozíciót elfoglaló, és betöltő felekezet, melynek ereje a tiszta hit, a mindenenek megszentelő szeretet az örök szép és igaz ideálok iránt; türelmesség a küzdelemben, lett légyen az felekezeti, társadalmi, vagy politikai küzdelem; nagylelkű lemondás saját jogairól, ha abban a lemondásban a nemzeti Géniusz, megtépázott szárnyai nőnek ki erőteljesebben: azt hiszem, nem panaszkodhatik a miatt, hogy vezetői a közöny miatt lankadnak, nem teljesítik egész lélekkel kötelességeiket, sőt éppen lelkes vezetői lankadatlan buzgóságában bizva, teljes joggal remélhet egy szebb, egy boldogabb jövőt. El kell, hogy jöjjen az idő, hiszem, és hirdetem, a mely a protestáns szabad szellem diadalának hódol. És ez a diadal a magyar nemzet, a magyar társadalom diadala leend, a mely nem fog a »cigány primás szeretőjévé lett hercegasszonyról, az orfeumi hölgyek meztelen alakjairól« írott, és festett képekben gyönyörködni, hanem eszményeket szül, és eszményeket növel. E kort nem a lemondás, és kétségbeesés tanának hirdetésével készítjük elő, hanem erős hittel, és bizalommal a nép romlatlan erkölcsében, és azzal a komoly törekvéssel, hogy a gondozásunkra bízott nyájukba nem engedünk farkasokat. A hírlapok nem a köznépet rontják még most, a mely amugy sem sokat törődik a hírlapok olvasásával, hanem a magyar nemzet ama magasabb intelligenciával bíró, vagy legalább azt affektáló személyiségeit, a kikre már ugy sem hat a vallás, a biblia. Amazokat mi kell, hogy vezessük, oktassuk, felvilágosítsuk; ezeket, ha nem birunk velük, engedjük át az ördögöknek. Ugy sem viszik el őket, hanem csak áldozataik lesznek.

Első dolog tehát, iskoláinkban a vallásos nevelés szigorú, és a szó legnemesebb értelmében való fentartása, az igaz vallásos hitnek nem fánátikus, babonába átmenő ápolása, hanem szabad fejlesztése; az isten, a haza, és emberszeretet szívünkbe írott törvényei szentiségének, és örökkévalóságának hirdetése, és nem a kétségbeesés.

Ilyen fölfegyverkezésével a magasabb, nemesebb lelki tulajdonoknak: templomokat építünk a hit, a szabadság, a türelem, a reménység, a szeretet, a béke, a társadalmi, politikai, és nemzeti élet örök ideáljainak, külön-külön, és együtt véve, és nem a csüggesztő lemondásnak.

»Bizalmam az ősi erényben«, a protestáns szellem ifjú erejében, és ama legerősebb fundamentomra, az én Jézus Krisztusomra épített anyaszentegyházam örök hatalmában van, a melyen még »a pokol kapui sem vehetnek diadalt«.

Ezzel befejeztem az első kép reám gyakorolt hatásából származó ismertetését. Most rátérhetünk a másikra, a mely »Refleksziók« címen, elég derült hangulattal megírva, szintén e becses lapok hasábjain látott napvilágot.

Nem igen vagyok hajlandó az első, igen is sötét színekkel megrajzolt kép reám gyakorolt kedvezőtlen benyomása után, e másik, e mosolygó kép szemléletére édes mámorba esni. Nem vakít el az a derengő fény, a mely háttérét alkotja, de örömmel kell kinyilvánítanom,

hogy sokban osztom e rajz fölfogásában, és színezésében megnyilatkozó hűséget, erőt, és a mi a fő: a derült hangulatot, a melylyel megteremtve lett. Nincs miért kétségbe esnünk: az eszme él, és diadalmaskodni fog.

És ha mégis, e kép reám általánosságban gyakorolt kellemes hatása dacára, vannak kifogásaim, azok főképp az egyes részletekre vonatkoznak, és inkább az író által fölvetett és megtestesített eszmény, és gondolatok megtestesítésére, kibővítésére, de legkevésbé sem azok elhomályosítására, vagy elferdítésére lesznek általában elősorolva.

Való igaz, hogy a mi népünk örvendett mindenütt, még nyomorában is, a hol a magyar nemzet ezredéves államiségének fennállását, a népek tengerében diadalmas előnyomulását, a kulturális küzdelmekben elért vívmányait, a szabad intézmények, a társadalmi alkotások terén volt a ki megmagyarázza. Virágot is hintett a nemzeti trikolor útjába, s megkoszoruzta a milleniumi emlékeket szeretetének, és lelkesültségének legékesebb virágaival. Kicsapongó, zajos jó kedvvel, daliás táncban, népdalok és hazafias himnuszok lelkesült éneklésével adott kifejezést csodaszerű ünnepének, hozzá teszem itt is, mindenütt, a hol vele együtt érző vezetői a hangot e nagyszerű ünnep felséges jelentőségéhez megadták. Tagadom, azonban, a »Refleksziók« írójának amaz állítását, hogy a mi népünk örömben, vagy bánban önmérséklő. Tagadom, hogy tud emlékezni. Éppeu az a legerősebb hibánk, hogy nagyon is a pillanat emberei vagyunk, és nagyon hamar tudunk feledni. Jövőnkbe vetett bizodalunkban éppen ez a nemzeti karakter adja meg a derűs kilátást. Érezzük, hogy még fölbolygathatja régi-régi érények legfelségebbjét: a honszerelmet, a szabadság iránt való lángoló lelkesedést egy dal, egy mese, egy isteni szózat. A mikről már elfeledkeztünk. De, éppen így van jól; hiszen, ha másképp volna, le kellene mondanunk a nemzet jobb jövőjéről.

Politikai fejtegetésekbe én sem bocsátkozom; de, annyit mégis el nem hallgathatok, hogy a társadalmi élet ezer, meg ezer nyilvánulása arra vall, hogy nekünk csak egyetlen egy fő főbajunk van; az t. i. hogy még nem értük el nemzeti nagykorúságunkat. Egy nemzet életében, úgy látszik, erre egy ezredév kevés. De, éppen ezért van bizodalunk a jövőben, s e tekintetben a »Refleksziók« írójának van igaza. E bizodalom nélkül egyetlen lépést sem tehetünk előre. Nem a magyar nemzet, és nem a protestáns egyház jövőndő nagyságának, hatalmának, és diadalmának reménysége nélkül. Nem a valláserkölcsei élet, a társadalmi átalakulás, vagy ha úgy tetszik, megjobbulás hitének biztató ereje nélkül. Nem a magyar nemzeti karakter öntudatos megnyilatkozásában rejlő bizodalom nélkül, egy lépést sem se jobbra, se balra, se előre.

Nagy tévedés, továbbá, azt állítani, a második kép egy reflexz sugara ez, hogy nagyon is elég vallásos érzület tapasztalható, kielégítő nyilvánulása a protestáns hívők soraiban. Igaz, hogy nem rombolnak hiveink templomokat oda künn, de az isten legfelségebb temploma, a hol ő, az örökké élő, ható, és működő szellem jelen van mindig: a lelkekben épül fel. A mi népünk pedig a folyton fokozódó hitelenségre való hajlandóságával,

lelkét fosztja meg a legdrágább kincstől, a lelkek lelkétől, a ki maga az isten.

Erős küzdelmekre van kilátásunk. E küzdelmek vivásában, ha vannak példányképeink. vezérnagyságaink, ám, közkatonák is legyenek. Bizodalommal egy jobb jövőben, és aggodalommal a jelen küzdő terén. Ez legyen jelszavunk.

A vallásos érület hanyatlóban van, ezt el kell ismernünk. Naponta látjuk, tapasztaljuk, hogy az égből földre hozott eszmény, a naturalizmus, szocializmus, atheizmus, pauperizmus, anabaptizmus, s a jó isten tudja még hányféle izmus-hiveinek terjedésével, mikint kezdi elveszíteni a talajt. Ezt vallás-tanításunk hibás irányában, tankönyveink gyarlóságában, és arra hivatott tanerőink hiányának nagyon is érezhető voltában keresem, és találok fel. Itt sürgős reformra van szükségünk, és nem jajveszékelésre.

Uj világhatármesgyére léptünk. Az ósdi köntös csak arra való, hogy egy-egy igazi értékes beszövést átvigyük az új himzéssel ellátott ruházatra, örök ékítésnek. Vallástani tankönyveinket ily módon szükséges reformálnunk.

A protestáns papok szomorú sorsa pedig, úgy hiszem, a mi meglegedésünkre, jóra fog változni mielőbb. Mert a magyar állam, szűkebb meghatározással, a magyar nemzet jövődjé, részben legalább, ettől a nyomorúságában is lelkes, szabad gondolkozású gárdától függ.

Ezzel be is fejeztem a két, társadalmi, politikai, és vallás-erkölcsi rajz szemléletéről nyert következtéseimet.

Igyekeztem azokból levonni a szépet, az igazat és a jót, a melyek csak úgy hathatnak általános erővel, ha azok oldalvilágítások és erőszakosan irányított sugárverődések nélkül szemlélhetők.

Azonban, én is hirdeten, hittel, bizodalommal: hogy »a hajnal jöttét nem lehet tagadni.«

Kántor-tanítóink érdekében.

A vallás és közoktatásügyi miniszter úr közelebről azon szándékát jelentette ki, hogy a néptanítók nyugdíjazására vonatkozó törvényt revideálni fogja, s ennek folytán új intézkedéseket szándékozik keresztül vinni, s alkalmat akar adni, hogy az esetleges sérelmek előterjesztetvén, orvosoltassanak.

Ugy vélem, hogy nem végzek felesleges munkát, ha a kántor-tanítóink nyugdíjazására vonatkozó sérelmeinknek orvoslását egyházkerületünk intéző köreinek becses figyelmébe ajánlom.

A tanítói fizetések összeírása alkalmával a kántori fizetés külön szakítottatott, s csakis a tisztán tanítói illetmény után rovatott ki a nyugdíj-százalék s így a nyugdíjazás is csak abban az arányban fog történni s ezen intézkedés miatt kántor-tanítóink, nyugdíjazás tekintetében, a többi tanítókkal szemben hátrányban fognak maradni.

Ezen csekélynek látszó dolog befolyással leend arra, hogy a mindinkább mutatkozni kezdő tanító-hiany felekezetünk érezze meg legelsőbban is, mert egyfelől

az a körülmény, hogy kántor-tanítóink fizetésüknek egy részét terményekben kapják, s ezen termények igen magas árban vannak fölvéve; másfelől pedig apró-cseprő részletekben és sokszor hiányosan szolgáltatnak ki s így az állami tanítók pontosan kiszolgáltatót pénz-fizetésével az ők fizetése össze nem hasonlítható; végül pedig az a körülmény, hogy kettős hivataluk dacára a nyugdíjazásnál is hátrányban vannak: arra kényszeríti az állomáskeresőket, hogy csak a legvégső esetben fognak kántor-tanítói állomásra folyamodni.

A kétféle fizetésnek különválasztása még akkor fog nagyobb zavart okozni, midőn a kántor-tanító nyugdíjaztatása elkövetkezik. Akkor majd előáll olyan eset, hogy a kántor-tanító, mint tanító nyugalomba lép, de mint kántor, hivatalának ezen könnyebb felét, hogy nyugdíjas jövedelme ne csökkenjen, továbbra is folytatni fogja s ezen az alapon a kántori lakot is használja s így a tanítói fizetés megcsönkulván, arra tanító nem fog akadni.

Az állam az ő tanítóinak megadja a 400 forint alap-fizetést, s azon kívül az igazgatónak külön honorariumot ad, s hogy mellékkeresete legyen, megengedi, hogy kántorságot, anyakönyvvezetést vállaljon. Hát, vajjon a mi kántor-tanítóink nem éppen úgy megérdemlik-e a 400 frt. tisztán tanítói alapfizetést, s esetleg az igazgatói honorariumot, mint az államiak, s ezzel együtt a 400 frt. alapfizetésen kezdődő nyugdíjat, mint az államiak? Hiszen, egy tanterv szerint kell tanítaniok, ugyanazon teendőik vannak, s egyenlő eredmény elérésére kell törekedniök. Szóval, a teendőkre vonatkozólag közöttük különbséget tenni, nem lehet: miért tétetik hát különbség a tanítói fizetés, és a nyugdíjazásra vonatkozólag?

De, ha tovább vizsgáljuk a dolgot, s tekintetbe vesszük azt, hogy az állam a nyugdíj-alap gyarapítására évi százötvenezer forintot adományoz: vajjon, ezen adományt nem egyformán kellene-e élvezni minden tanítónak oly formán, hogy legalább 400 forinttal kezdődjék minden tanítónak nyugdíj iránti jogosultsága?

S ha tekintetbe vesszük továbbá azt, hogy az iskola fentartóktól egyformán szedi az állam a 12 frt. nyugdíjilletéket akár 600, akár pedig 2—3 száz forint legyen a tanítói alapfizetés: vajjon, megegyeztethető-e az igazsággal, hogy egyforma kötelezettség mellett egyik rész az egész jog élvezetéből kizárassék s abban csak részben részesítsék? Én legalább nem hiszem.

A fönnebbiek alapján, szerény véleményem szerint, felkérendő volna a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, hogy a nyugdíjtörvényt olyanformán módosítsa, hogy minden néptanítónak nyugdíja a 400 forint alapfizetésen kezdődjék s ezen alapfizetés oly módon egészítsék ki, hogy a kántori illetéken kívül, tisztán csak a tanítói fizetés emeltessék 400 forintra.

De, ha ezt egyelőre nem lehetne elérni, azon esetben legalább annyit jogosan várhatunk, hogy az összeített fizetéseknél a kántori illetmény is számítassék be a nyugdíj alapját képező fizetésbe, s ezen esetben természetesen a kántori illetmény után is kirovandó volna a nyugdíj-százalék oly mértékben, mint a tanítói illetmények után kirovatott.

Vajha, felszólalásom meghallgatásra talál!

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. márc. C. és 14.

Mindkét ülésen elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Váltakozva jelen voltak: Bartha Lajos, gen. direktor, dr. Vályi Gábor, Szász Dénes, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Herceg Lajos, Parádi Kálmán, br. Bánffy Ernő íg. tanácsosok, Márkus János titkár, dr. Deák Albert ügyvéd, Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok és Kádár János s. titkár.

Az időközben elnököleg elintézett ügydarabokban tett intézkedések jóváhagyó tudomásulvétele után, következett a napirenden levő alábbi ügyek ellátása.

Mindenekelőtt számvevő aa. mutatta fel és ismertette tüzetesen ama kimutatást, melyet a múlt évi egyházkerületi közgyűlés megbízása alapján, az egyházkerület által tiz év alatt végrehajtott pénzügyi műveletek eredményeiről állított össze. A nagy gonddal és kiváló pontossággal elkészített terjedelmes kimutatás adataiból örömmel vett Ig.-Tanácsunk minden egyes tagja tudomást a tiz év alatt főt. püspök aa. buzgó fáradozásaival végrehajtott pénzügyi műveletek igen kedvező eredményeiről és elhatározta, hogy azt rendelkezésére bocsátja a közgyűlés által kiküldött pénztárvizsgáló bizottságnak.

Hasonlóan örvendetes tudomásul vette Ig.-Tanácsunk a m.-n.-zsombori gazdaság múlt évi számadásainak felülvizsgálásáról szóló számvevői jelentést is, melyből láthatólag az illető gazdaság és szeszgyár-üzem múlt évi tiszta jövedele alig áll valamival alatta a befektetett tőke 5%-nak.

Tudomásul vette, továbbá. Ig.-Tanácsunk Fülöp Ede, m.-n.-zsombori gazdatiszt aa.nak állásáról történt lemondását, minthogy nevezett aa. kedvezőbb állomásra hivatott el, s fölhatalmazta az elnökséget, hogy az állás betöltése iránt intézkedjék.

Erzsébetvárosi reform. egyházközségünk presbiteriuma egy vitás temetői-birtokháborítási ügyben marasztaló és bírságoló határozatot hozván, minthogy annak végrehajtását a közigazgatási hatóság megtagadta: panaszt emelt Ig.-Tanácsunkhoz a közig.-hatóság eljárásával szemben, orvoslás keresése iránt. Ig.-Tanácsunk azonban az egész ügyet a polgári bíróság elé tartozónak ismerván, a közig. hatóság eljárásában sérelmet nem talált, s így az egyházközség kérését nem teljesíthette.

A nagyenyedi Bethlen-kollegium gondnoki karának főlebbezését tárgyalta ezek után Ig.-Tanácsunk, az Elöljáróság ama határozata ellen, melyben egy nagyobb erdőbirtok megvásárlásának kérdését napirendről levétetni határozta. Hatóságunk, a felebbezésben előadott meggyőző indokok alapján, a csekély többséggel hozott határozatot feloldotta s fölhívta az Elöljáróságot a kérdéses vásárlás ismételt tárgyalás alá vételére.

Jóváhagyta Ig.-Tanácsunk, a főt. egyhker. közgyűlés megerősítésétől föltételezetten, a petrozsényi egyházközségnek önálló anyaegyházzá történt szervezkedését s a megállapított papi díjlevelet megerősítvén, engedélyt adott a papi állás betöltése iránti intézkedések megtételére.

A helybeli kir. táblai elnök ur ama kérdésére, hogy az egyházkerületi közalap tulajdonát képező kül-

középutcai egyik telket egészben s a másik teleknek udvari részét nem volnánk-e hajlandók 20,000 frton az állam részére átbecsátani az igazságügyi palota építési céljaira: elhatározta Ig.-Tanácsunk, hogy csakis mind a két telket egészben képes átbecsátani és pedig csak 55,000 frtnyi vételárban, minthogy a jelenlegi jövedelemnek ez a tőke felel meg.

Megengedte ezek után, Ig.-Tanácsunk a kibédi egyház kepeváltásának a bemutatott szabályzat szerinti keresztülvitelét; a sövényfalvi szolgálatképtelenné vált pap aa.nak, félfizetéssel leendő nyugalomba lépését; a rugonfalvi és sámsoni ref. iskolák államosítása iránti tárgyalások megkezdését és dr. Székely Bendeguz, s.-szentgyörgyi beteg tanár aa.nak folytatólagosan még egy félévre leendő szabadságolását.

Fogarasmegye tanfelügyelőjének a fogarasi egyh. községi leányiskola államosítása iránti előterjesztése leküldetett az illető egyh. községhez tárgyalás és véleményezés végett.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk kérésére megengedett, hogy az üresen álló történelem-latin nyelvi tan-székére a pályázatot kihirdethesse.

A tordaaranyos-megyei tanfelügyelő amaz előterjesztését, hogy a körüli gyűlésekre utazó tanítók fuvar-és napdíjjal láttassanak el, Ig.-Tanácsunk, fedezet hiányában, nem teljesíthette, de körlevélileg ajánlatba hozta összes egyházainknak, hogy ily alkalmakkor a tanítók költségeiről lehetőleg gondoskodni szíveskedjenek.

Sepsi-szentgyörgyi kollegiumunk azon kerése, melyben az eddig élvezett évi 12,000 frt államsegélynek, a kiküldött miniszteri biztos és ig.-tanácsi képviselő jelenlétében megállapított normál-költségvetés szerint, évi 20,000 frtra leendő felemelését kéri, kedvező ajánlattal terjesztetett föl az egyetemes konventhez a további pártoló lépések megtétele céljából.

A kolozsvári egyházközség által építeni szándékolt templom és papilak terve és költségvetése, műszaki előadó aa. véleménye alapján, jóváhagyatott s az építkezéseknek 45,000 frt költséggel leendő foganatosítása engedélyeztetett. Egyuttal szolgálmi jogot engedett Ig.-Tanácsunk a kolozsvári egyh. községnek arra, hogy tervezett templomát és papilakját az egyházkerületi Szeretetház számára megrásárolt telken építhesse.

Hasonlóan, megvizsgáltatott és jóváhagyatott az egyh. kerület által építendő Szeretetház terve és költségvetése 36,000 frt építési összegben, melyhez ha a telek 15,500 frtnyi vételárát hozzászámítjuk: ezen intézmény első megalapítása 50,000 frtot meghaladó tőkét igényel.

Főtiszteletű püspök aa. a Szeretetház létesítésére vonatkozólag részletesen kidolgozott javaslatot terjesztett hatóságunk elé, melyben úgy a felállítás, mint a fenntartás fedezetére kellő alapokat jelöl meg. Eme javaslat általában a Szeretetház egész prospektusát tartalmazza, közelebbi ismertetésébe azonban e helyen nem bocsátkozunk, minthogy legközelebbi számunkban az Ig.-Tanács által örömmel fogadott és a közgyűlés elé terjesztetni határozott javaslat teljtartalmulag közölni fog.

Ugyancsak főt. püspök aa. terjesztett be Ig.-Tanácsunkhoz egy pót-javaslatot az egyházkerületi özvegyárvai alapot illetőleg, melyben erre vonatkozólag korábban

megtett javaslatát a Prot. Közlöny hasábjain megjelent észrevételek méltányoló tekintetbe vételével, oda kéri módosítani, hogy a gyám-alap fokunkint fölszabadult jövedelme egészben a Szeretetház céljaira fordíttassék. Ig.-Tanácsunk e javaslatot is elfogadta és egyuttal kimondotta, hogy a kerületi özvegy-árvai alap megszüntetése jövedelmének mikénti fölhasználása tárgyában készített javaslatát eleve közölni fogja az egyh. megyékkel vélemény-nyilvánítás végett.

Márkus János titkár aa. mint a mocsai egyház-község által megbízott ügyvéd, jelentette, hogy az egyház regále-perét kedvezően bonyolította le s így az egyházközség újabb évi 70 frt jövedelemhez jutott, minél fogva papi állomásának betöltése iránt intézkedések volnának tehetők. Ig.-Tanácsunk elismerőleg vette tudomásul titkár aa.-nak a per megnyerése körül kifejtett buzgóságát s miután e helyen a papi állomás szervezését és betöltését maga részéről is sürgősen szükségesnek tartja: határozatilag kimondotta, az egyházkerület tulajdonát képező mocsai belső teleknek és háznak használatra paplakásul leendő átengedését s utasította az egyházközséget, hogy a 800 frtra tehető papi javadalomra mentül előbb hirdesse ki a pályázatot.

Végül, még néhány apróbb ügy nyert elintéztet s ezek után főt. püspök aa. az ülést bezárta. r. s.

Az egyházmegyéből.

A küllői egyházmegyéből.

Nt. Kovács Elek atyánkfiát, ki nagy érdemeket szerzett egyházmegyénkben huszonhárom éves papsága alatt, a múlt évben makacs betegség kizozta, és ezért négy hónapon át törvényes helyettese, Nagy Domokos jegyző volt.

A tíz éves ciklus lejártával, múlt év októberében újabb tíz évre közfelkiáltással választottuk esperesünknek a még nem éppen teljes egészének örvendő nt. Kovács Elek afiát. Azonban, csakhamar kénytelen vala meggyőződni arról, hogy életét az izgalmaktól lehetőleg óvni s egészségét kímélni tartozik.

Visszalépett tehát az esperesi állástól, hová őt a közbizalom ezuttal háromszor ülteté s az esperes-választást f. év március 4-ére tűzte ki.

Az érdekes gyűlésen ott láttuk a gondnoki karból K. Nagy Pál és Apáthy Péter, a világi képviselők között Bágya Ödön, árvaszéki elnök, Frits Rezső, főszolgabíró, Pataki Lajos, birtokos és Gyöngyösi István urakat, stb. A

tanítóképviselek teljes számban, lelkészek is igen szép számban jelentek meg.

Dél előtt fél tíz órakor nt. Kovács Elek esperes afia az egybegyűlteket üdvözlőlvén, a gyűlést megnyitja, és névsor-olvasás után, Nagy Domokos jegyző teszi meg a tanács működéséről szóló jelentését.

Ezután olvassa nt. Kovács Elek aa. esperesi jelentését, melynek végén, egészségére való tekintettel, lemond esperesi állásáról.

A megürit elnöki széket törvényes helyettese, Nagy Domokos jegyző foglalván el: a gondnoki kar nevében Apáthy Péter orsz.-gyűlési képviselő, algondnok indítványozza, hogy érdemei erkölcsi jutalmazásául válassza meg nt. Kovács Elek afiát. közgyűlésünk egyházmegyénk tiszteletbeli esperesének; Nemes Árpád tanügyi előadó pedig javasolja, hogy válasszuk meg egyszersmind örökös, rendes tanácsbírónak. Mindkét indítvány igaz melegséggel határozattá emeltetett.

Es így lön, hogy nt. Kovács Elek atyánkfiát nem vettették el egészen; mint tanácsbíró ezután is részt veend, mint igérte, egyházmegyénk ügyeinek vezetésében. Ad multos annos!

Es most következett közgyűlésünk legérdekesebb pontja: az esperes-választás.

Mindnyájan éreztük, hogy kényes problema előtt állunk. Mert Nagy Domokos jegyző afiának elévülhetetlen és el nem tagadható érdemei vannak. Jogos áspírása tehát az esperesi székeknek. Ám, erkölcsi jutalomnál egyebet nem nyerhetett; mert a beadott huszonkilenc szavazatból egyet Hegyi Sándor, hetet Nagy Domokos, és huszonegyet Nemes Árpád, eddigi tanügyi előadó kapott.

Es így, nt. Kovács Elek örökét Nemes Árpád nyerte el tíz évre. Nemes Árpád, ki zilahi jurátus, n.-szebeni segéd-lelkész volt, s mióta m.-bodoni pap, mint székbíró, kerületi képviselő, és egyházmegyei tanügyi előadó: nem ismeretlen név e lapok olvasói előtt sem.

Hisszük és reméljük, hogy a választásnál is jelentkezett kedvező szelekkel, a gondnoki kar bizalmával, nt. Kovács Elek tanácsbíró szíves segítségével egyházmegyénk hajóját az eddigi úton előbbre vezeti. Adja isten, hogy ugy legyen.

Nagy Domokos jegyző leköszönvén jegyzői s ezzel kapcsolatos számvevői állásáról, a közgyűlés egyhangú kérésére sem volt hajlandó visszavonni lemondását. Es így a jegyzői tollat a törvényes helyettes, Vályi János aljegyző vette kezébe.

Orbán József.

TÁRCA.

Meghitt beszélgetések.

III.

Pap. Nem úgy, patronus úr, nem kellene a dolgot elsietni. Tudom, hogy a nemesi birtok olyan, mint a bibliai köves föld, olyanná tette a rajta fekvő több-kevesebb teher, az adósság köve; de, még sem szívesen menne bele a birtokos osztály ebbe a vállalatba, mert őszintén szólva, egyelőre tisztán csak vállalat, bár nemes vállalat volna tőle. Nem, különösen az egyházi hivatal jelen arculata miatt. A dolog oly módosításokat kíván, melyek folytán gentry,

és egyházi pálya, e két eléggé heterogén elem közt bizalmas közeledés állhasson elő. Ilyen a lehető legmagasabb fokú hivatali függetlenítés, a mit a birtokos nemesi önértet megkíván, s az egyházi pálya természetével is megegyezik. Könnyebbítések a papi oklevél megszerzése körül, esetleg, kapcsolatba helyezése a theológiának a joggal.

De, a hivatali függetlenség a hivatalos teendőkké szemben való kellő szabadságot is megköveteli, a mi a segéd-vagy helyettesről való gondoskodást vonja maga után. Ilyen papi segédhivatallá alakítható a kántor-tanítóság, a mint-hogy sok helyt ma is az. Kisebb theologiai képzésben ré-

szesült lévitáság, vagy tanító-káplánságra volna szükség, hogy a nagyságos lelkészuraság akadályoztatása esetében, s mindig legyen kéznél alkalmas egyén a hivek kiszolgálására.

Az oklevelet szerzett birtokos saját községének lelkipásztorául kineveztetik; a papi állás, azonban, bizalmi állás, a megbízás tehát megvonható. Ugy gondolom, azonban, hogy egy befolyásos egyéniséggel szemben erre csak komoly veszedelem esetén kerülne rá a sor; sőt ily esetben is hamarabb bekövetkeznék az önkéntes önértékes lemondás, mint a megbízás megvonása. Bizalmi állásnál vagyonos emberre nézve ez morális kényszer. Ily esetben a diploma sutba kerül, de a vallásos szakképzettség nem olyan, hogy a hivatal megszűnésével elveszítne becsét; mindig méltó disze marad egy mivelt embernek.

De, hadd szóljak a dolog egy-két mellékesebb oldaláról is.

A papság jó része, főleg kisebb helyeken, még mindig szegényletes lakásokban lakik. Két éve történt, hogy egy áldott lelkű ember, Mudrány András, a szabolcsi ref. lelkész lakásául hagyományozta tíz holdnyi belsőségen emelkedő diszes úri kastélyát. A kastély gyönyörűen fekszik a szabolcsi földvár közelében, homlokzatán e jelmonddal: »Az úr énnékem őriző pásztora.« Olykor elgondolom: ha minden pap ilyen formán laknék!

Hát, a mi úrpapságunk is meglakná a maga kényelmes udvarházait, a melyekben akad hivatalos helyiség; a paplakot meg elfoglalja a lévita; míg a tanítólak szegényház, kisdédóv, aggodalmajláka céljára használtatnék fel.

Pátronus. De, tudja-e, mi fejlődne ebből?

Pap. Tudom; egy hatalmas egyházi nemesség. Örök-lődő papság. Nagy erejű Ároni-családok. Olyanforma arculatot venne a társadalom, a milyen Izrael őstársadalmának volt; ott a Lévi-törzs a papság, s egyuttal a nemesség.

De, ön talán mást akart mondani; ön egyházi feudálizmusra gondolt. Én ezt nem tartanám veszedelmes bajnak. A feudálitásnak megvolt az a hasznos eredménye, hogy egybeolvasztó hatással volt a különböző elemekre. Egybeolvasztotta a nemzetiségeket, s a felekezeteiket. A nyugati államok neki köszönik egységes politikai nemzetiségüket, míg nálunk a nemzetiségi bajok jórészt a feudálitás hiányából eredtek. Egyébiránt, a feudálizmussal szemben állana a protestáns szellem.

De, van egy más biztosíték is. A földesurak soha sem jutnának az egyházi hatalom teljes birtokába, sőt hatalmi szférájukon éppen azok a pontok esnének kívül, a melyek az egyházi életben is a legfontosabbak: a központok, a városok, a népes, és gazdag egyházak, s általában mindazon helyek, a hol a hivatal nagy munkát kíván. A földesúr csak a kisebb helyeken vállalatná magára az apostoli hivatalt, és éppen ez fekszik az egyház érdekében, hol azt könnyűszerrel végezheti, mint egy társadalmi hivatalt, egy nemes célu intézmény, egyelet elnökségét. Esperesi hivatalok, egyházmegyei adminisztráció önként megmaradnának olyanok kezében, kiknél a papi állás már teljes élethivatás, egész embert követelő, s lefoglaló foglalkozás.

Pátronus. De hisz, ez nem egyéb, mint az egyházi élet nagy, és merész átalakításának álma.

Pap. Ám, vegye annak. Intim beszélgetésnek a tárgya álmom is lehet; de, hadd beszéljem el akkor az álmom végét is.

E nagy reformból egy üdvös körfolyamat áll elő. Idővel

visszajut oda, honnan kiindult, hogy a birtokos osztály megszűnik a papirend tömeges alkateleme lenni. A világiak közt éltek, és haltak meg a Baldácsiak, Jordánok, Mudrányok. Nem akadnának-e e vagyonos papi osztályban olyanok, a kik az egyháznak élnének, és halnának meg? Abban az álmom-világban, mikor nagy vagyonu lelkipásztorok állanak a nyájak felett, a sajtó gyakran fog hozni ilyen tudósításokat:

Nagys. és főtiszt. szentkápolnai Tass Ábrám, mezőoláhlaki nagybirtokos, és az ottani nemzetiségek közé be-ékelt kis ref. egyháznak harminc éven át apostoli buzgalmu lelkipásztora, egyházának jelentékeny vagyont hagyományozott.

És hová fejlődne így viszonyaink? Gazdag egyházak, nagy javadalmu papi állások teremnének, a melyekre vállalkoznék a nemesi osztály fia is már többé nem mellékfoglalkozásul, hanem teljes életfeladatúl tekintván az egyházi pályát. Miután egy korszakon át a nemesi osztály erőt, és tekintélyt kölcsönzött a papi állásnak, azon túl a papi pálya adna megfelelő helyzetet a gentry elszegényedett tagjainak.

Pátronus. Bevégezte, édes tiszteletes; de, én folytatam már most. Azt hittem ugyanis, hogy álmát a püspöki hivatallal végzi. Önök emlegetik, hogy mindnyájan egyenlők; hogy a prot. papság eszmeileg fokozatot nem tűr. Pedig, a püspöki méltóság mi egyéb, mint egy hierárkhikus pont a protestántizmusban; ezt tagadni lehet, de támadni nem; mert a püspökség a legüdvösebb prot. intézmény, ha hierárkhikus természetű is. Sőt, éppen ezért üdvös. Hisz, a hierárchia nem önmagában rossz, mert valódi értelmében: szentek uralma, papi uralom. Ha egy valódi pap, isten embere, isten fölmentje uralkodik, az kedves dolog. De, ha ön hatalmas papi osztályról álmodozik, akkor a püspök álljon oly kimagasló ponton, hogy bármily önálló, anyagilag független papság felett is uralkodni bírjon. Lefelé tudjon jutalmazni, és parancsolni, de tudjon szavának súlyt szerezni a legmagasabb fórumok előtt is. Kitüntetések, állami, királyi elismerést szerezni a papság azon tagjainak, a kik önzetlenül, hiven szolgálják az egyházat. Hogy az egyházi szolgálat nyerjen oly előnyöket, a melyek inkább képezik a birtokos nemesség vágyait. Ekkor a püspökség egyike volna az állami élet ama kimagasló polcainak, melyekre nagy ámbícióval törekednek a legtehetségesebbek, köztük azok is, a kik a születés, és nagy vagyon előnyeit bírják, a nagytehetségű főrangúak, a kik a politikai élet kiméletlen, ingtag, és izgalmas légkörét nem szenvedhetvén, az isten, és haza szolgálatának e nemesebb, tiszteltebb, állandóbb, és szentebb terén, nagy áldással, és nagy hatalommal tölthetik be küldetésüket.

Pap. A szívemből szólt, tek. uram, és ezzel be is végezhetnők a mai diskurszust, ha én, mint pap, nem tartoznám még egy felelettel. Mindaz, a miről itt meghitten fecsegtünk, nincs-e ellentétben a papi hivatallal? Lehet-e a pap előkelő, tekintélyes ember; kiterjesztheti-e működését más foglalkozási körre is; szóval, nem kell-e a papnak csak papnak lenni?

Elmondom egy régmúlt ifjkoromból vett emlékemet. A papi vizsgára készülgettem; sétálva, szórakozva, olykor külső munkába merülve, haladtam végig a theologiai tudományok tizenkét kurzusán. Járvakelve kezembem a bibliával, s béres-ostorral, olyan voltam, mint egy jelkép. Mit allegorizáltam? Azt a pályát, melyre készülgettem, a melyen e két

eszközzel kell végig haladni az embernek, hogy boldoguljon. »Derék pap leszel, szól az esperes, így látva, megértetted hivatásodat, melyben éppen oly fontos a béresostor, mint a szentkönyv.« Az öreg esperes ajkáról egy nagy élettapasztalat bölcsessége szólt.

A papság nem hivatal, nem is válik teljesen azzá soha, bármennyire erőltetik is az egyházi életfejlődés irányítóit, hanem élethivatás. Ő nem kiszabott órákban, hivatali helyiségeiben teljesíti tisztét, hanem mindenütt, és mindig: a családban, az utcán, a mezőn, a munkások körében úgy, mint a templomban, és az iskolában. A papság nem egy példás hivatali tiszt megvalósítása, hanem szüntelen való felmutatása az istennek tetsző életnek, e jelge alatt: imádkozzál, és dolgozzál. A pap kiáltó példa az emberek előtt, mely így szól: cselekedd ezt, élj így! Rosz útra térne az az egyház, a mely papjait eltiltaná a tisztas foglalkozásoktól. Ez hamarabb megteremtené a papi kasztot, mint a birtokos osztály egyházi hivatalvállalása. A pap olyan, mint a próféta, a kinek egyike szántó-vető, másik bíró, fejedelem, pásztor. Pál sátor-szövő, Péter halász, a harmadik vámszedő. A papság olyan, mint a főispánság, vagy falusi bíróság, földmivelő életmódunk mellett folytathatjuk azt úgy, mint ezeket.

Vagy a tekintélyesség, a társadalmi állás kimagasló volta összeférhetetlen a papi hivatallal? Hiszen, az első keresztyének a tekintélyest, a bölcsét, öregét, a presbitert bízták meg az egyházi élet vezetésével. A pátriárkhális korban a családfő, törzsfő, fejedelem személye a pap, főpap, és legfőbb pap. A reformátorok az egyetemes papság eszméjét hangoztatva, beállították a papot, a jó rend tekintetéből, a tanításra. Szerintük a pap egy a hasonlóak közül, de mégis olyan, a ki rendet tartani, s tanítani képes. Luther azt mondja, hogy a gyülekezet megbízásából, a hasonló joggal bírók helyett, és nevében egy, vagy több folytassa az egyházi hivatalt, a rend végett. De, miért hagyna fel az ilyen minden keresztyénhez, Krisztushoz illő foglalkozással, mikor maga Luther is egyetemi tanár, és predikátor volt?

Nem, tek. uram, eszmém mindenféle megtámadtatást elvisel; de azt, hogy a keresztyénység szelleme, az Irás, a prot. elvek szempontjából gáncs érje, meg nem engedem soha.

(Utolsó közlemény következik.)

Különfélék.

= A februárban pályázott cikkekre beküldött szavazatok eredménye:

1. »A lelkeszi illetmények kiegészítése.« Szerzője: Nagy István, harasztosi pap. Szavaztak: Bőjthe Miklós, Teleki József, Kócsi Dániel, Ferenci István, Bartha Károly, Orbán Gábor, Pap István, sz.-kocsárdi pap, ifj. Muzsnai Pál, Zayzon János.

2. »Refleksziók az 1897. című cikkekre.« Irta: Bitay Béla, csikszeredai körlelkész. Szavazók: Lőrinci Gábor, O. Weres Sándor, Viski Gyula, Nemes Sándor, káránsebesi áll. tanító, Kovács Albert, O. Weress Kálmán, Csia Kálmán.

3. »Amicus Plato, amicus Arisztoteles, sed magis amica veritas.« E cikke szavaztak: Csekme Ferenc, Benedek Pál, Kiss Ferenc, Gönci István, Gönci Pál, Sámuel Aladár Egerházi Lajos, Gönci Sámuel, Kovács Mózes, Tókos Sándor, Albert Imre, Moóre Károly, Kerekes Endre, vallás-tanár Zilahon, Polgári Károly, Gáspár Albert, Bitay Béla, Biró András, Lénárt József, Derzsi Lőrinc, Bertalan József, Vass Tamás, Ravasz János, Rákosi Lajos, Magyarai Dániel, ifj. Bitay Mihály, Dali János, Derzsi Dénes, id. Bitay Mihály, Szentkirályi Sándor, Molnár Lajos, Moóre Domokos, Kusztós Gyula, Botka Károly, Nemes Ferenc, Berde Sándor, Nagy József, és Kiss Mózes.

Az »Amicus Plato...« cikket a következő sorok kíséretében kaptuk: »Bátor vagyok én is, mellékelt cikkemmel a febr. hóra kitűzendő 15 frt. pályadíjra pályázni. A szokásos pályázati szabályok értelmében, cikkem jelígével ellátott, és nevémet rejtő jelíges levélkémet tisztelettel csatolva, sat. a Bennirt.

A cikket közölhetőnek találván: közöltük, a nélkül, hogy a jelíges levelet felbontottuk volna márc. 10-ig, abban a meggyőződésben levén, hogy onnan az író nevét úgy is megtudjuk, miután a kísérő levél amúgy is »nevémet« említ. Az eredmény ekkor világos levén, felbontottuk, és kintunt, hogy a cikk írója: Veteránus.

Eltéktelve attól, hogy e pályázatnál nem szükségesek a jelíges levelek, de különben is a jelíges levélnek mindig a valódi nevet kell tartalmaznia: felkérjük Veteránust, hogy e hó 25-ig tudassa velünk nevét, hogy a díjat elküldhessük; ellenkező esetben, a »Szeretetháza« adjuk.

Egyben kijelentjük jövőre nézve, hogy a szerkesztő előtt is névtelen, vagy bármely formában megtévelyíthető cikkeket közölni nem fogunk. A »bona fides«, úgy látszik, nem mindig válik be.

= A márciusi dicsőséges napok világtörténelmi jelentősége mind fényesebben kezd kidomborodni abból a sok megrágmalmazással, gyanúsítással illetett korból, a mely szülő anyja volt hazánk második megalapításának, jövőndő nagyságának, ha isten akarja, és mi követjük az ő akaratját. Márc. 15-ke, és annak megünneplése tizenöt-húsz év előtt még forradalmi vágyak, és felforgató szenvedélyek kétségtelen bizonyítékának tartatott ama tényezők által, melyek mindig félnek, és mindig zsarnokoskodnak. Márc. 15-ke ma a szabadság, egyenlőség, és testvériség nevében nemzeti innepé kezd válni, melyen munka-szünetet tart az ország parlamentje, és városok, és minden rendű nevelő intézetek, egyesületek, társulatok ünnepélyességeket rendeznek, kegyelettel emlékeznek meg a multról, és erős fogadásokat tesznek a jövőndőre. Mi, magyar kálvinisták nemzeti elégtétellel, és lelki büszkeséggel gondolhatunk e nagy napokra, mert azokon a mi alkotmányos érzelmeink, és institucióink nyertek életet. A mi itt létünk, és százados küzdelmeink nyilatkoztak meg ama mennyei kijelentésben, hogy leomlottak a felekezeti, társadalmi, politikai rabbilincsek. és a tömegek lettek egy nemzet, és a csupán geográfiai fogalomnak tartott rongyos provincia hatalmas ország, Magyarország. Sok van még hátra megvalósulatlanul; az a bizonyos XX-ik törvénycikk még követelőző zörget a kapun; a vallás-egyenlőség mellett még itt-ott kísért a Regnum Marianum boszorkánya: de a büvkör meg van törve; a setétség oszlik; szemeink látnak, lelkünk akar, és mer. Az isten velünk van, ki lehet ellenünk! Örömmel jegyezzük fel, hogy márc. 15-két Kolozsvár fényesen inneplte meg. Az inneplők között részt vett a theol. fakultás, és helybeli kollégiumunk tanári kara, és ifjusága is, valamint egész egyházkerületünk minden tanintézete. Legyen köszönet, és elismerés jutalmuk a vezetőknek, kik érzik, tudják, és megvalósítani igyekeznek, hogy minden tudomány-nak koronája a hazaszeretet, mely ma is győzedelemre vezető hatalom, és szárnyakat adó eszmény. Virágot hint nemzetünk vértanuinak sírjára az, a ki az ifjuság szívébe elhinti a jövőndőbe vetett remény búzamagvait. A mi papságunk, institucióink, kollégiumaink mindenha melegágyai voltak a hazaszeretnek most is azok; maradjanak is azok az idők végéig!

= Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett hévízi egyházközség egyhangulag meghívott lelkésze, Biró György, aa. papi hivatalát február 28-án foglalta el. A beiktatást Biró András, peteki lelkész végezte. A kicsiny ref. templom nem volt képes befogadni a hívők seregét. Az istentisztelet végeztével, zászlók alatt kísérték a nép ifju lelkészét a papi lakásra, hol virágcsokorral, és koszorúval ajándékozták meg szép beszéd kíséretében. Kik Biró Györgyöt ismerik, tudják, hogy oly lelkészt nyert benne a hévízi egyházközség, ki méltán kiérdemli a hívek szeretetét, s a kicsiny egyházközség ügyeinek előbbvitelére ügybuzgóságával, alapos tudásával, s hivatala iránti lelkesültséggel sokat tehet, és fog is tenni. A beiktatás napján fényes ebédet adott az egyházközség főpátronusa, mélt. gr. Haller János, főispán úr, ki hogy egyházközsége öröm-ünnepén jelen lehessen, haza jött Székely-Udvarhelyről, s ez által lelkesedést okozott egy-

Folytatása az 1/4. ív mellékletén.

házközsége tagjainak. A mely egyházközségnek ily igazságszerető, munkás, lelkes vezére van, annak csak növekedni, erősödni lehet.

= **Tóth József, n.-váradai s.-lelkész**, és az »Éb-resztő« szerkesztője, előfizetésre való felhívást bocsátott ki »Gileád Balzsama« címmel 10—12 ivnyi terjedelmű imádságos könyvre, fűzve 1 frt. kötve aranyvágással 1 frt. 50 kr. díszpéldány 2 frt. Ha a gyakorlatban is eredményt oldja meg feladatát, melyet az elméletben elég helyesen magyaráz, akkor egy szép könyvvel gyarapodik e nemű egyházi irodalmunk. Majd meglátjuk. A könyv pünköszt innépén jelenik meg.

= **Egy pár szó a »Felhívás«-hoz.** Nincs a társadalomban egy állás is, melynek tagjai oly mértékben lennének magukra hagyatva, mint a kántorok. A kántor-tanítók, ha örök álomra kell, hogy lehunyják szemeiket, azzal a megnyugtató tudattal távozhatnak, hogy övéik a kegydíjat élvezni fogják. A szegény kántor özvegyét és árváit egy félévig meghagyja a törvény a lakás és jövedelem használatában. Ez az összes, a mit kapnak, a mit várhatnak, remélhetnek. De ha szerencsétlenség, ha baleset éri magát a kántort, mert hát ő is ember, a törvény róla nem intézkedik; s ha önhibáján kívül szolgálatra képtelenné válván, az egyházközség kegyesen bizonyos évi összeggel nyugdíjazza, halálával minden kegydíj-jogosultság nélkül maradnak övéi. Mert az egyházközségek tetszése oly bizonytalan alap, a melyre építeni, nem lehet. Éppen azért, a legnagyobb örömmel üdvözlöm Makai Dániel és Nagy Ábel kollega urakat, a kik megpendítették a társulást, a kérés eszméjét. Jöjjünk össze tehát Kolozsvárra április 1-ére; beszéljük meg helyzetünket s kérjük fel főtiszteletű püspök urunkat,

hogy tarthatatlan helyzetünket változtassa tarthatóvá az özvegy-árvai gyámintézetbe leendő felvételünk által. (Felhívjuk kántoraink figyelmét arra a körülményre, hogy április 1-seje előtt már a főt. püspök ur Budapesten lesz, és azután is huzamosabban, miután a konvent akkor tartja üléseit. Szerk.) Felvinc, 1897. március 15 Horváth Péter, ev. ref. kántor.

= **Heltai Gáspár Esopusi Meséi.** Kiadta Imre Lajos 1897. Ily cím alatt jelentek meg közelebből a Heinrich Gusztáv szerkesztésében megindult Régi Magyar Könyvtár című vállalatban a Heltai Gáspár meséi. E vállalat célja, hogy nemzeti irodalmunknak régi, ritka, vagy eddig nyomtatásban meg nem jelent termékeit hű szövegekben a szükséges tájékoztató bevezetésekkel és jegyzetekkel a tudományos kutatás és tanulmány számára hozzáférhetővé tegye. Imre Lajos évek óta nagy előszeretettel foglalkozik Heltai életének, írói működésének s főleg meséinek tanulmányozásával; azért hasznos szolgálatot tett a magyar irodalomnak, mikor a 16-dik évszázbeli ezen becses irodalmi hagyatékunkat, melyből egyetlen-egy teljes példány sem maradt fenn, a kolozsvári ev. ref. kollegium s a magy. tud. Akadémia birtokában levő egy-egy első kiadásu, valamint a magy. nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárában levő egyetlen második kiadásu egymást kiegészítő hiányos példányaiból nagy gondnal összeállította s tanulságos magyarázatokkal s kimerítő szójegyzékkel ellátva, közrebocsátotta. E könyv a Heltai életére nézve is eddigelé a legkimerítőbb s a legbiztosabb adatokat foglalja magában. A munka a Franklin-társulat nyomdájában jelent meg. Ára 1 frt 20 kr. Ajánljuk az irodalom-történettel foglalkozó iskolák és tanítók számára.

HIVATALOS RÉSZ.

1057—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi ev. ref. egyházmegye nagytiszteletű eszperesének és valamennyi iskolafentartó egyházközség méltóságos és t. presbiteriumának.

A tanítói ötödéves korpótlékok fizetését az 1893. évi XXVI-ik országos törvénycikk rendeli el.

Ide vonatkozó §§-ai a következők: 2. §. »Az összes, (tehát úgy az állami, községi, mint felekezeti elemi népiskolák tanítói 50 (ötven) frt. ötödéves korpótlékban részesülnek, a mely öt ízben válik esedékessé, és 250 (kétszázötven) frtig emelkedik.

E korpótlék a 300 frtnál nagyobb fizetésbe be nem számítható, a szolgálati idő azonban csak a jelen törvény hatályba lépésével veszi kezdetét

Egyes iskolafentartóknak a korpótlékokra vonatkozólag már fennálló, vagy ezután alkotandó szabványai jelen rendelkezés által nem érintetnek, ha azok a tanítókra nézve legalább is ezen §-ban megállapított mérvű kedvezményt biztosítják.

Nem lehet tehát a korpótlékok fizetése alól mentesíteni azzal, hogy a tanítói fizetés felülhaladja a 300 frtot, s így a korpótlék az eddig érvényben álló nagyobb fizetésbe betudható, esetleg abból számítható.

A tanítói fizetések lejjebb nem szállíthatók az ötödéves korpótlék mellett, vagy bármely ürügy alatt is; mert ezt az 1868. XXXVIII. törvénycikk 144. §-a nem engedi, világosan kimondván, hogy »a hol a tanítók a 142-ik §-ban kitett összegeknél (rendes tanítóknál 300 frt. stb.) nagyobb fizetést huznak, ott annak élvezetében ezentul is meghagyandók«. Sőt, ezen 142-ik §. hatályát az 1893. évi XXVI. t.-cikk 1-ső §-a a hitfelekezetek által fentartott rendes és segédtanítókra is kiterjeszti.

Egyházi törvényeink is e részben úgy intézkednek, mint az országos törvény. (Ő Felsége a király által, 1893. dec. 29-én szentesített egyházi törvény 435. §.)

Az ötödéves tanítói korpótlékok fedezéséről a hivatolt 1893. évi XXVI. törvénycikk 14-ik §-a ekkint rendelkezik:

»14. §. Ha a jelen törvény 2-ik §-ában megállapított ötödéves korpótlékokat az iskolafentartók saját erejükből

szolgáltatni, nem képesek, illetőleg a községi iskolákra nézve az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 35-ik §-a alapján kivethető iskolai pótdadó ki van merítve, a legkisebb tanítói fizetés kiegészítését szabályozó eljárás alkalmazásával az iskolafentartók a korpótlékok fedezése céljából is állami segélyben fognak részesülni, mely esetben, ha a korpótlék címén adott évi segély 90 frtra rug, az előző 13-ik §, abban az esetben pedig, ha korpótlékokra és a fizetés kiegészítésére igénybe vett segély együttvéve 90 frtig terjed, a 11. és 12. §§. rendelkezései alkalmazandók«.

Ezek szerint a §§-ok szerint az állami segély igénybevétele mellett, terjedjen az 60 frtig, vagy feljebb, az állami beavatkozás kikerülhetetlen. A megválasztott tanítót, vagy tanítókat állami jóváhagyás végett, föl kell terjeszteni, a tanítók elleni esetleges fegyelmi eljárást az állam ellenőrizi, esetleg abban biztosan által részt is veszen.

Gondolja meg tehát minden egyházközség, minden presbiterium, hogy az állami segély igénybevétele, őszintén szólva, az egyházi önkormányzat némi korlátozásával jár.

Az ötödéves korpótlékok fizetéséről. Az 1893. évi XXVI. t.-cikk 2-ik §-a mondja, hogy ezen korpótlék a hivatolt törvény hatályba lépésével veszi kezdetét. Ezt a törvényt 1893. aug. 13-án szentesítette ő Felsége a király: kihirdettetett az »Országos törvénytárban« 1893. szept. 10-én, és így az első ötödéves korpótlékot fizetni kell 1893. szept. 10-től számított öt évre, vagyis 1898. szept. 10-én, mely időpontot a hivatolt törvény végrehajtása tárgyában kelt vall.- és közoktatásügyi utasítás az 1898. évi okt. 1-ig tolja ki. (24. oldal.)

A fizetés ideje tehát 1898. október 1-ső napján kezdődik.

Nehogy valaki ezen időpont távolsága által elámitassa magát, mintha az intézkedésre még nagyon is sok idő volna, idézzük a hivatolt miniszteri utasítás következő szavait:

»A törvényhatósági közigazgatási bizottságok az 1898. április hó végéig figyelmeztessék a községi iskolaszékeket és a felekezeti iskolai hatóságokat, hogy a korpótlékot a tanítók részére biztosítsák, vagy ha erre nem képesek, államsegély engedélyezése végett 1898. évi június hó végéig a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez forduljanak«.

Hogy iskolafentartó egyházközseink presbiteriumai a tanítói korpótlékok biztosítására és kiszolgáltatására nézve tanácstalanul ne maradjanak, a fennebbiek alapján a következő eljárások követésére utasítjuk.

Utasítás.

1. Vizsgálja meg minden presbiterium: van-e egyházközségének valami oly alapja, melyből az ötödéves tanítói korpótlékok fedezhetők lennének?

2. Ha ily alapja nincs: nézzon utána, igénybe vette-e a községi hatóság részéről az 1868. évi XXXVIII. törv.-cikk 35-ik §-ában az állami adók után iskolai célokra szedetni engedett 5 százalékos iskolai pótdadót, s ha nem vette, vegye, vagy vétesse igénybe ezt.

3. Ha ezen 5 százalékos pótdadót igénybe nem veheti, kísértse meg az 1868. évi XXXVIII-ik törv.-cikk 11-ik §-ának alkalmazását, mely ekképpen szól: »A hitfelekezetek az általuk felállított tanintézetek fentartására hivatott anyagi hozzájárulását igénybe vehetik a saját képviselőség által meghatározott módon és arányban«.

Ha ez nem sikerül, folyamodjanak állami segélyért. Az állami segély megnyeréséhez a folyamodvány mellé a következő okiratok szükségesek: a) Az egyházközség, valamint az iskola szabályszerű költségvetése, annak igazolása végett, hogy az egyházközség nem rendelkezik fedezettel a tanítói fizetés korpótlékainak kiszolgáltatására. b) A tanító eddigi díjlevelének eredeti példánya. c) A tanító oklevele, hiteles másolatban. d) A községi elöljáróságnak a járási főszolgabíró, (rend. tan. városok polgármestere) által látalmazott nyilatkozata az egyházközség szegénységéről. e) Az illető iskolába járó gyermekek számának hiteles, a községi elöljáróság által igazolt kimutatása (miniszteri utasítás 17. § 18 old.)

Végül, meg kell jegyeznünk, hogy ha az iskola-fentartók az 1898. június hó végéig nem kérik az állami segélyt, akkor a községi elöljáróság az érdekelt fél panaszára, vagy hivatalból feljelentés esetében, az iskolafentartó polgári, vagy hitközségi hatóság ellenében fogamatositandó végrehajtás útján fogja azt behajtani. (Miniszt. utasítás 16. §.)

*

Egyházkerületünk közjára vezette Igazgató-Tanácsunkat ezen tájékozás és tanácsló utasítás kibocsátására. S mint-hogy a hivatolt országos törvény végrehajtásából származó mindennemű mulasztásért első sorban az egyházkerületi közgyűlésnek tartozunk felelősséggel, a folyó évi egyházkerületi közgyűlést egyetemes föllépés, illetőleg, az állami segély sürgethetése céljából tájékoztatnunk kell a fedezendő korpótlék összegének nagyságáról, azaz, ki kell mutatnunk a kerületi közgyűlésnek azokat a ref. tanítói állomásokat, a melyeknek fentartói az ötödéves korpótlékokat csak úgy lesznek képesek tanítóik számára kiszolgáltatni, ha erre állami segélyt nyernek.

Erre nézve gyors összeírás szükséges, mely célból a rovatos iv oly meghagyással küldetik le Nagytiszteletednek, hogy ez iv rovatait, hiteles adatok alapján, gondosan betöltesse és legkésőbbben f. é. május hó 1-ig felküldje Ig-Tanácsunkhoz további eljárásra.

Jelen tájékoztató rendeletünket és utasításunkat pedig haladéktalanul eljuttassa minden iskolafentartó egyházközség presbiteriumához mihez tartás és fogamatba vétel végett.

Kolozsvárt, 1897. márc. 6. ki. ülésben.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

900—1897.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt. lelkészelnökeinek.

Több oldalról nyilvánult ohajtásnak teszünk eleget, midőn iskolaszékeink nagytiszteletű lelkészelnökeit közbenjárásra hívjuk fel az iránt, hogy ev. ref. tanítóink, a mikor tanító-egyesületi köz- és körüli gyűléseken megjelennek és

azokban részt vesznek, az iskolafentartó egyházközségtől fuvarilletményt és mérsékelt napidíjat nyerjenek. Tanítóinknak a nevezett gyűléseken való megjelenése és részvétele, csak jótékony befolyással lehet azok művelődésére és szak-képzettségére; ennek a fokozása érdekében kérjük fel cimedet, úgy is, mint az iskolaszék, úgy is, mint a presbiterium elnökét, hogy ez a kíváncsi, a mennyire lehetséges, betölttesse.

Kolozsvárt, 1897. márc. 6-án tartott ülésben

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1154—1897.

KÖRLEVÉL,

valamennyi népiskolánk tiszt. iskolaszéki elnökségéhez.

Marostorda-vármegye közigazgatási bizottsága átiratot intézett Igazgató-Tanácsunkhoz, melyben értesít, hogy midőn államszegélyes állásra új tanító alkalmaztatik, nemcsak arról szükséges az iskolaszéki bizonyítvány, hogy az új tanító melyik naptól kezdve folytatja tényleg a tanítóságot, illetve foglalta el valósággal állomását, hanem arra nézve is, szükséges egy külön bizonyítvány, hogy a megelőző állami segélyes tanító onnan tényleg melyik napon távozott el, illetve vált meg tanítói állásától.

Ennélfogva, fölhívjuk összes tiszteletes iskolaszéki elnök aait, hogy az államszegélyes tanítói állomások betöltése után az államszegély folyósítása iránt beadandó kérvényeiket a fentiek értelmében szereljék fel, hogy ne kelljen egyenkint külön a kiegészítésekért feleslegesen irogatni, mely egyuttal az ügy érdemét is nagyban késlelteti.

Kolozsvárt, 1897. március hó 12-én.

Márkus János,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

227—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett középlaki egyházközség IV-ed oszt. papi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel és hivatalos felszámítás szerint, 515 frt. 8 kr. fizetés, melyből 200 frt. készpénz.

Megjegyeztetik, hogy nyugalmazott lelkész aa. elhalálása után, a díjlevel 17-ik pontjában kitett 10 holdnyi ingatlan haszonélvezete, valamint annak 20 dik pontjában kitüntetett 122 frt. 57 kr. rovatál megszűnnek lelkész aa. fizetését képezni, s ezek helyet a megválasztandó lelkész a nyugalmazott lelkész által élvezett 186 frt. 99 kr. dézma-kárpótlást fogja kapni.

A megválasztandó lelkész első évi fizetésének felerészét köteles az egyházmegyei özvegy-árvai pénztárb: befizetni.

Folyamodási határidő: ápril 4 ike. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1897. márc. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

226—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett k.-mártonfalvi IV oszt. egyházközség papi állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Tiszteletes lakás, gazdasági épületekkel, kerttel. 2. Készpénz 73 frt. 3. Kepe: gabonában, pénzértéke 250 frt., pénzben 46 frt 50 kr. 4. Kan. porcio: szántó és kaszáló 10 hold 332 □ öl, melynek évi jövedelme 105 frt. 5. Szoba 18 frt. 6. Vallástanításért a helybeli áll. népiskolában 50 frt. A javadalom pénzértéke összesen 542 frt. 50 kr.

Pályázati határidő: 1897. ápril hó 18.

Folyamodványok nt. Zoltáni Elek esperes aához küldendők, Lécfalvára, u. p. Maksa.

Kolozsvárt, 1897. márc. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedév melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Március 25.

12. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

1240—1897.

Körlevél,

valamennyi tisz. lelkész atyámfiaának.

Főtiszt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa. az egyházkerületi özvegy-árvai alap jövő rendeltetését illetőleg, korábban benyújtott Javaslatainak módosításul, a következő előterjesztést intézte alólirott napon tartott igazgató-tanácsi ülésünk elé.

»Méltóságos Igazgató-Tanács! A mult év november havának 7-éről keltezett volt szerencsém a méltóságos Igazgató-Tanácsához egy javaslattal járulni, melyben rámutattam arra, hogy az 1896. évtől kezdve, a papi özvegyek és árvák anyagi helyzete az országos gyámintézet életbe léptetése folytán, az eddigi állapotokkal össze sem hasonlítható mértékben javult, s így az egyházkerületi özvegy-árvai gyámalap további fenntartása, a megszerzett segély-igények kiegészítése után, bár nem is éppen szükségtelenné, de könnyen nélkülözhetővé vált, és vagyonának bizonyos sürgősen kielégítendő rokon-célok és szükségletek fedezésére való fordítása méltányosnak és indokoltak látszik.

Ily rokon célokat szolgáló intézményekül egyházkerületünk theol. fakultását és létesítendő Szeretetházunkat jelöltem meg, tisztelettel javaslatba hozván, hogy a gyámalap szukcesszive felszabaduló jövedelmének 50 százaléka az egyik, 50 százaléka a másik intézet javára adassék át.

A mélt. Igazgató-Tanács ugyan javaslatomat elvileg elfogadta, s ily értelmű előterjesztés tételét a közgyűléshez elhatározta, de azóta egyházi lapunkban ismételtelen oly irányu cikkek jelentek meg, melyek javaslattal szemben ellentétes álláspontot foglaltak el.

Ezen fölszólalások néha kicsinyeskedő és javaslataim célját félreértő megjegyzéseire reflektálni nem kívánok; csak annyit emelek ki, hogy legnagyobb részük a theol. fakultás ellen foglal állást; mérsékeltebb részük pedig az özvegy-

árvai gyámalapnak mellőzhetőségét elismerve, vagyonát egészben a Szeretetház, és pedig nemcsak a pap-fiuk, hanem mindkét nemű papi árvák Szeretetházának létesítésére kívánja fordíttatni.

Eredeti javaslatomban meggyőzőleg kimutattam ama világos kapcsolatot, mely a papi árvák neveltethetését célzó özvegy-árvai alap és az ugyanezen célt szolgáló Szeretetház, valamint a Szeretetház nevelési munkáját befejező fakultás között létezik, s ezen állásponton változtatni, ma sem látom szükségesnek; csakis a közvélemény megnyugtatója, s az ily humanus intézmények létesítése körül ohajtandó egyetértés fentartása céljából vagyok bátor a mélt. Igazgató-Tanácsához ez ügyre vonatkozólag egy pótvajaslato betejjeszténi.

Javaslatom ugyanis röviden arra irányul, hogy az egyházkerületi özvegy-árvai segély-alap fokozatosan felszabaduló jövedelme kizárólag csak a létesítendő Szeretetház javára fordíttassák.

A fölszólalások másik figyelmet érdemlő kívánságát, mely tudniillik mindkét nemű papi árvák ellátását ohajtja biztosíttatni, magam részéről is akceptálandónak találom és kapcsolatosan betejjesztett javaslatomban a Szeretetház berendezését már ily módon kontempláltam.

Végül, tisztelettel kérem a mélt. Igazgató-Tanácsot, hogy ezen módosítások elfogadása után megállapítandó és a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő vajaslátát, vélemény nyilvánítás végett, eleve az egyházmegyével közölni, sziveskedjék, hogy módjában álljon az összes érdekelteknek a tervezet részletes megismerése, s arra vonatkozó véleményeiknek szabad nyilvánítása. E szétküldő leirat rendjén helyén valónak látnám az eredeti vajaslato ellen felszólaló cikkek ama passusára is reflektálni, melyben egyes lelkészeink a gyámalap más célra való fordítását azon okból ellenzik, hogy ezen alapba befizetett néhány forintnyi járuléku által szerzett jogokat vélnek az özvegy-árvai alap ellen formálhatni.

Nézetem szerint, összes lelkész atyáncfiaihoz határozott kérdés intézendő az iránt, hogy hajlandók-e ezen járulékok által megszerzett igényükről a Szeretetház javára lemondani, s amennyiben találkoznának egyesek, kik az ugyanazon célokat szolgáló Szeretetház érdekében ily áldozatot hozni, vonakodnának, azok részére rendelje el a mélt. Igazgató-Tanács befizetett évi egy forintos járulékok visszatérítését.

Másfelől, már ez alkalommal helyén valónak látnám az egyházkerületi özvegy-árva alap javára eddig beszolgáltatott járulékoknak, mint önkéntes adónak, további fentartását elvileg kimondani és kérdést intézni összes lelkészeinkhez az iránt is, hogy nem volnának-e hajlandók a gyámalap javára eddig fizetett évi egy frtos járulékokat most már a Szeretetház javára, tovább fizetni. A beérkezendő véleményes javaslatok és feleletek értelmében fogná azután a mélt. Igazgató-Tanács a maga előterjesztését a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés elé megtenni.

Kolozsvártt, 1897, március hó 13-án. Szász Domokos s. k. ref. püspök.

*

Igazgató-Tanácsunk e javaslatot örömmel elfogadván, magáévá tette és határozatilag kimondotta, hogy a folyó 1897. évben tartandó főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elé határozati javaslatot fog terjeszteni, melyben az egyházkerületi özvegy-árvai gyámalap jövő rendeltetését illetőleg a következő elveknek kimondását és elhatározását fogja kérelmezni:

1. Az egyházkerületi özvegy-árvai alap zárt intézetnek nyilvánítatik, melybe újabb tagok, a határozat keltétől kezdve, be nem léphetnek.

2. Az 1896. január hó 1-je előtt özvegygátt lett papnék és azok gyermekei részére a megszerzett segélyigények fentartatnak s egy-egy özvegyi osztalék évi 20 frtban állapittatik meg.

3. Az így kiosztandó osztalékokon felül évenként fenmaradó s az özvegyek és árvák fokozatos apadásával emelkedő kamatjövedelem, az erdélyi ev. ref. egyházkerület papi Szeretetháza javára adatik át.

4. Az özvegy-árvai alap javára eddig az egyházközségek részéről beszolgáltatott évi 1 frt. adó a Szeretetház javára kötelezőleg fentartatik.

5. A házaspárok után beszolgáltatni szokott 40 krók, a humanus cél ismertetésével, jövőre is kérendők s a mennyiben megfizettetnek: a Szeretetház javára beszolgáltatandók.

6. A lelkészek évi egy frtos hozzájárulása, kötelező formában ugyan, megszüntettetik, de fölkérletnek összes t. lelkész aai a nemes cél pártolására, s a mennyiben az eddig fizetett évi egy forintokat a Szeretetház javára is szivesek lesznek fizetni: a nevezett intézet költségvetésébe ez összeg állandóan fölvétetik.

Mielőtt azonban Igazgató-Tanácsunk e javaslatát a főt. közgyűlés elé terjesztené: ezennel kikéri arra vonatkozólag az összes egyházmegyék és püspöki egyházak váleményét, fölhíván nt. Esperes aait, hogy az egyházmegyei közgyűlésben azt részletes tanácskozás alá vététni és a hozandó határozatot Igazgató-Tanácsunkhoz 30 nap alatt fölterjeszteni kegyeskedjenek.

Fölvívjuk továbbá t. lelkész aait. is, hogy a jelzett határidőig illetékes esperesükhöz mulhatatlanul terjesszék be határozott nyilatkozatokat arra nézve, hogy:

1. követelik-e a gyámalapba eddig befizetett dijaiknak visszafizetését? és hogy

2. hajlandók-e eddigi egy frtos tagdíjukat, most már a Szeretetház javára, élethossziglan fizetni?

Kolozsvártt, 1897 március 14-diki ülésből.

Kádár János,
s-titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

230—1897.

Előterjesztés a Szeretetház ügyében.

Méltóságos Igazgató-Tanács!

Tudva van a mélt. Igazgató-Tanács előtt, hogy a mult év ápril havában tartott egyetemes konvent 22. jkvi. szám alatt kelt határozatával egyházkerületünk részére 510 frt. évi tőkesegélyi összeget tartott fenn, s felhívta egyházkerületünket, hogy e segély fölhasználását illetőleg részletes előterjesztést tegyen a folyó evben tartandó konventi ülések elé.

Az indítványt, melynek alapján a főtiszt. egyetemes konvent e határozatot hozta, nekem volt szerencsém megtenni, és pedig a mélt. Igazgató-Tanács előtt ismeretes ama célzattal, hogy az egyetemes egyház eme tekintélyes segélyösszegét egyházkerületünk egyik nagyfontosságú humanitárius, és kulturális intézményének: a papi árvák Szeretetházának megalapítására fordíthassuk.

A mult évi konventi ülések idejében még nem állott Szeretetházunk ügye annyira előkészített stádiumban, hogy az intézmény egész képének bemutatása mellett a jelzett tőkesegélyi összeg folyósítását kérelmezhattük volna; ma már azonban a mielőbbi megvalósulás oly számos, és biztató eszközeivel rendelkezünk, hogy eljöttnek

látom az időt, melyben egyházkerületünk ez újabb intézményéhez az egyetemes egyház megígért segélyét kérelmezzük, és igénybe vegyük.

Az alkotandó »Szeretetház« tervezetét illetőleg már az 1895. évben volt szerencsém a mélt. Igazgató-Tanács elé megokolt javaslatot tenni, melyben mindenek előtt az intézmény kétrendbeli főfeladataul: a legnagyobb részt mostoha anyagi viszonyok között élő, s így árván maradható gyermekeik tisztességes fölnevelhetését sokszor nem biztosítható papok árváinak gondozását, és ezek soraiból egy kiválóan alkalmas, élethivatásukra már a fogékony gyermekkorú előkészített papi nemzedék nevelését tűztem ki.

Nem terjeszkedett ki ugyan akkor, és úgy a mélt. Igazgató-Tanács, mint a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés által elvileg elfogadott javaslatom a papi leány-árvák ellátására is, de azóta az ügy iránt buzgón érdeklődők részéről igen meggyőzően indokolt javaslatok kerültek szőnyegre, sőt magam is, kinek e kiválóan humanus intézmény életre hívása egyik legállandóbb gondomat képezi, méltányosnak, és üdvösnek találnám: ennéltozva javaslatba hozom, hogy a szeretet munkájának gyakorlásában, az egyenlő mostoha viszonyok közé került papi árváink között nemre nézve különbséget ne tegyünk.

A tervezet második elvi módosításául Szeretetházunk pártikuláris jellegének elejtését, s egyetemes egyházi intézményként leendő szervezését ajánlanám, hogy egyfelől a testvér-egyházkerületek lelkészeinek érdemes, és segélyre utalt árvái se legyenek kizárva az intézmény áldásaiból, s hogy ezzel szemben az egyetemes egyháznak, és testvér-egyházkerületeknek intenzivebb pártolását remélhessük, melynek segélyével Szeretetházunk mielőbb megalapítható, s működési köre mind szélesebbre terjeszthető legyen. Minden esetre szükséges lesz, azonban, e mellett az egyes kerületek részéről fölvételre ajánlhatók számának határozott megállapítása, és alapító egyházkerületünk főrészesedésének szabályozása, melynek módzatai iránt a végleges alapszabályok megállapítása rendjén lesz alkalma egyházkerületi közgyűlésünknek dönten.

Az intézmény megvalósíthatásának anyagi eszközeit szintén volt szerencsém már első javaslatomban nagyjában körvonalozni, midőn is jeleztem, hogy a Szeretetház elhelyezésére szükséges telek megszerzésére, s az építkezés céljaira az engedélyezett sorsjáték jövedelme szolgálend fedezetül; fentartási költségeire pedig az országos, kerületi, és egyházmegyei gyámintézetek osztalékai, és az önkintes adományok vehetők számításba.

Kötelességemnek tartottam, az irt idő óta az ügy előkészítésére szükséges mindennemű intézkedéseket megtenni, s ezek eredményében ma már a szükséglet, és fedezet kérdésében csaknem teljesen körvonalozott képet tárhatok a mélt. Igazgató-Tanács elé.

Személyes közbenjárásom, és a mélt. Igazgató-Tanács feliratai alapján ugyanis sikerült a m. kir. államvasútak tulajdonából egy nagy terjedelmű, és kiválóan alkalmas pusztát telket szereznünk, mely alkalmas fekvésénél, és terjedelménél fogva az intézet nevelési, oktatási, és közegészségügyi céljainak sikeres megvalósíthatását a legnagyobb mértékben biztosítja.

Az említett telken építendő Szeretetház tervét, és költségvetését Szalay Ferenc, n.-szebeni építésszel elkészíttettem, s kebli műszaki előadó atyánkfa felülvizsgálata alapján e műszaki munkálatok éppen most állanak a mélt. Igazgató-Tanács jóváhagyása alatt.

A tervrajzokból látható, diszes, egyemeletes, és souterainnel ellátott épület a telek lankásán emelkedő kerti részében fog elhelyeztetni, s az alszinten levő konyha, pince, és más mellék-helyiségeken kívül, a földszinten az ebédlőt, egy nagy termet, az árva-anya lakosztályát, betegszobát, és cselédszobákat; az első emeleten pedig egyelőre negyven növendékre berendezendő két hálótermet, a mosdókat, ruhatárt, fürdőt, sat. tartalmazza.

Az épület építési költsége, berendezéssel együtt, a költségvetésből láthatólag, közel 36,000 frtba kerül, melyhez a telek 15,000 frtnyi vételárát hozzászámítva: az első megalapítás költségeit 51,500 frtra tehetjük.

Eme tekintélyes összeg az, mélt. Igazgató-Tanács, melynek fedezéséről kell első sorban gondoskodnunk, s azt hiszem, hogy nem csalódom számításomban, midőn tisztelettel kijelentem, hogy javaslatom elfogadása esetén ezen összeg biztosítva van.

A fedezet kérdésénél ugyanis, első sorban az első javaslatomban is számításba vett sorsjáték jövedelmére kell tekintenünk. E cimen 25,000 frt. bevétel volt a Szeretetház javára előirányozva, de miután a sorsjáték kebli keresztülvitelére a mélt. Igazgató-Tanács elvi engedélyét már bírom, s miután az ügy ily módon való keresztülvitele mellett a koncesszióért ígért 50,000 forintnál jóval nagyobb jövedelmet remélek elérhetni, ezen első fedezeti tételt 30,000 forintra nyugodtan vehetjük fel.

Mindjárt második helyen vehetjük számításba az egyházkerületi közalapból felveendő ama 10,200 forintnyi kölcsönt, melynek öt-százalék kamatait az országos közalap fogja az elül említett évi 510 frttal harminckét évre fedezni, s melynek másfél-százalékos törlesztő hányadait valamelyik központi segély-alapunknak kell elvállalnia.

A még hiányzó 10,000 frtnyi összeg fedezését illetőleg bátran hivatkozhatunk a protestáns áldozatkészség élőtökéjére; hiszen, minden külön kérelem nélkül is már néhány száz forint adomány van e célra összegyűjtve, sőt az egyházmegyék önkintes adományait is megkezdette marosi egyházmegyéink 1,000 frtos alapítványával.

Tisztelettel javaslatba hozom tehát, hogy a fő-tiszt. egyetemes konventnél kérelmezze a mélt. Igazgató-Tanács a létesítendő új intézmény erkölcsi támogatását, és a kerületek, és összes hivek jóakaratu támogatásába való ajánlását, minek megtörténte után szétküldendő adakozási felhívásaink bizonyára szép eredményeket fognak felmutatni.

Addig is azonban, önkint érthetőleg, az építési összeg eme része is kölcsön útján fedezendő, melynek biztosítására, és törlesztésére az ezzel kapcsolatos javaslatomban megjelölt újabb fedezeti forrásból, t. i. az egyházkerületi özvegy-árvai alap fokunkint fölszabaduló jövedelméből kellő fedezet lesz található.

Az állandó fentartási költségek fedezésére szükséges 6,000 forintnyi szükséglet tekintélyes része már az országos gyámintézet árva-segélyeiből nyeri fedezetét, a mennyiben e címen negyven árvát véve számításba, s ezeknek felét teljesen szülőtlen árváknak számítva, 2,500 frt. lesz az intézet bevétele. Ha már most ehhez a sorsjáték jövedelmének az építkezésre bizonyára mind föl nem használandó tőkéjét, illetőleg, kamatját, az egyes egyházkerületek, egyházmegyék, egyház-községek, és egyesek adományait, az egyházkerületi özvegy-árvai alapra vonatkozó kapcsolatos javaslatomban felsorolt jövedelmeket hozzá-számítjuk: emberileg megállapítható bizonyossággal állíthatjuk, hogy Szeretetházunk az elő-irányzott negyven növendékkel már a legközelebbi időben megnyitható, és jövedelmeinek fokozatos növekedésével folyton bővíthető, és fejlesztendő leendő.

Ime, mélt. Igazgató-Tanács ezekben volt szerepsém röviden előadni egyházkerületi Szeretetházunk létesítésére vonatkozó javaslataimat.

Kérem azoknak szíves méltatását, elvi elfogadását, és annak alapján kérem fölterjesztés intézését a főtiszt. és mélt. egyetemes konventhez, melyben az egész intézmény ezen prospektusának bemutatása mellett, első sorban az egyházkerületünk részére fentartott 510 frt. tőkesegélynek a Szeretetház építési céljaira leendő folyósítását kérjük, másfelől pedig tervezetünk tudomásul vételére, és a létesítendő nagyfontosságú humanitárius intézet erkölcsi támogatására, és a testvér-egyházkerületek jóakaratu figyelmébe ajánlására provokáljunk határozatot.

Végül, tisztelettel kérek fölhatalmazást arra nézve, hogy a konventi szánkció megnyerése után, az adakozási felhívásokat elnöki úton közrebocsáthassam, és alkalmas időben megtehessem elő-terjesztéseimet az építkezés megkezdése, a kölcsönök folyósítása, szóval, a szükségessé váló egyes intézkedések megtétele iránt.

Kolozsvártt, 1897. márc. 13-án.

Szász Domokos,
erdélyi evang. ref. püspök.

Egy szerény vélemény.

Tele vagyunk az egyházpolitikával, a papi fizetések javításával; tárgyaljuk immáron háromféle özvegy-árva gyámintézetünk ügyeit, bajait; szidjuk a katolikusokat, és remegünk a baptistáktól...

Szóval, van egy csomó napirenden levő kérdésünk, mit meg kellene oldanunk, el kellene igazítanunk. Vitatkozunk, indítványozunk, előttünk egy csomó javaslat, melyet talán csak a tizedik ember, vagy csak az olvassa el, a ki írta. Mindegy. Így van ez jól. Régen sem volt másképpen. Egy rész irt, indítványozott; a más rész gondolkozott az írottak felett, a harmadik rész, az meg semmit sem csinált. Dehogyan nem! Mindenkinnek megvan a maga feladata, melyet elvégez, jól, avagy rosszul, kinek mint adak az istenek.

A papság nagy része, ha nem is szerepel a nyilvánosság terén; ha nem ír pályacikkeket a »Közlönybe«; ha nem rendez jótékony bálakat: mégis munkálkodik. És pedig ez az igazi munka. (Állításunk nem azt teszi, hogy a szereplők nem végzik e munkát, melyről szólunk, sőt ellenkezőleg!) E munkának egyik fele ugyan súlyos, nagyon terhes, mégis szép, és gyönyörűsége, mert azokért fáradsz, azokért küzd, a kik testéből való test, véréből való vér. Ruházatot, edelt, boldogságot akar teremteni annak a kicsiny körnek, mely csupán az övé, melylyel össze van forrva törekvése, vágya, büszkesége, s még a megaláztatás is, mert ha annak valamelyik tagját szegény éri, azért is atyai szíve vérzik.

És a munka másik fele? Oh, az magasztos, még szebb, még dicsőbb; hiszen, az nem a testért, nem a világért való munka, hanem e világban az eszményinek, az örök igaznak, az örök szépnek munkája: a lelki életnek megmentése a bűntől, a múlandóval szemben hirdetése a maradandónak, az örök életnek. E munka: az isten igéjének prédikálása, az ő országának megalapítása. Bizony, az urnak szolgái, az ő választott edényei vagyunk, hogy az ő nevét elvigyük a pogányoknak, királyoknak, az izrael fiainak (Csel. IX. 15.), és minden népeknek. E munka az egy szükséges dolog, mely felülmul minden más dolgot, mert ennek hiv, és lelkiismeretes elvégzése biztosítéka az anyaszent-egyház erősségének, záloga a hivek józan világnézetének, az erkölcsök tisztaságának.

E minőségben első, és fő kötelességünk az igének hirdetése alkalmas, és alkalmatlan időben. Hogy a mostani idő, illetve, mostani körülményeink arra elég alkalmasak-e: az mellékes kérdés. Az ige-hirdetésnek egyik legfontosabb része: a prédikáció. Nó hát, erre a munkára akarom terelni egy kissé a figyelmet. Egyébről amugy is eleget beszélünk; nem fog ártani, úgy vélem, ha ezzel is foglalkozunk.

Azt tagadni nem lehet, hogy prédikáció-irodalmunk számban nem elég nagy. De az a kérdés, hogy milyenek ezek a beszédek? Ugy tanultuk a Garda professzor ur homiletikájából, hogy minden prédikáció anynyit ér, a mennyit épít. Ha e tételt igazság gyanánt elfogadjuk, pedig elfogadhatjuk, mert azt hiszem, ma sem tanítanak mást helyette, akkor kevés százaléka olyan a mostani beszédeknek, mely a szó teljes értel-

mében építő hatással bírna. Értem különösen azt, hogy nincsenek olyan beszédeink, melyek a mi falusi köznépünk értelmi, érzelmi világához, nyelvéhez, vallás erkölcsi felfogásához lennének szabva, s e mellett anyaszentegyházunk hitelveit a mai modern, evangéliumi protestáns theologiai alapon adnák elő. Hanem, van egy csomó »korszerű«, »népszerű« prédikációnk, a nélkül, hogy a nép azokat megértene, vagy a kor uralkodó eszméit, hibáit, erényeit (mert ezek is vannak), bibliai alapon, jó magyar nyelven adnák elő. A dogmatikus, morális, és biblikus beszédek meg oly magas, oly tudományos stílusban vannak írva, hogy azokat éppen nem vihetjük a mi falusi népünk elébe.

Az irányról éppenséggel nem is szólnak, mert az annyiféle, hány a beszéd, mennyi az író. Természetes, hogy mindenkinek nem adának az istenek oly kiváló talentumot, hogy minden egyes alkalomra maga írjon beszédet, s azt hallgatói értelmi színvonalához alkalmazza; de, ha még tehetsége volna is, az idő, a körülmények néha meggátolják az írásban, s így kénytelen, máshoz folyamodni. Az is természetes, hogy olyanhoz nyulunk, a milyen van. Így esik meg aztán az a furcsa eset, mit igen elmésen hoz fel a »Prot. Közlöny«, hogy »ma orthodoxok, holnap modernek, holnap után meg éppen katolikusok vagyunk, a szerint, a mint Zomborít, Fejest, vagy Hock Jánost prédikáljuk.«

Sajnos, de van ebben valamelyes igazság. Sokan átdolgozzák a más beszédeit, sokan meg elmondják úgy, a mint írva van. Már most gondoljuk el, hogy ily körülmények között micsoda lelki épülete van hallgatóinknak? Mihez tartsák magukat, ha minden vasárnap másféle irányu beszédek hallanak? Kétely, bizonytalanság ül a lelkekre, sötét homály borítja el a vallás világát: az evangélium tanításai nem tudnak erős meggyőződésé, élő igazsággá válni a lelkekben, s így természetes, hogy nincs meg az az erős kapocs, mely hiveinket szorosan fűzze az egyházhoz, a mi ösztönözze, hogy üdvöt, nyugodalmat, békességet a vallásban keressenek.

Nem akarunk e pillanatban prédikációi irodalmunkra részleges kritikát mondani; hiszen, minden egyes gyűjteményt méltatott annak idején a sajtó, csupán egy esetet hozunk fel, hogy milyen beszédek lebegnek a mi szemeink előtt. És ez ismét nem azt teszi, hogy a fel nem említett beszédek között ne lennének talpra esett, használható munkák, csupán az általunk jelzett irányt ohajtjuk megismertetni.

A »Protestáns Pap« című vállalatnak egyes számaiban olvastam olyan beszédek, részint eredetiben, részint átdolgozásban, melyek megközelítik a népies

beszédek kívánalmait. Van bennök evangéliumi erő; mint Garda professzor ur modaná, van bennök Krisztus, és olyan nyelvezettel vannak kidolgozva, melyet könnyen megért a falusi nép is. Tökéleteseknek ezeket sem mondhatjuk, de lehet velük építeni. Másfelől az is igaz, hogy éppen ezen vállalat nagyon sok gyöngé beszédet közöl.

Az ígehirdetés közvetlenebb hatása végett, különösen a mai egyház-társadalmi viszonyok között, arra kellene törekednünk, hogy népünk számára teremtsünk prédikációi irodalmat; olyant, melyben anyaszentegyházunk sarkalatos hitelvei, az evangélium tiszta igazságai népszerű formában, modern theol. állásponton legyenek előadva. Lehet, hogy ilyen beszéd nagyon sok van írva egyik-másik paptársunk fiókjában, de anyagi pártolás hiányában egyik se lép vele nyilvánosság elé.

Hogy az ily beszédek világot lássanak, arra nézve volna egy szerény véleményem. Mindenik egyházmegyének van Papi Értekezlete, melyek tényleg működnek is. Azt is tudom, hogy minden értekeztet alkalmával prédikáció is tartatik. Már most, ezen éppen csak egy csepp módosítást kell tenni. Mindenik Papi Értekeztet a maga kebelében tüzzön ki pályázatot ilyen népies szellemű beszédek megírására. Ha jutalom van, az jó; ha nincs, elég jutalom lesz az erkölcsi siker. A beérkezett beszédek biráltassa meg, és a pályanyertest mondassa el. Ennek még az az előnye is meglesz, hogy így a beszéd-tartás nem kényszerből, hanem önként történik. De egyszersmind, mondja ki mindenik Papi Értekeztet, hogy a nyertes beszédek terjeszti a Kerületi Értekeztet elnökségéhez, mely azokat újból átvizsgálja, és kiadásukról gondoskodik. Kiadványokról amugy is szó van az alapszabályokban (40. §.) és azt hiszem, az ily nemű munkák is »az Értekeztet céljait« fogják szolgálni és befolynak »a papi tudományok tovább fejlesztésére« (2. §.).

A kiadás mikéntjéről csak annyiban emlékszünk meg, hogy ez által korántsem akarjuk az alaptőke kamatait felemészteni, hanem, hogy a munka az Értekeztet égise alatt jelenjék meg, mely annak mérsékelt árt szabhat és megvételét minden papra lehetővé teszi.

Egy ilyen kis prédikáció-gyűjtemény nemcsak használható lenne, de még érdekel is bírna, amennyiben egyházkerületünk mindenestre jelesebb íróinak, népszerű prédikátorainak műveit foglalná magában.

Hogy az eszme testet öltjön, arra nézve semmi nehézség nincs. Hozzá csak egy kis jóakarat kell, s ez a jóakarat: az egyhm. Papi Értekezletektől függ. Vajha, szerény véleményünk visszhangra talál az azok köreiben!

TÁRCA.

Meghitt beszélgetések.

(Utolsó közlemény.)

IV.

Pátronus. Nó, tiszteletes úr, önöké a jövő! Bajait orvosolni fogja az állam. Lesz 600—800 írtos papi fizetés, mért nem ujjonganak?

Pap. Miért ujjongjunk? Az állam az írnokokat honorálja annyival, s a segédhivatalnoknak is 1000—1200 frtja

van. Mindazáltal lesz öröm, ha meglesz. Egy csomó penészes, fekete kenyér megpuhul. De, előre mondom, hogy az öröm nem lesz általános; hogy sirás vegyül az örömbé, és úgy lesz, mint a fogságból hazatért zsidók közt vala. Nagy sokan a papok, és lévíták közül örömlükben nagy felszóval kiáltanak vala; és egyebek nagy felszóval sírnak vala.

Ez utóbbiak közt látni fogjuk a véneket, az öreg lelkipásztorokat. Nekik már nem lesz zavartalan az örömlük a

mult szenvedései miatt. A száraz, penészes kenyér íze halál-
 lokig szájukban marad. Ugy fogják érezni magukat, mint
 Tacitus veteránjai, a kik kiszabadulva Germánia mocsárjai-
 búl, sebhedt mellel, öszült fővel, a szolgálatban megmerevült
 tagokkal megcsókolták Drusus kezét, s inyükre helyezték
 újjait, hogy megmutassák neki elnyűtt, hulladozó fogaikat,
 melyek képtelenek voltak, megrágni az eléjük dobott roz-
 kenyert. Szóval, nekik a dolog már egyre megy; az ő
 részvételük az örömben egy saksperei sóhaj a születő tör-
 vény felett: »s fiu jöttén, hajh, a halott nem örvend!«

De, nem örvendenek azok sem, kiknek a fizetési mi-
 nimum már megvan. Ezek maradnak a régiben; de, eszükbe
 jut Pál apostol, ez az okos ember, a ki valamikor ilyeneket
 irt a korinthusiaknak: »Az ajándékokban pedig különbség
 vagyon. Az egyházi szolgálatokban is különbségek vannak.
 És különbségek vagynak az isteni erőnek ajándékiban is.«

A papság, igaz, egy testület; de, egy testen van szem,
 fül, és más egyéb. A papi testület minden tagját nem lehet
 egyformán táksálni. Egyik több, mint a másik, s a mi fő,
 egyik fontosabb állást tölt be, kényesebb pontra van állítva,
 többet dolgozik, mint mások. Egyik a szem, másik a fül, a kéz,
 az agy munkáját végzi. »Ha az egész test szem, hol a hallás;
 ha egészen hallás, hol az illatozás (szaglás)?« Kérde Pál apostol.

Mikor a papság többsége egyenlő dótációban részesül,
 egyenlőnek akarja a terhet, felelősséget is. S mivel ez lehe-
 tetlen, arra törekszik, hogy azonos javadalommal a kisebb
 terhet vegye. Erre törekednek erősek, és gyöngék; de, a
 harcban az erősek a győzelem. S mi következik ebből?
 Az erősek, tehetségesek beleülnek a gondtalan, kicsiny egy-
 házakba, felnyomva a gyengébbek tömegét a terheesebb, és
 kényesebb helyekre, hová fontos egyházi érdekek kiváló
 embereket követelnek.

Itt egy falu, ott egy város; a fizetés mindkettőben
 800 frtos minimum. Én, mint kevés talentumu ember, a
 falut szeretném; de, jön egy eszes, derék, ékesszóló ember,
 s elűt a falutól, mert az a fizetés ott életmód, városi pap-
 nak azonban nyomor.

A dolog oda megy ki, hogy nekünk, gyöngé-röptű
 embereknek el kell lepnünk a magaslatokat.

De, az egyházi szolgálatokban is különbségek vannak.

Itt egy ekklezsia ötven lélekkel, ott egy egész csoport
 község filiákkal. Itt egy biztos, zavartalan terrenum a kálvi-
 nistaság medencéjének közepén, ott egy veszélyes kis sziget,
 mit elmosással fenyeget az ellenséges felekezeti tengere.
 Itt semmi aggályos tünet, ott veszélyeztetett nemzeti érde-
 kek. Itt jámbor, együgyű fők, melyek tejnek italával táplá-
 landók, ott művelt, nagy igényű közönség, melynél a szol-
 gálat nagy készütséget kíván. Itt a fizetést mi sem kiseb-
 biti, ott utazások, társadalmi adók, reprezentálási költségek
 majdnem felére nyomják le értékét. Ez egy központi hely
 vasúttal, közeli várossal, amaz meg hozzáférhetetlen, elzárt
 világ. Emitt a fizetés földekben áll, a mi több a névér-
 téknél, amott a fizetés pénz, mi egy krajcárral se több.

És lesz a fizetés ebben úgy, mint abban, 800 forint?
 Hát, méltányos ez?

Hiszen, akkor nekünk, édes patronus ur, kitúratva a
 nagyra hivatottak által, mennünk kell kis ekkleziáinkból;
 mennünk a központokba, a városokba, az exponált helyekre;
 mennünk oláhok, szászok, katolikusok közé, mennünk a
 körlelkességekbe, hol elemészti keresetünket a fuvar, attil-

láink megkopnak az útban, megemésztiük egészségünket.
 A hol bankettek, egyletek, estélyek megeszik kenyereinket;
 a hol nem jó a viseltes ruha, hanem minden idényre új
 divat szerint kell kiöltöztetnünk egész családunkat.

Nó már, ez egy visszás világ lesz.

Örvendeztetek ti, kiknek a nagysztyáru egyházak
 képezték álmaitok szép, játszi képeit, kik valami többnek
 mértékéig nem is fárasztottatok magatokat, ti örvendeztetek;
 megkapjátok munkátok jutalmát, nem busásan, nem ti sem,
 csak mérsékeltén, de a kik valamivel feljebb bővölködnek,
 a kik drága helyeken laknak, a kik előkelő társaságban
 élnek, a kiknek fizetésük pénz, a kik nem kereshetnek, nem
 gazdaskodhatnak, a kik három pap munkáját végzik, a kiknek
 állásukkal járó terhek légio, azok nagy felszóval sírnak.

Pátronus. So'se lámentáljon, papom. A dolog előt-
 tem egyszerű. Először is van a papi állomások közt egy
 ötödörösnyű jó, mely magához vonja a kiválóbb egyénisé-
 geket. Megmarad tehát egy bizonyos mértékű egészséges
 verseny. De, ön arra céloz, hogy nem mindig ott vannak
 a jó papi állások, hol azoknak lenniök kellene. Nó hát, a
 fizetések állami rendezése folytán, éppen ezen fogunk segí-
 teni. Erőinket eddig lekötötték a leggyöngébb egyházak;
 úgy elnyelték ezek a sok elaprózott segélyt, mint a tikkadt
 rög a vizet. De, központi erőink ezektől felszabadíttatnak,
 mihelyt az állami rendezés ténynyé válik, s ekkor jutunk
 abba a helyzetbe, hogy minden erőnk azokra a pontokra
 fordítsuk, a melyek megerősítését egyházi érdek követeli.

Eddig a papi állások segélyezését irányította a könyö-
 rületességi szempont; de, töl kell emelkednünk a kormány-
 zási bölcsesség ama felsőbb fokára, a hol ez egész más
 szempontok által irányíttatik.

V.

Pap. Ez aztán az igazi tél, tekintetes uram. Az a
 hideg volt ma a templomban, a melyet farkasordítónak
 jelez a magyar költői nyelv termométere. Ilyen időben
 predikálhatta az egykori plébánus: fáztok-e, fiaim, fáztok-e,
 fiaim, seba, melegedhetek majd eleget a purgatoriumban.
 Magamnak is eszembe ötlék, hogy Ézsaiással prédikállanék:
 »az istennek tüze vagy Sionban, és kemencéje Jeruzsá-
 lemben«. Pedig szép erdőcskéje volna az ekkleziának; de,
 az is igaz, a mit Jakab apostol mond: »Kicsiny tűz nagy
 erdőt megemészti.« Azonban, én is a plébánussal végzem:
 mi csak fagyoskodjunk; majd, mikor a pátronus urak men-
 nek predikálni, lesz akkor kemence is a katedra mellett.

Térjek már arra, a mit mondandó vagyok, vagyis, a
 kántorunknak befagyott a hangja; de, még a billentyűket is
 jégcsapoknak nézte. Tudja mit, kántor úr, szólta, kijöve
 a portikusba, eljön az idő, sőt már a mi idő addig vagyont
 igen kevés, hogy nem fog belefagyni a hang sem a kántorok
 tüdejébe, sem az orgonába, sőt egyáltalában nem is lesz
 szükség sem kántorokra, sem orgonistákra; önök mehetnek
 krumplit kapálni, míg élnek, haláluk után, azonban, önöket
 nagy tisztesség éri, a múzeumba kerülnek ily felirattal: a
 kálvinista kántor (homo cantans eccl.), a templomok emel-
 kedettebb helyein szokott tartózkodni, s hangjával reme-
 gésbe hozta a gyöngébb lelkeket. A kántor elhűlve hall-
 gatta; de hisz, az elhűlés a nélkül is megvolt. Aztán, elő-
 adtam eszmémet a templomi automatóról.

Láttatok az automatókat? Kiáltozták a kiállítás terü-
 letén valami jó falusiak a fülem mellett. Hát, magam is
 meghallgattam az elektromos zongorát, s megjegyeztem,
 hogy ennek a kis gépezetnek még jövője lesz. Nem a
 családi körben, hol a házi kisasszony kétségtelen zenei vir-
 tuózitása a fődolog, hanem kisebb templomokban, hol a
 dallamkíséret a fő, s mellékes a játékos személye. Rá

alkalmazva a harmoniumra, orgonára, méltóságos nyugalommal zengedezhetné el csöndes menetű zsoldár-dallamainkat, s mellette a kis gyülekezet áhitattal buzoghatná el szent énekét. Mert, hogy állunk kántorok dolgában? Ugy, hogy kisebb egyházaink, hol nincs egyházi iskola, mind nagyobb számmal maradnak orgonista nélkül, a kiknek különben is oly kevés teendőjük akad, hogy arra majdnem fölösleges önálló hivatalnokot tartani. Ezen van hivatva segíteni az orgonázó automata, a mely szebben fogja megszólaltatni e komoly instrumentumot, mint sokan orgonistáink közül, s mely nem kerül évi három-négyszáz forintjába szegény eklézsiáinknak.

Pátronus. Szokatlanul excentrikus beszéd; de, jól van, tegyük be templomunkba az elektromos orgonát; hanem, állítsuk mindjárt melléje az éneklő automatát. Az opera híres baritonistája beleéneklí fonográfunkba a zsoldárokat, s mily felségesen zendül meg az ámuló közönség hallatára: Krisztus urunknak áldott születésén. S figyeljen csak, kedves papunk, ön nem végezheti a szolgálatot; sebj, minő kellemes meglepetés, helyette az n-i gyülekezet kiváló egyházi szónokát fogjuk meghallhatni. Ime, a predikáló automata. De, ismét újabb elragadtatás! Magasztosan szárnyaló khórus zendül meg a lelkünket felemelő predikáció ámenje után; a dalárversenyek első győztesének előadásában a mi zsoldár-remekünk: Te benned bízunk eleitől fogva. Ez pedig, édes papom, a gyülekezeti automata.

Szóval, emeljük egyházi életünket a kor színvonalára. Értékesítsük az emberi elme nagy vívmányait. Vezessük be a templomokba a telefont. Ha van beszélő ujság; ha illatos thea mellett otthon élvezhetjük az operai előadásokat: használjuk fel az isten által kezünkbe adott eszközöket a vallásos élet céljaira. Egy egy központi isten-tiszteletben részesítsük a környék gyülekezeteit; maholnap úgy is nem csak kántorokban, de papokban is beáll a hiány. A pesti theológiára az idén három tag jelentkezett; hová jutunk így? Önnek még igaza lehet, mikor Tertullióval ezt mondja: ha nincs pap közelben, áldozhatsz magad is, és akkor a saját papod vagy; és igaza lehet, hogy a papi hivatal terhét a mi vállunkra helyezi a szükség, a megváltozott idő, hogy mi, kik pátronusai, gondnokai vagyunk csenevész kis eklézsiáinknak, legyünk papja is, ha nem akarjuk, hogy elszéledjen a nyáj, elveszen a népünk. Négy-hatszáz forintért ki tanul ma már tizenhat esztendeig, hogy abból éljen? De, a kinek isten életmódot adott, művelt ember, hazáját, egyházát szerető ember, vallásos ember fölveheti a gázdátlanul maradt palástot, vezetheti, gondozhatja a népet, végezheti az istennek tetsző hivatalt, főleg, mikor egyszer-máskor helyettesítéssel megbízhata — a predikáló automatát.

Különfélék.

= Márciusi pályacikkeink a következők: a febr. hónapból folytatásként ájtott: Vallástanítás, lelkész-, és vallastanár-képzés. Az 1848. XX. tv. cikk második és harmadik §-a. Meghitt beszélgetések. I. II. III. IV. V. Ön gyilkosság az úr oltára mellett. Aggodalom, bizodalom. Kántor-tanítói érdekében. Egy szerény indítvány.

Szívesen kérjük olvasóinkat, hogy szavazatukat a cikkek valamelyikére ápr. 10-ig beküldeni sziveskedjenek.

= Lapszemle. A »Debreceni Prot. Lap« igen derék cikket közölt a minap Erőss Lajos, püspökladányi paptól »Vallás, állam, és liberálisizmus« címen. Beszél az »üdv hadseregéről«, s felsóhajt: »ki tudja, nálunk is nem fognak-e táborot ütni? Hiszen, a jelek nem csak azt bizonyítják, hogy a szélhámosság, és a rajongás egymásnak tözszomszédai, hanem azt is, a mit egyik előkelő világi írónk csak a minap hangoztatott, hogy mi magyarok a haladás szent nevében köteleztetteknek érezzük magunkat, nyugat minden eszelősségét vakon követni«. Beszél az inkább gaz, mint bolond názárenusokról, s figyelmezteti az államhatalmat, hogy velük szemben teljesítse kötelességét, mert nem lehet azt eltűrni, hogy a kifecamodott gondolkodás, meg-

hibbant agy, és rossz lélek szülte szellemi és erkölcsi epidemia, mely vallás-filozófiai hazug jelszavakon lovagolva, fanatikus gyűlölettel neki ront minden rendnek, minden törvénynek, és igazságnak, melyeken a világ és az emberiség sok ezer éves jogai nyugsznak. S meggyőzőleg bizonyítja be, hogy az államnak nem csak joga, de kötelessége ellenőrizni, és megfékezni ez extravaganciákat. Mi mind ezeket igen derék beszédnek tartjuk.

= Az egyházkerület Igazg.-Tanácsának éveken keresztül volt hű, buzgó, munkás titkárát, utóbb kölcsönügyi előadóját, az őt súlyosan ért betegség miatt egy pár év óta nyugalmazott Bodor Antal, aat. a könyörülő halál folyó hó 16-án megváltotta hosszús szenvedéseitől, és itt a földön elborult elméje előtt feltárta az örökkévaló világokat. Világokra szóló alkotásokat nem vitt végbe, de kötelességeit mindenha lelkiismeretesen betöltötte, és ez elég, hogy emlékezetét megörökítsük szívünkben. Özvegyen, árván maradt nagy családjának szolgáljon vigasztalásul, hogy mindnyájunknak őszinte részvéte osztozik mélyen érzett fájdalmukban.

= Említettük, hogy cőfalvi egyházunk nyugalmazott tanfelügyelő Szeremley Cs. Lajos aat. választotta lelkészévé február 28-án, még pedig egyhangulag. Márc. 14-én szép ünnepélyességgel, és meleg szeretet között foglalta el szép hivatalát, mint beszédjében monda: »mint egy hajótörésből véletlenül megmaradt szerencsétlen«. Hát, ez mondanak lehet igen hangulatos, sőt hiven is adhatja vissza a szeszélyes sors által annyit hányatott férfi élettörténetét; de, mi ismervé Szeremley energiáját, hisszük, és reméljük, hogy igen hasznos szolgálatokat fog tenni egyházának, és sem ő meg nem bánja, sem meg nem bánatja, hogy visszatért az oly sokszor, és sokak által méltatlanul lenézett papi pályára. Az innepélyen részt vett az orbai egyházmegye gondnoka Csia Elek, esperese Péter Károly, és még igen sokan úgy az egyházi, mint a világi rendből, kik mindjárt azzal kezdték, hogy Veres Károly indítványára 38 koronát gyűjtöttek össze a templomi szószék felibe létesítendő korona alapjául. Szívesen kívánunk a jó kezdethez jó véget!

= Demeter Lajos, homoród-szentmártoni egyházközség buzgó, és felejtethetetlen lelkipásztor, életének 80-ik, hivataloskodásának 53-ik évében, folyó hó 18-án meghalt. És meghalt Elekes László, kovásznai pap, életének 33-ik, papságának 4-ik évében, folyó hó 20-án. Így, egymás mellé állítva a két vesztést, mint ha enyhülne a fájdalom szívünkben ama törvény felett: mindnyájan elmulandók vagyunk. Lám, a tél, és a tavasz egyiránt magában hordozza a halált: minek hát ajkainkon a panasz! Te, jótékony galamb, megnyugvás, szállj a szerető, a fájó szívekbe, és gyógyítsd be a vérző sebeket!

= Nyilvános nyugtázás, és köszönet. Felfalusi ev. ref. egyházközségünk templom-alapjához legközelebbi kimutatásunk óta Id. Éltető Albert, egyházmegyei, nagy buzgalma gondnokunknak a következő, hálás köszönettel vett gyűjtését, illetve, adományát nyugtázhatjuk: Özv. Éltető Józsefné, 10 frt. Özv. Farkas Mihályné, szül. Éltető Krisztina, 5 frt. Vagner Oszkár, 1 frt. N. N. 50 kr. Id. Éltető Albert, 33 frt. 50 kr. Összesen 50, azaz, ötven forint. Gyűjtésünk eredménye ezzel, a már kimutatott 2718 forinttal együtt, végösszegképpen kétezerhét-száz hatvan nyolc forintra emelkedett. Legyen ez, a mi hálás köszönetünk mellett, biztatás minden csüggedőknek arra, hogy nincs mit félnünk az időktől, mert ime: »van élni ben-nünk hit, jog, és erő! Felfalu, 1897, márc. 15. Baki András, gondnok. Szabolcska Mihály, lelkész

= A szent cenzura. A napokban kézhez vettük a XIII. Leo pápa parancsára megreformált új indexnek kivonatát. Ez a munka, amely a katolikus hívőkre nézve tilalmas olvasmányok jegyzékét foglalja magában, csak kevés pontban különbözik az index utolsó, 1880-iki kiadásától. XIII. Leo egy kicsit enyhít a rideg szigoron s egy-két engedményre hajlandó lenne. Így, például, szabad most már olyan számtanokat, fizikákat, természetrajzokat meg, földrajzokat olvasni, a melyeket »eretnek« szerzők írtak, holott ez

eddig tilalmas vala. Uj benne. az a pont is, amely tiltja azoknak a nyomtatványoknak olvasását, a mik védik a párbajt, meg az öngyilkosságot. Az új szabványok szerint ezennél semmiféle szentképet sem szabad egyházi engedély nélkül kiadni, vagy sokszorosítani. Igen pikáns az a paragrafus, amely föntartja a püspököknek azt a jogot, hogy előzetesen megcenzuráljanak minden hirlapot. Ez kissé bajosan fog menni, mert valószínűtlen, hogy akada püspök, aki naponként reggel háromkor elolvassa a kerületében megjelenő hirlapokat, s aláhuzogassa bennök a legkellemetlenebb sorokat.

Szerkesztői nyiltposta.

= A jó tréfát mindig szerettük, még ha a magunk szám-lájára ment is. »Petimusque, damusque«. De hát, ugyan micsoda tréfa az, ha ugyanazon ember ugyanazon napról keltezve, két levelező lapot küld hozzánk, és két különböző cikkre szavaz? Honnan tudhassuk mi, hogy tulajdonképpen mit akar? Meleget, hideget? A kiskorúság nem szégyen. de megbotránkoztató akkor, mikor a törvény már megengedi, hogy valaki törvényes jogokat gyakoroljon.

= Veteránus. Derék cikkirónk állhatatosan megmaradván anonimitása mellett: a 15 forint pályadíjat, a Szeretetház javára. takarékpénztárba helyeztük.

HIVATALOS RÉSZ.

928—1897.

KÖRLEVEL.

mindenik egyházmegyénk nt. Esperesének, kollégiumaink m. t. Elöljáróságának, s a püspöki egyházak t. Tanácsának.

A folyó évre szerkesztett Névkönyvek mindenik anyae gyházunk, kollégiumunk és püspöki egyházunk számára megküldettek, s ennél fogva azok árában a vajdahunyadi egyházmegye részéről 25 péld. után, példányonként 1 frt. 24 frt. 2. a gyulafehérvári, 13 péld. 12 frt. 3. a nagyenyedi, 36 péld. 35 frt. 4. a kolozsvári, 4 péld. 3 frt. 5. a kolozs-kalotai, 38 péld. 37 frt. 6. a szilágy-szolnoki, 63 péld. 62 frt. 7. a déési, 26 péld. 25 frt. 8. a széki, 38 péld. 37 frt. 9. a nagysajói, 14 péld. 13 frt. 10. a görgényi, 34 péld. 33 frt. 11. a marosi, 64 péld. 63 frt. 12. a küküllői 36 péld. 35 frt. 13. a nagyszebeni, 15 péld. 14 frt. 14. az udvarhelyi, 51 péld. 50 frt. 15. az erdővidéki, 14 péld. 13 frt. 16. a sepsi, 38 péld. 37 frt. 17. az orbai, 12 péld. 11 frt. 18. a kézdi, 14 péld. 13 frt. 19. a romániai missiói egyházmegye 5 péld. 4 frt. 20. Andrásfalva (Bukovinában) 1 péld. 1 frt. 21. a deési egyházközség részéről 3 péld. 3 frt. 22. a fogarasi, 3 péld. 3 frt. 23. az illyefalvi, 2 péld. 2 frt. 24. a kézdi-vásárhelyi, 3 péld. 3 frt. 25. a maros-vásárhelyi, 3 péld. 3 frt. 26. a nagy-enyedi, 3 péld. 3 frt. 27. a s.-sz.-györgyi 3 péld. 3 frt. 28. a szászvárosi 3 péld. 3 frt. 29. a sz.-udvarhelyi 3 péld. 3 frt. 30. a kolozsvári theol. fakultás 1 péld. 1 frt. 31. a nagy-enyedi Bethlen-kollegium 1 péld. 1 frt. 32. a kolozsvári koll. 1 péld. 1 frt. 33. a m.-vásárhelyi, 1 péld. 1 frt. 34. a sz.-udvarhelyi, 1 péld. 1 frt. 35. a zilahi, 1 péld. 1 frt. 36. a szászvárosi Kun-kollegium 1 péld. 1 frt. 37. a s.-sz.-györgyi Székely-Mikó koll. 1 péld. 1 frt. küldendő be f. év június hó végéig keblbi pénztárunkba.

Felhívjuk ennél fogva a címet, hogy a kitüntetett özszegeket a jelzett időig beszédni, s felterjeszteni sziveskedjenek.

Megjegyezzük, hogy az esperesi levéltárak számára a főnnebb kitüntetett példányokban egy-egy ingyen péld. küldetett. Kolozsvártt, 1897. márc. hó 6.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

548—1897.

KÖRLEVEL.

valamennyi erd. ev. ref. egyházmegye esperesének, mint egyházi bírósági elnököknek.

A dunamelléki ref. egyházkerület megbízásából dr. Nagy Dezső egyházkerületi világi aljegyző »Az ev. ref. egyházi törvénykezés kézikönyve« címmel egy igen célszerű és alkalmas munkát írt, a melyben az egyházi törvényeknek a bíraskodásról szóló részét tárgyalván, ezzel az egyházi bíróságoknak, s különösen a törvénykezésben járatlan egyházi személyeknek, a törvények helyes alkalmazása megkönnyítettik.

Ezért addig is, míg egyházkerületünk ügyviteli szabályzata elkészülne, illetve közre adatnék, tájékoztatásul ajánljuk, ezen sok gyakorlati utmutatást tartalmazó és kétségkívül hűzaggpótló munkát esperes és lelkész atyáinkfiainak is, azzal a figyelmeztetéssel azonban, hogy egyházkerületi speciális viszonyaink ennek alkalmazásánál mindenkor figyelembe veendő.

A munka egy példányát azzal a felkéréssel küldjük meg nagytiszteletnek, hogy annak árában pénztárunkhoz 50 krt. beküldeni sziveskedjék.

Egyes megrendelések Hornyánszky Viktor könyvkiadó hivatalához (Budapest, V. Akadémia-utca), intézendők.

Kolozsvárt, 1897. márc. hó 8-án.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1000—1897. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A székely-udvarhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál egy ujonnan rendszeresített történelmi és latin nyelvi rendes tanári szék a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen választás útján be fog tölteni.

E tanszék évi javadalma 1200 frt. alapfizetés, öt izben járó 100 frt. ötödéves korpótlék és 200 frt lakbérilletmény.

Pályázni óhajtok fölhivatnak, hogy vallásukat, képesítetttségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányukkal fölszerelt, és az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsához címzett folyamodványukat, a székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium Elöljáróságához 1897 évi április hó 30-ig nyújtsák be.

Csakis evang. ref. vallásu egyének pályázatai vétetnek tekintetbe.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíj intézetnek jogosított és kötelezett tagja s állomását 1897 szeptember 1-én köteles elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvártt, 1897. március hó 15-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

239—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet bágyi egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 229 frt. 34 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete, ezenfelül 112 frt. államsegély. Csak okleveles tanítók és tanítójelöltek folyamodhatnak, mivel a megválasztandó a szervezés alatt álló állami iskolában tanítóul fog alkalmaztatni.

Pályázati határidő: 1897. ápril 28. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aa.hoz küldendő, Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely)

Kolozsvárt, 1897. márc. 18.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

240—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyéhez tartozó vajda-kamarási egyházközség énekvezértanítói állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott lakáson kívül, 285 frt. 50 kr. értékű kepe s kanonika-porcio haszonélvezete, továbbá 114 frt készpénz, mint államsegély és kegyjavadalom.

Pályázati határnap: 1897. ápril 28. Folyamodványok nt. Somkereki Miklós esperes aa.-hoz küldendő Székere. (Szolnok-Dobokamegye).

Kolozsvárt, 1897. márc. 18.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.